

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

ISLAMISTINEN TERRORISMI MAGHREBIN ALUEELLA; CASE ALGERIA & MAROKKO

Pro gradu -tutkielma

Kadettikersantti
Timo Pietiläinen

Kadettikurssi 92
Viestilinja

Maaliskuu 2009

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

Kurssi Kadettikurssi 92	Linja Viestilinja	
Tekijä Kadettikersantti Timo Pietiläinen		
Tutkielman nimi ISLAMISTINEN TERRORISMI MAGHREBIN ALUEELLA; CASE ALGERIA & MAROKKO		
Oppiaine, johon työ liittyy Strategia	Säilytyspaikka Kurssikirjasto (MPKK:n kirjasto)	
Aika: Maaliskuu 2009	Tekstisivuja: 99	Liitesivuja: –

TIIVISTELMÄ

Tässä tutkimuksessa kartoitetaan Maghreb in alueen yhteiskuntajärjestelmää, poliittista päätöksentekoa ja sen seurauksia sekä tutkitaan siihen liittyvää terrorismia ja terroristisen toiminnan päämääriä. Varsinaisiksi tutkimuskohteiksi on valittu alueen kaksi valtiota: Algeria ja Marokko. Edellä mainitun rajauksen vuoksi tämän tutkimuksen johtopäätökset eivät ole suoria vastauksia koko Maghreb ia koskeviin kysymyksiin, vaan ne muodostavat vain osan kokonaiskuvasta.

Maghreb on Euroopan unionin eteläinen naapuri. Sen historia pitää sisällään ranskalaisten ja italialaisten siirtomaavallan sekä väkivallan kierteen miltei koko alueen itsenäisen historian ajalta. Valtiot ovat muslimivaltioita, joissa vallitsee islamin sunnalainen aatesuunta. Alueella toimii useita varsinaisia terroristijärjestöjä sekä muita poliittisia järjestöjä, joiden edustajat näkevät terrorismin instrumenttina omien päämääriensä ajamiseksi, mutta jotka eivät kuitenkaan välttämättä tunnustaudu ideologialtaan puhtaiksi terroristeiksi.

Maghreb in alue ja sen valtiot kuuluvat eurooppalaisen turvallisuusajattelun intresseihin. Tähän on monta syytä. Esimerkkinä voidaan mainita, että Maghreb in valtioiden alueilta on rakennettu useita maakaasuputkia Eurooppaan, jolloin voidaan rationaalisesti tulkita kyseisen alueen vakauden olevan energia- ja talouspoliittisestikin kiinnostava eurooppalaisille. Tämän lisäksi muun muassa yhä lisääntyvä laitton maahanmuutto Euroopan eteläisiin valtioihin on luonut uusia poliittisia haasteita niin turvallisuus- kuin yhteiskuntapoliittisessakin mielessä.

Tutkimusmenetelmänä käytetään teemoitteluun perustuvaa laadullisen sisältöanalyysin keinoin tuotettua rationaalista selvitystä ja tulkintaa kunkin esiteltävän valtion sisäisen toimintaympäristön toimijoiden motiiveista ja perusteista. Täten tutkimuksen päämääränä on Algeriassa ja Marokossa toimivien islamististen terroristijärjestöjen sekä maiden hallintojen toiminnan, identiteetin ja päämäärien tulkitseminen ja ymmärtäminen annetussa viitekehyksessä.

Tämän tutkimuksen kysymyksenasettelu on muodostettu siten, että ensin tutkitaan julkaistua tietoa Maghreb in alueesta sekä Algerian ja Marokon valtioista ja niiden alueella toimivista terroristijärjestöistä. Tätä tietoa tarkastellaan poliittisen realismin käsitteiden valossa, josta saadun analyysin kautta pyritään luomaan käsitys alueen terrorististen toimijoiden muodostamasta uhkasta edellä mainittujen valtioiden väliselle ja globaalille turvallisuudelle. Terrorismin aiheuttamaa uhkaa tarkastellaan valtioittain kansallisesta näkökulmasta. Lopuksi esitellään molempien valtioiden hallintojen toimet 2000-luvulla, joiden katsotaan tutkimuksen viitekehysten mukaisesti vaikuttaneen terrorismia lisäävästi tai sitä vähentävästi.

Tarkasteltaessa tutkimustuloksia voidaan todeta, että Algeria ja Marokko ovat molemmat voimakkaasti toteuttaneet terrorismin vastaista toimintaa ja täten todistaneet pyrkimyksensä vähentää islamistista terrorismia Maghreb in alueella. Molemmat tutkimuskohteet ovat

demonstroineet kykyä ja tehokkuutta toimia terrorismia vastaan alueillaan. Tällaisella toiminnalla niiden voidaan katsoa saavuttaneen suotuisamman aseman kansainvälisessä tarkastelussa sekä ulkovaltojen luottamuksen niiden kykyyn ja vaikutusvaltaan liittyen terrorismiin. Molempien valtioiden hallinnot eivät ole pelkästään käyttäneet terrorismin vastaisen taistelun tuomaa positiivista julkisuuskuvaavaa oman valta-asemansa vahvistamiseen, vaan molemmissa tapauksissa voidaan todeta terrorismin vastaisen taistelun keinojen olleen osatekijöinä valta-aseman ylläpitämiseen. Tutkittavat valtiot suhtautuvat käsitteeseen valta omistushaluisesti ja tällöin niiden voi olettaa toimivan realistisen käsityksen mukaisilla motiiveilla terrorismia vastaan. Tutkittaessa molempien tapauksien toimintaympäristöä on havaittavissa, että islamistiset järjestöt toimivat pääsääntöisesti nationalistisesti, jos vastakohtana on separatismi tai islamismi.

Avainsanat

Terrorismi, Islam, Jihad, Pohjois-Afrikka, Marokko, Länsi-Sahara, Algeria, Maghreb, Realismi

ISLAMISTINEN TERRORISMI MAGHREBIN ALUEELLA; CASE ALGERIA & MAROKKO

1 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN JA METODOLOGINEN PERUSTA SEKÄ TUTKIMUSTEHTÄVÄN MÄÄRITTELY

1.1	Johdanto	1
1.2	Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen rajaus	2
1.3	Lähdeaineisto ja lähdekritiikki	6
1.4	Tutkimuksen perustelu	7
1.5	Tutkimushypoteesi	8
1.6	Tutkimuksen teoreettinen viitekehys ja käsitteet	9
1.6.1	Poliittinen realismi	10
1.6.2	Uusrealismi	13
1.6.3	Terrorismi käsitteenä	15
1.6.3.1	Instrumentaalinen teoria	18
1.6.3.2	Organisationaalinen teoria	19
1.6.4	Islamismi ja fundamentalismi	19
1.6.4	Nationalismi	22

2 MAGHREB

2.1	Perustietoa Maghrebista	28
2.1.1	Geopoliittinen merkitys	29
2.1.2	Talouspoliittinen merkitys	31
2.1.3	Union de Maghreb Arabe	33
2.1.4	Euro-Välimeri sopimus	34

3 ALGERIA

3.1	Algerian lyhyt poliittinen historia	37
3.1.1	Algeria ennen itsenäisyyttä	37
3.1.2	Itsenäistynyt Algeria	38
3.1.3	UMA:n aika	39
3.2	Terrorismi Algeriassa	40
3.2.1	Terroristijärjestöt	40
3.2.2	Muut poliittiset toimijat	46
3.2.3	Terrorismitapaukset Algeriassa vuosina 2002-2007	51
3.3	Algerian hallinnon poliittiset toimet 2000-luvulla	53

4	MAROKKO	
4.1	Marokon lyhyt poliittinen historia	63
4.1.1	Marokko ennen itsenäisyyttä	64
4.1.2	Itsenäistynyt Marokko	64
4.1.3	UMA:n aika	65
4.2	Terrorismi Marokossa	66
4.2.1	Terroristijärjestöt	66
4.2.2	Muut poliittiset toimijat	71
4.2.3	Terrorismitapaukset Marokossa vuosina 2002-2007	75
4.3	Marokon hallinnon poliittiset toimet 2000-luvulla	79
4.3.1	Länsi-Saharan kysymys	85
4.3.1.1	Marokon hallinnon toimet konfliktiin liittyen	87
4.3.1.2	Konfliktin vaikutus Marokon sisäiseen terrorismin vastaiseen taisteluun	89
5	JATKOTUTKIMUS JA JOHTOPÄÄTÖKSET	91
	LÄHDELUETTELO	100

ISLAMISTINEN TERRORISMI MAGHREBISSA; CASE ALGERIA & MAROKKO

1 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN JA METODOLOGINEN PERUSTA SEKÄ TUTKIMUSTEHTÄVÄN MÄÄRITTELY

1.1 Johdanto

Maailmassa on arviolta noin 1,3 miljardia muslimia, jotka tunnustavat islaminuskkoa. Islam tarkoittaa islaminuskon hyväksymistä vapaaehtoisesti sydämessä, mielessä ja sielussa. Sana islam pohjautuu arabian kielen sanoihin *salaam* ja *silm*.¹ Islamin mukaisen tulkinnan mukaan muslimi on ihminen, joka *antautuu rauhassa Allahille*.²

Islam jakautuu sisäisesti useisiin aatesuuntiin, joista jokainen edustaa erilaista tapaa tulkita Koraania, Allahin suoraa jäljittelemätöntä sanaa. Erilaiset tulkinnat korostuvat tutkittaessa ääri-islamistiseen radikalismiin liittyviä ilmiöitä. Islamille tyypillinen piirre on uskonnollisen auktoriteetin puute.

Islamistisen terrorismin syyt ovat pitkälti mielipide-eroissa. Erilaisia näkemyksiä on puolustettu ajan saatossa kovinkin toimenpitein. On kuitenkin muistettava, että ilmiö ei ole pelkästään islamistisessa tulkinnassa, vaan samanlaista ajattelua on esiintynyt ja esiintyy kaikkien valtauskontojen keskuudessa. Ilmiö on havaittavissa varsinkin silloin, kun kyseistä ajattelua ohjaa selkeä, mutta radikaali käsitys uskonopista ja sen puhtaudesta.

Islamistinen terrorismi on saanut pontta historian valossa myös taistelusta muita uskontoja vastaan. Tähän ovat vaikuttaneet muun muassa kristittyjen suorittamat ristiretket sekä Israel ja tapahtumat sen alueella, joka on hiertänyt muslimimaailmaa nyt jo vuosikymmenten ajan, jonka ratkaisemiseksi molemmat osapuolet ovat ottaneet äärimmäiset keinot käyttöönsä. Kiista on edellä mainitussa tapauksessa kahden uskonnon välinen. Kuitenkaan ei pidä unohtaa

¹ *salaam* tarkoittaa rauhaa ja *silm* rauhantilaa

² Vertaa Hämeen-Anttila: Islamin käsikirja, Otava 2004, 5. Painos, s.157

tässä tapauksessa toiminnan poliittista aspektia, joka voidaan tulkita vallitsevan Palestiinan ja Israelin valtioiden välillä. Tämän kaltainen poliittinen tahto ja siihen vaikuttaminen äärikeinoin voidaan lukea myös alkuvoimaksi modernille globaalille islamistiselle terrorismille.

Maghreb on Euroopan unionin eteläinen naapuri. Sen historia pitää sisällään ranskalaisten ja italialaisten siirtomaavallan sekä väkivallan kierteen miltei koko alueen itsenäisen historian ajalta. Valtiot ovat muslimivaltioita, joissa vallitsee islamin sunnalainen aatesuunta.³ Alueella toimii useita varsinaisia terroristijärjestöjä sekä muita poliittisia järjestöjä, joiden edustajat näkevät terrorismin instrumenttina omien päämääriensä ajamiseksi, mutta jotka eivät kuitenkaan välttämättä tunnustaudu ideologialtaan puhtaiksi terroristeiksi.

Maghrebien alue ja sen valtiot kuuluvat eurooppalaisen turvallisuusajattelun intresseihin. Tähän on monta syytä. Esimerkkinä mainittakoon, että Maghrebien valtioiden alueilta on rakennettu useita maakaasuputkia Eurooppaan, jolloin voidaan rationaalisesti tulkita kyseisen alueen vakauden olevan energia- ja talouspoliittisestikin kiinnostava eurooppalaisille. Tämän lisäksi muun muassa yhä lisääntyvä laitton maahanmuutto Euroopan eteläisiin valtioihin on luonut uusia poliittisia haasteita niin turvallisuus- kuin yhteiskuntapolitiittisessakin mielessä.

Tässä tutkimuksessa kartoitetaan Maghrebien alueen yhteiskuntajärjestelmää, poliittista päätöksentekoa ja sen seurauksia sekä tutkitaan siihen liittyvää terrorismia ja terroristisen toiminnan päämääriä. Varsinaisiksi tutkimuskohteiksi on valittu alueen kaksi valtiota: Algeria ja Marokko.

1.2 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen rajaus

Islamistisen terrorismin taustalla on vuosikymmenien ajan kestänyt turhautuminen länsivaltojen toiminnasta arabimaissa sekä maiden hallintojen maallistumisesta ja ajautumisesta pois islamistien tulkitsemasta puhtaasta islamista. Yhdysvallat sekä Euroopan suurvallat ovat pyrkineet varmistamaan oman asemansa maailman valtapolitiikassa vaikuttamalla suoraan tai epäsuorasti muslimivaltioiden politiikkaan. Tällöin voidaan todeta edellä mainittujen tahojen olevan epäsuorasti vastuussa muslimivaltioissa tapahtuvasta kansalaisiin ja varsinkin vähemmistöihin kohdistuvaan valtioterrorismiin. Islamistinen

³ Sunnalaisessa uskonnossa ei tunnusteta elävää inhimillistä uskonnollista auktoriteettia toisin kuin shiialaisessa katsomuksessa. Sen sijaan Koraani, Profeetta Muhammed ja hänen edustamansa puhdasoppinen elämä ovat sunnalaisen uskon opin lähteitä.

terrorismi voidaan jaotella kansainväliseksi ja alueelliseksi ilmiöksi. Alueellinen terrorismi voi olla paikallista tai useamman valtion muodostamalla maantieteellisellä alueella tapahtuvaa toimintaa.⁴ Islamistinen terrorismi on siis useasti pienten organisaatioiden harjoittamaa toimintaa muita kansalaisia tai valtiovaltaa kohtaan. Kysymyksessä on kuitenkin useimmiten pelkästään uskonnolliseen tulkintaan perustuva ideologinen aktiivisuus, joka ilmentyy väkivallan keinoin. Tällaista väkivaltaa käyttävät ovat pääsääntöisesti organisoituneet järjestöiksi, joka voidaan tulkita eräänlaiseksi pyrkimykseksi osoittaa voimaa ja vaikutusvaltaa uusien jäsenten rekrytoimiseksi sekä konkreettisen ja potentiaalisen uhkan muodostamiseksi valtiovallalle tai muulle vaikutusvaltaiselle taholle.

Tämän tutkimuksen kysymyksenasettelu on muodostettu siten, että ensin tutkitaan julkaistua tietoa Maghrebin alueesta sekä Algerian ja Marokon valtioista ja niiden alueella toimivista terroristijärjestöistä. Tätä tietoa tarkastellaan poliittisen realismin käsitteiden valossa, josta saadun analyysin kautta pyritään luomaan käsitys alueen terrorististen toimijoiden muodostamasta uhkasta edellä mainittujen valtioiden väliselle ja globaalille turvallisuudelle. Terrorismin aiheuttamaa uhkaa tarkastellaan valtioittain kansallisesta näkökulmasta.⁵ Lopuksi esitellään molempien valtioiden hallintojen toimet 2000-luvulla, joiden katsotaan tutkimuksen viitekehyksen mukaisesti vaikuttaneen terrorismia lisäävästi tai sitä vähentävästi. Lähdeaineiston luonteen vuoksi on esiteltävän materiaalin suhteen tehtävä rajauksia. Tutkimuksen kysymyksenasettelun painopiste on kuitenkin aihealueen teemoittelussa ja sen motiivien ja perusteiden ymmärtämisessä.

Tässä tutkimuksessa esitetty tutkimusongelma on ”Millaisena ilmiönä Maghreb -maiden hallinnot näkevät terrorismin ja islamistisen radikalismien alueillaan?”. Tutkimusongelma on käsitteellinen ja sitä pyritään tarkastelemaan esitettyjen määritelmien ja käsitteiden puitteissa. Suurimmaksi käsitteelliseksi ongelmaksi nousee koko tutkimuksen aihealueen mukaisesti kysymys: ”Mitä on terrorismi?”.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Mitkä islamistiset ja poliittiset toimijat vaikuttavat kunkin esitellyn valtion sisäisessä toimintaympäristössä?
2. Minkälaisia tavoitteita ja arvoja on tunnistettavissa edellä mainituilla toimijoilla?

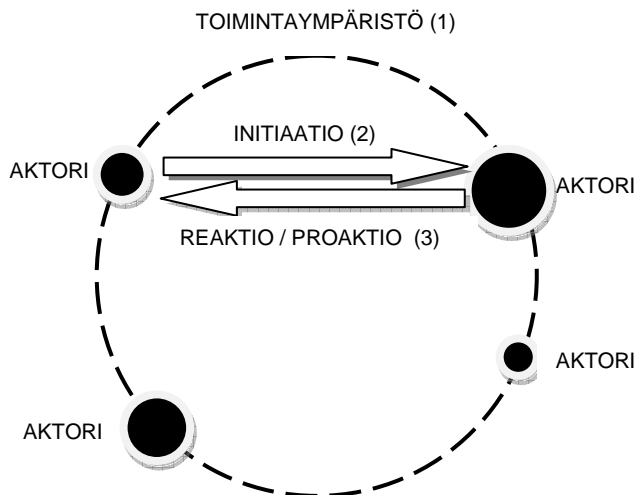
⁴ Esim. Pohjois-Afrikka tai Balkan

⁵ Terrorismi-käsitettä ei kuitenkaan määritetä tässä tutkimuksessa erikseen molempien tapausesimerkkien omien määritelmien mukaisesti, vaan koko tutkimusta ohjaava terrorismi-käsite määritetään luvussa 1.6.3

3. Minkälaisia sosiologisia sekä poliittisia syitä eri toimijoilla on ollut ja on harjoittaa terroristista toimintaa Maghrebien alueella?
4. Minkälaisia kansainvälisen terrorismin tunnusmerkkejä edellä mainittujen toimijoiden toiminnasta voidaan tunnistaa?
5. Miten maiden hallinnot näkevät ja määrittelevät oman sisäisen uskonnollisen ja poliittisen toimintaympäristönsä?
6. Minkälaisin toimenpitein maiden hallinnot ovat edesauttaneet poliittisen väkivallan kulttuurin lisääntymistä maiden sisäisessä toimintaympäristössä?
7. Minkälaisilla vastatoimenpiteillä maiden hallinnot ovat pyrkineet ratkaisemaan terrorismiin liittyvät ongelmakysymykset?
8. Minkälaisia motiiveja ja perusteita on tunnistettavissa maiden hallintojen terrorismin vastaisen politiikan ja toimien menettelyssä?

Tutkimuksen viitekehys pakottaa tutkimaan aihetta pelkistetystä näkökulmasta. Tämä johtuu terrorismi-käsitteen tulkinnallisuudesta sen ollessa kaikkea muuta kuin yksiselitteinen ja puolueeton. Tutkijan on muodostettava aikajanaan sidottu käsitys tapahtumista. Aikajana jaetaan eri sektoreihin ja niitä tutkitaan erillisinä yksiköinä. Niiden välisiä analogioita pyritään välttämään asioiden kausaalisuudesta muodostuvan virheellisen mielikuvan välttämiseksi. Eri tapahtumien välinen vuorovaikutussuhde pyritään selvittämään rationaalisella päättelyllä.

Tutkimuksen johdonmukaisuuden vuoksi aihepiirin teemoittelu nousee ratkaisevaksi tekijäksi. Molempien tapausesimerkkien osalta teemoittelu jaetaan samalla tavalla: 1) toimintaympäristö, 2) terroristiset teot vuosina 2002—2007 (initiaatio) ja 3) valtiovallan toimenpiteet 2000 -luvulla. (reaktio / proaktio)

Kuva 1. Tutkimuksessa käytetty teemoittelu.⁶

Kuvassa 1 esitelty teemoittelu kuvaa kahden eri laatuisen ja vahvuisen toimijan vuorovaikutusta. Kuvan mukaisesti tässä tutkimuksessa tutkittu vuorovaikutus perustuu initiaation ja reaktion tai proaktion, initiaation ja reaktion muodostamaan keskinäissuhteeseen, jossa toisen osapuolen reaktio voi toimia uutena initiaationa alkuperäisen initiaation tehneen toimijan reaktiolle. Molemmissa tapausesimerkeissä käsitetään valtio itsessään toimintaympäristönä, mutta siihen on liitettävä myös kummankin valtion poliittinen historia toimintaympäristöä määrittäväksi tekijäksi. Molemmat toimintaympäristöt tulee nähdä kuvan mukaisesti monitasoisena. Tällöin niistä on tunnistettavissa useita eri toimijoita, *aktoreita*, jotka kaikki tulee nähdä mahdollisina osapuolina. Toimijat voivat olla myös muita valtioita ja ne voidaan luokitella passiivisiksi tai aktiivisiksi. Esimerkkikuva on kuvitteellinen, eikä se suoraan kuvaa kumpaakaan tässä tutkimuksessa esitettyä valtiota sellaisenaan.

Tutkimukselle suoritetaan terrorististen tapausten sekä hallinnollisten toimien osalta ajallinen rajaus vuosiin 2002—2007. Tämä on perusteltavissa sillä, että vuoden 2001 New Yorkin terrori-iskujen jälkeen voidaan katsoa islamistisen terrorismin nostaneen päätään koko maailmassa. Siihen liittyen moni islamistisen terrorismin ydinalueella vaikuttanut terroristijärjestö on suunnannut huomionsa pois Lähi-Idästä turvatakseen toimintansa jatkuvuus⁷. Maiden hallintojen toimia tarkastellaan rajauksen ulkopuolelta vain siltä osin kuin ne voidaan katsoa tutkimuksen kannalta relevanteiksi. Tarkasteltaessa maiden toimijoita,

⁶ Kuva ei ole tutkijan tarkoitusperän ymmärtämisen kannalta olennainen. Sen tarkoitus on kuitenkin auttaa lukijaa syventämään omaa käsitystään ja mielikuvaa tutkimusprosessiin olennaisesti liittyneen jäsentelyn taustoista ja perusteista.

⁷ Tutkija viittaa terrorismin ydinalueella Levantin alueeseen (Jordania, Israel, Palestiina, Libanon ja Syyria) sekä sitä ympäröiviin arabivaltioihin (Egypti, Saudi-Arabia, Irak, Iran ja Turkki).

rajausta ei voida toteuttaa, vaan niiden historiaa tutkitaan empiristisen tiedon perusteella niiden koko tiedetyn olemassaolon ajalta. Tämä on perusteltavissa pyrkimyksellä ymmärtää eri toimijoiden motiivien ja perusteiden kompleksisuus ja kausaalisuus.

Tutkimuksessa on pyritty selvittämään terrorismin sekä islamistisen fundamentalismin käsitteet yleisesti sekä niiden ilmentyminen tutkittavalla alueella. Tällä pyritään muodostamaan puolueeton perusta islamistisen terrorismin ymmärtämiselle alueen omassa sosiaalisessa kontekstissa. Tutkimusmenetelmänä käytetään aikaisemmin kuvattuun teemoitteluun perustuvaa laadullisen sisältöanalyysin keinoin tuotettua rationaalista selvitystä ja tulkintaa kunkin esiteltävän valtion sisäisen toimintaympäristön toimijoiden motiiveista ja perusteista. Täten tutkimuksen päämääränä on Algeriassa ja Marokossa toimivien islamististen terroristijärjestöjen sekä maiden hallintojen toiminnan, identiteetin ja päämäärien tulkitseminen ja ymmärtäminen annetussa viitekehyksessä. Tällä pyritään välttämään suoria yleistyksiä sekä kohteen toiminnan pelkkää yleisluontoista selittämistä. Tutkimus voidaan kuitenkin luonnehtia strategian perustutkimukseksi.

1.3 Lähdeaineisto ja lähdekritiikki

Tämän tutkimuksen lähdeaineiston perustan muodostaa terrorismin tutkimuskirjallisuus. Islamin osuus tutkimuksesta painotetaan pääasiallisesti Jaakko Hämeen-Anttilan ja Christian Jokisen tuottamaan materiaaliin.⁸ Lisäksi tutkimuksessa hyödynnetään terrorismiin liittyviä artikkeleita näkökulman laajentamiseksi. Eri toimijoiden motiivien ja perusteiden tutkiminen kansainvälisessä kontekstissa edellyttää virallisten tahojen, kuten YK:n ja EU:n, julkaisemien materiaalien käyttöä. Erityinen huomio ja painoarvo on annettava Barcelonan sopimukselle vuodelta 1995, jolla pyrittiin edistämään Euro-Välimeri-kumppanuutta useiden Arabivaltioiden sekä Euroopan Unionin välillä.

Terrorismin tutkimus on tuottanut kohtalaisen paljon materiaalia varsinkin 9.11.2001 Yhdysvaltoja vastaan toteutetun terrori-iskun jälkeen, jonka seurauksena kaksi WTC:n pilvenpiirtäjää sortui New Yorkissa kahden kaapatun matkustajakoneen lennettyä niitä päin.⁹ Internetissä esitetty, varsinkin epävirallisesti julkaistu, materiaali on hyvin mielipidepainottunutta. Kirjallinen materiaali pyrkii pääosin selvittämään terrorismin kausaliteettia ja

⁸ Tässä tutkimuksessa ei varsinaisesti perehdytä Islamiin yleisenä ilmiönä, eikä uskontona. Islamin osuus tutkimuksesta koskee pääasiallisesti uskonnollista fundamentalismia sekä Maghrebin alueen islamilaista kulttuuria.

⁹ WTC on lyhenne sanoista World Trade Center

sotilasjulkaisut keskittyvät pääosin terrorismin vastaisen taktiikan, strategian ja tekniikan kuvaamiseen.

Materiaalin todellinen sisällöllinen laatu voidaan kuitenkin usein tulkita hyvin kyseenalaiseksi. Terrorismi herättää mielipiteitä ja henkilökohtaisia tunteita, jotka ovat selkeästi erotettavissa varsinkin epävirallisemmista lähteistä. Lähteinä käytettyjen Internet-julkaisujen osalta on suoritettu vertailua muiden vastaavien lähteiden antamaan tietoon ja pyritty siltä osin karsimaan väärään suuntaan johtava tieto niin sanotusta oikeasta tiedosta.

Tutkimuksen sekundäärlähteet toimivat kirjallisen ja virallisen tutkimuslähteistön käyttöä suuntaavana tekijänä. Esimerkiksi Algerian ja Marokon hallintojen toimien osalta esitellään vain sellaiset toimet, jotka ovat ylittäneet maiden sisäisen median, kansainvälisen median tai molempien uutis- ja tiedotuskynnyksen.

1.4 Tutkimuksen perustelu

Tutkimus on aiheellinen, koska terrorismi on konkreettinen ja ajankohtainen uhka koko maailmassa – varsinkin vuoden 2001 terrori-iskujen jälkeen. Tämän lisäksi Lontoon ja Madridin pommituksista epäiltyjen syntyperä, motiivit ja taustavaikuttajat herättävät luonnollisen kiinnostuksen Maghrebien alueen poliittisia oloja kohtaan.

Edellä mainittuun liittyen tutkimus voidaan katsoa aiheelliseksi terrorismin käsitteen normatiivisuudesta johtuen. Yksipuolinen tulkinta maailmanjärjestyksestä voi johtaa virheellisiin johtopäätöksiin varsinkin, kun aihetta koskeva käsitteistö ja sen määritelmät eivät ole vakiintuneet tai yleisesti hyväksytyt. Tällöin yksittäinen toimija voi pahimmassa tapauksessa päättää, minkä tulkinnan valitsee, ollakseen jotain mieltä asiasta ja esittää sen empiirisenä totuutena. Maghrebien aluetta ei ole tutkittu kovinkaan laajasti Suomessa. Tämä johtuu alueen läheisestä suhteesta muuhun arabimaailmaan, jonka varjolla alue tulkitaan vähemmän mielenkiintoiseksi kuin muun muassa Levantin aluetta, joka on Yhdysvaltojen 2000-luvulla harjoittaman ulkopoliittikan vuoksi ollut tutkimustoiminnan polttopisteessä.

Kolmanneksi tutkimusta voidaan perustella Eurooppa -lähtöisestä turvallisuuden ja politiikan intresseistä, joilla voidaan katsoa olevan välillistä vaikutusta myös Suomeen. Maghrebien alue ja sen valtiot siis kuuluvat eurooppalaisen kokonaisvaltaisen turvallisuusajattelun intresseihin. Tähän on monta syytä. Näihin voidaan lukea muun muassa energiapolitiikka, talouspolitiikka

sekä maahanmuutto- ja työvoimapolitiikka, jolloin voidaan ilman edellä mainittujen aihealueiden täsmentämistä olettaa, että kyseisen alueen vakaus ja tulevaisuus on, tai ainakin tulisi olla, erityisen kiinnostava aihealue eurooppalaisille.

Tämän tutkimuksen kontekstia holistisesti sitova ja yhdistävä käsite on islamistinen terrorismi. Kuitenkaan ei voida sivuuttaa muita vastaavia alueen ilmiöitä, mikäli valittu lähdeaineisto osoittaa niiden suoran tai välillisen vaikutuksen terroristisiin toimijoihin tai kohdemaiden valtiovaltaa edustaviin instituutioihin.

1.5 Tutkimushypoteesi

Tutkimushypoteesina on lähtökohta, jossa Maghrebin alueen valtioiden pyrkimys on pääasiallisesti 1) vähentää terrorismin uhkaa alueellaan, 2) osoittaa kansainvälisesti tehokkuutta ja suorituskykyä terrorismin vastaisessa toiminnassa ja siten lisätä omaa vaikutusvaltaa suhteessa muihin valtioihin (demonstraatio) ja 3) käyttää terrorismin vastaisen aktiivisuuden positiivista julkisuusarvoa oman valta-asemansa säilyttämiseen (status quo). Alueen terroristijärjestöt ovat luonteeltaan poliittisia ja niiden pyrkimys ja intressit ovat pääosin *nationalistisia*. Maghrebin alueen sosiologinen ja geopolitiittinen asema nähdään kaikkien toimijoiden islamistisen terrorismin kasvualustana suosiolliseksi.

Maghrebin valtioiden turvallisuuspoliittista asemaa tutkitaan pääasiassa sen suurimman naapurin, Euroopan unionin, määritelmien sekä Yhdysvaltojen tiedusteluviranomaisten raporttien valossa. Tämä perustuu oletukseen, että Euroopan unionilla ja Yhdysvalloilla on suurimmat turvallisuuspoliittiset intressit alueeseen liittyen. Näkökulman laajentamiseksi tutkitaan myös YK:n esittämiä näkemyksiä Maghrebin alueen turvallisuustilanteesta.

Terrorismin tutkimuksen teorioista on valittu Martha Crenshaw'n esittämät teoriat terrorismin instrumentaalista ja organisationaalista luonteesta. Tällä pyritään tunnistamaan olemassaolostaan taistelevat ideologiset terroristijärjestöt varsinaisista poliittisista toimijoista, jotka näkevät terrorismin vain aseena ja taktiikkana. Oletusarvoisesti kaikki kohdealueen toimijat voidaan jakaa edellä mainittuun kahteen ryhmään.

Tässä tutkimuksessa ei lähtökohtaisesti pyritä vastaamaan, miten Algerian ja Marokon alueilla toimiviin terroristijärjestöihin tulisi suhtautua tai niitä vastaan tulisi toimia. Sen sijaan tutkimuksen hypoteettinen lähtökohta on tunnistaa maiden hallintojen näkökulmasta eri

toimijoiden rooli ja asema yhteiskunnallisesti ja sitä kautta löytää syitä ja seurauksia luvun alussa esitettyjen hypoteesien falsifioimiseksi. Tällä pyritään luomaan uusia muuttuneita hypoteeseja, joiden kautta voidaan avata mahdollisuus jatkotutkimukselle.

1.6 Tutkimuksen teoreettinen viitekehys

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys koostuu Hans Morgenthau'n poliittisen realismin ja Kenneth Waltzin esittämästä uusrealismin teorioista. Viitekehyksen valintaa voidaan perustella muun muassa kohdealueen valtioiden luonteella sekä niiden poliittisella historialla. Tutkimuksessa tarkasteltava näkökulma on valtiollinen. Tällöin on selvitettävä, miten valtio näkee sen sisällä toimivat osapuolet. Voidaan kysyä esimerkiksi: Miten valtio pyrkii reagoimaan sen vaikutuspiirissä oleviin toimijoihin? Miten valtio tulkitsee omien toimiensa vaikutukset alueellaan? Miten ulkopuoliset toimijat tulkitsevat kohdevaltion toimet? Miten ulkopuoliset toimijat reagoivat kohdevaltion toimiin? Miten kohdevaltio tulkitsee ulkopuoliset reaktiot omien toimiensa osalta? Miten ulkopuolisten toimijoiden reaktiot ovat vaikuttaneet kohdevaltion toimiin omalla alueellaan?¹⁰ On kuitenkin huomattava, että tässä tutkimuksessa ei tutkita yksittäistä järjestelmätason ilmiötä, vaan kyse on ilmiön laajemmasta ja kokonaisvaltaisemmasta ymmärtämisestä. Tällöin viitekehyksessä voidaan huomioida myös uusrealistinen teoreettinen näkemys siitä huolimatta, että tutkittava kohde on molemmissa tapauksissa yksittäinen valtio. Tämä voidaan perustella realistiseen traditioon sisältyvällä sisäpolitiikan ja ulkopoliitiikan välisellä luonnollisella suhteella ja vuoro- ja myötävaikutuksella. Tämän perusteella yksittäisen kohteen ulkopoliittikkaa voidaan uusrealistisessa viitekehyksessä tarkastella kansainvälisen järjestelmän toimijoiden tavoittelemien ja saavuttamien suhteellisten hyötyjen kautta.

Tutkimuksen teemoittelun ja teoreettisen viitekehyksen kannalta on oleellista määrittää tutkimuksessa käytettävät yleisimmät käsitteet. Näihin voidaan lukea käsitteet *terrorismi*, *islamismi* ja *nationalismi*. Myöhemmin ilmenevästä terrorismin käsitteen puutteellisuuden takia tässä tutkimuksessa käytetään tarkempaa määritelmää käsitteen alle kategorioitavista toimijoista, toimista ja vastatoimista. Terrorismin määritelmä rajataan koskemaan organisaatiotasoa. Organisaatiotasoa jaotellaan tarkemmin Martha Crenshaw'n esittelemän teorian mukaisesti, jossa järjestöt luokitellaan *instrumentaaliseksi* tai *organisaationaaliseksi* toimijoiksi. Tämä on perusteltavissa viitekehyksen teoreettisten valintojen pohjalta. Realismiin sitoutuessa vahvasti rationaaliseen käsitykseen ympäröivästä maailmasta, ovat

¹⁰ Esitetyt kysymykset eivät ole varsinaisia tutkimuskysymyksiä, vaan niillä pyritään ohjaamaan teoreettisen viitekehyksen perustelua ja käyttöä. Varsinaiset tutkimuskysymykset on esitelty luvussa 1.2

toimintaympäristössä vaikuttavat toimijat pyrittävä analysoimaan saman rationaalisen periaatteen kautta.

1.6.1 Poliittinen realismi

Poliittisen realismin perustajahahmoksi voidaan lukea Hans Morgenthau, jonka ajatukset kansainvälisestä politiikasta ja maailmanjärjestyksestä voidaan katsoa vastalauseeksi viime vuosisadan alkupuolella vallinneelle poliittiselle idealismille¹¹. Morgenthau julkaisi ajatuksensa vuonna 1948 teoksessaan ”Politics among nations”, jonka katsotaan olevan poliittisen realismin teorian primäärilähde¹². Poliittisen realismin koulukuntaa kutsutaan myös eri yhteyksissä *klassiseksi realismiksi* sen erottamiseksi *uusrealismin* koulukunnasta¹³.

Realistisen käsityksen mukaan kansainvälinen järjestelmä jakautuu kolmeen osatekijään, joita ovat: systeemi, yksikkö ja yksilö. Näistä yksikköä edustaa valtio, joka on poliittisessa realismissa usein kuvattu kansainvälisen politiikan tärkeimmäksi toimijaksi. Poliittinen realismi on siis valtiokeskeisyyttä korostava teoria. Tämä perustellaan sillä, että valtiota ei ole alistettu ylemmälle poliittiselle vastakeskittymälle, vaan koko valtioiden muodostaman kansainvälisen järjestelmän luonne on anarkinen ja se koostuu useista toimijoista, joilla on poikkeuksetta ristiriitainen käsitys omista eduistaan.¹⁴ Morgenthau näkee kuitenkin alkuperäisen teorian vastaisesti käsitteen kansallisvaltio jäänteinä, joka on korvattavissa uudella kulttuurisesta ja poliittisesta kontekstista erottuvalla toimijalla. Sanan valtio tilalla käytetään toistuvasti sanaa ”nation”, joka viittaa tulkintaan yksilöiden muodostamasta yhteisöstä. Tällöin teoria olisi sovellettavissa tiukan kansainvälisen järjestelmän sisällä – soveltaen jopa yksittäisen valtion sisäiseen toimintaympäristöön.¹⁵

Toimijoiden ensisijaisena intressinä tulee nähdä vallan tavoittelu. Järjestelmän päätoimijoiden intressit ovat aina siis valtaintrassejä, jotka eivät itsessään muutu, vaikka keinot ja menetelmät niiden saavuttamiseksi muuttuisivatkin.¹⁶ Vallan keskittyneisyys voi myös vaihdella. Poliittisessa realismissa kansainvälinen toimintaympäristö koostuu valtaa pitävistä

¹¹ Hoffmann, Stanley: *The State of War. Essays on the Theory and Practice of International Politics*, Lontoo 1965, s.4

¹² Teoksesta on sittemmin julkaistu uudistettuja painoksia. Katso muun muassa Morgenthau, Hans J. *Politics among Nations*, New York 1978

¹³ Lintonen, Raimo: *Johdatus kansainvälisen politiikan tutkimukseen*, MPKK: Strategian tutkimuksia, julkaisusarja 1, Helsinki 1996, s.26

¹⁴ Lintonen, 1996, s.28 & Buzan, Barry: *The timeless wisdom of realism?*, Cambridge 1996, s.50-52, julkaistu teoksessa Smith, Booth, Zalewski (toim): *International Theory: Positivism & beyond*, Cambridge University Press, 1996

¹⁵ Tässä luvussa viitataan Morgenthauin määrittämiin toimijoihin käsitteen laajemmassa merkityksessä.

¹⁶ Morgenthau, 1978, s.6-9

suurvalloista sekä heikommista valtioista, jotka muodostavat keskinäisen vuorovaikutuksen. Tällainen vuorovaikutus heijastaa pääsääntöisesti eri toimijoiden voimasuhteita, jolloin esimerkiksi vaikutusvaltaisemmat valtiot pyrkivät hallitsemaan ja kontrolloimaan niiden näkökulmasta heikompia valtioita. Samoin niiden voi myös olettaa sanelevan eri toimijoiden välisen vuorovaikutuksen kulkua.

Poliittisen realismin teoriassa kunkin valtion valtaa pitävät inhimilliset toimijat pyrkivät ensisijaisesti tavoittelemaan kansallista etua silloin, kun käsitteellä etu tarkoitetaan konkreettista valtaa. Tällöin voidaan olettaa, että politiikka on taistelua vallasta. Valta puolestaan voidaan jakaa useampiin osatekijöihin. Lintosen mukaan tällaisia osatekijöitä ovat muun muassa: maantieteelliset ominaisuudet, luonnonvarat, teollinen kapasiteetti, sotilaallinen potentiaali, väestö, kansanluonne ja kansallinen moraali.¹⁷

Morgenthau mukaan pelkkä sotilaallinen voima ei riitä olemassa olevan valtajärjestelmän ylläpitämiseen, vaan siihen tarvitaan myös yhteiskunnallisia toimijoita ja ilmiöitä. Poliittinen realismi ei siis ole pelkästään kansainvälistä politiikkaa selittävä teoria. Muun muassa epävakaiden valtioiden sisällä voidaan havaita voimakkaita nationalistisia liikkeitä ja ideologioita, joita usein myötäilevät yhteiskunnan sosiaalinen hajoaminen ja valtion taloudelliset kriisit. Näiden heijastuminen suoraan yhteiskuntaan johtaa valtion sisäisiin valtapyrkimyksiin. Siinä, missä valtio tarvitsee omien kansalaistensa hyväksyntää, se tarvitsee myös muiden maiden kansalaisten moraalista hyväksyntää. Morgenthau kutsuu tätä kulttuuri-imperialismiksi, jossa ideologisilla ja kulttuurisilla prosesseilla saadaan aikaan haluttu vaikutus tai suoranainen kontrolli vieraan valtion alueella.¹⁸

Oletusarvoisesti voidaan siis todeta, että valtion toiminnan perusteina on oltava oman maan kansalaisten sekä ulkomaiden kansalaisten tuki. Viimeksi mainittu voidaan pyrkiä saavuttamaan esimerkiksi propagandan keinoin. Tästä voidaan johtaa ajatus sisäpolitiikan roolista suhteessa ulkopoliittikkaan. Morgenthau esittää, että näiden kahden tekijän välillä ei tämän suhteen ole varsinaista rajanvetoa¹⁹. Ulkopoliitiikan voidaan siis katsoa ohjautuvan sisäpoliittisten saavutusten ja epäonnistumisten perusteella. Näiden todellinen vaikutus on kuitenkin vähäinen.

¹⁷ Lintonen, 1996, s.28-29

¹⁸ Ibid., s.31

¹⁹ Morgenthau, 1978, s.36-38

Realismin tulkinnassa pyritään löytämään pysyviä järkiperaisesti selitettäviä ilmiöitä, jotka voidaan erottaa subjektiivisista mielipiteistä²⁰. Sen tiedon käsittelyn luonne on vahvasti objektiivinen ja rationaalinen. Kansainväliseen politiikkaan ei siis kuulu käsite tieteellinen ennustaminen, joka on käsitteenä liian kompleksinen²¹. Sen sijaan realismin käsitteeseen kansainvälisestä politiikasta kuuluu ihmisen elämän jakaminen persooniin. Poliittikka on siis vain yksi ihmiselämän osatekijöistä. Tällöin voidaan erottaa useita eri persoonia, joista poliittinen persoona on politiikan tärkein tutkimuskohde. Poliittinen persoona tulee nähdä abstraktina käsitteenä, jotta sen rationaalinen ymmärtäminen olisi mahdollista. Tällöin oletetaan, että tutkittavalla kohteella on sama vallanintressi kuin, kansainvälisen politiikan keskeisimmällä toimijalla, valtiolla. Tutkittaessa valtioiden politiikkaa, on siis käytännössä keskityttävä valtiomiesten ja valtaa pitävien poliittisten persoonien toimiin silloin, kun nämä voidaan nähdä abstrakteina synonyymeinä valtiolle.

Ideaalitila kansainvälisessä järjestelmässä on maailmanvaltio, jonka toteutuminen katsotaan, jos ei mahdottomaksi, niin ainakin äärimmäisen epätodennäköiseksi. Sen syntymisen edellytykseksi katsotaan samanlainen kansan tahto ja tuki sekä niiden aikaansaama ponne, jota edellytetään miltä tahansa menestyksekkäältä kansainvälisen järjestelmän toimijalta²². Tätä vaikeasti saavutettavaa ideaalitilaa kompensoidaan vaihtoehtoisella toimintatavalla, jollaisena Morgenthau näkee diplomatian, jolla pyritään toimijoiden eturistiriitojen liennyttämiseen. Morgenthau vaikuttaa esittävän kansainvälisen järjestelmän ongelmien rationaaliseksi ratkaisuksi eräänlaista poliittisten kompromissien välttämättömyyttä, joiden saavuttamiseksi järjestelmän eri toimijoiden tulisi pyrkiä. Näiden kompromissien onnistumisen edellytyksenä on ehto, että ne heijastavat olemassa olevia voimasuhteita. Tällaiset kompromissit eivät siis voi olla tasapuolisia.

Vaikka Morgenthaun poliittisen realismin aatteet perustuvatkin pääosin Hobbesilaiseen maailmankuvaan raadollisesta ihmisestä, joka käy sota kaikkia vastaan, löytyy niistä kuitenkin muutamia ratkaisevia eroja. Hobbesin esittämän teorian mukaan kaikilla ihmisillä on sama luonnollinen itsekkyyys, vallanintressi ja pyrkimys turvata nykyinen valta-asemansa. Ihminen on tällöin tilassa, jossa ei tunneta käsitettä moraalii. Ihmisten välisen anarkian vastapainoksi Hobbes esittää valtioiden luomaa sisäistä järjestystä. Tällöin kuitenkin valtiot ovat samanlaisessa anarkisessa luonnontilassa, jossa ihminen olisi ilman valtioita.²³

²⁰ Morgenthau, 1978, s.3-4

²¹ Ibid., s.22-24

²² Ibid., s.525

²³ Hobbes, Thomas: Leviathan, Lontoo 1987, s.62-66

Morgenthaun näkemys moraalista on erilainen. Se on myös anarkiassa esiintyvä poliittisen toiminnan rajoite. Moraalia sellaisenaan ei voida soveltaa toimijoihin silloin, kun toimijoina nähdään poliittista päätöksentekoa edustavat tahot. Tämä voidaan perustella sillä, että tällaisia toimijoita sitoo pyrkimys menestyksekkään politiikan harjoittamiseen, jolloin esimerkiksi valtio toimijana pyrkii suojelemaan sen sisäistä yhteisöä ja sen jäseniä, jotka puolestaan yksilöinä kuuluvat yleisen moraalikäsitteen piiriin. Tällöin käsite oikeasta ja väärästä on valtion näkökulmasta kompleksisempi kuin yksittäisen kansalaisen näkökulmasta. Poliittikan moraalinen puoli ilmenee poliittisten päätösten seurausten tutkimisella, niiden analysoinnilla ja vertailulla. Tätä voidaan kutsua myös moraaliseksi päätöksenteoksi.²⁴

1.6.2 Uusrealismi

Myös neorealismiksi kutsuttu teoria on Kenneth Waltzin vuonna 1979 julkaistussa teoksessa ”Theory of International Politics” esittelemä kansainvälisen politiikan tutkimuksen suuntaus. Tästä huolimatta sen perusta luotiin jo 1970-luvun puolivälissä. Se sai laajaa huomiota ja kannatusta 1980-luvulla. Sitä voidaan kuvata yleiseksi kausaaliseksi teoriaksi, joka pohjautuu simplifioituun versioon poliittisesta realismista.²⁵

Uusrealismin keskeisin käsite on valtioiden asemaa kuvaava kansainvälinen rakenne. Sen oletuksena on, että annetun toimintaympäristön toimijat ovat keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Toimijoihin ja niiden välisen vuorovaikutuksen tuotoksiin vaikuttava ratkaiseva tekijä on juuri valtioiden keskinäinen asema. Tätä asemaa Lintonen kuvaa pysyväksi johtajien, sisäpoliittisten voimasuhteiden tai ulkomaisesta vuorovaikutuksesta riippumatta. Myös uusrealismi tunnustaa valtiot kansainvälisen politiikan keskeisiksi toimijoiksi. Uusrealistinen koulukunnan mukaan valtiot voivat kuitenkin olla keskinäisriippuvaisia, mikä on huomattava poikkeus poliittisen realismin oppeihin. Tämä koskee eritoten suurvaltoja.²⁶ Valtioiden asema määrittyy anarkisesti kuten poliittisessa realismissa. Rakenne perustuu olemassa olevaan anarkiaan ja hierarkiaan, kansainvälisen järjestelmän funktion eriytymättömyyteen sekä sen toimijoiden kapasiteetin vaihteluun. Jälkimmäinen on määreistä ainoa, joka Waltzin mukaan ei ole vakio.²⁷

²⁴ Morgenthau, 1978, s.10-11

²⁵ Lintonen, 1996, s.39

²⁶ Ibid. Katso myös Waltz, Kenneth Realist Thought and Neorealist Theory, julkaistu teoksessa Kegley Jr, Charles W. (toim) “Controversies in International Relations Theory, New York 1995, s.78

²⁷ Waltz, Kenneth: Theory of International Politics, Reading 1979, s. 81-82 & 88-89

Waltzin teorian mukaan järjestelmän toimijoiden turvallisuus on jatkuvasti uhattuna, jolloin ne ovat koko ajan eräänlaisessa eloonjäämistilassa, jossa niiden toiminta perustuu omavaraiseen turvallisuudesta huolehtimiseen. Tätä toimintatapaa kutsutaan myös nimellä *self-help*. Nimitys johtuu tavasta ajatella valtioita suvereenina toimijoina, joiden perusluonteeseen kuuluu epäluulo valtion ulkopuolisiin turvallisuustakeisiin. Teoria ei edellytä poliittisen realismin tapaan ehdotonta rationaalisuutta. Käsite valta ei ole lähtökohtaisesti perusedellytys, jota kaikki toimijat luonnollisesti pyrkivät lisäämään. Tällöin voimatasapainon määritelmä perustuu täysin muille oletuksille kuin toimijoiden vallan suhteelliselle lisäämiselle kansainvälisen rakenteen hierarkian ylläpitämiseksi²⁸.

Valta on kuitenkin säilynyt keskeisenä käsitteenä. Se tulee nähdä toimijan eloonjäämisen välineenä, ei sen valta-aseman symbolina. Se on siis potentiaali, jota yksittäisen toimijan tulee pystyä hyödyntämään. Valtaa voidaan vahvistaa sekä sisäisesti ja ulkoisesti. Toimijoiden kesken esiintyy luonnollista kilpailua, joka johtaa samanlaiseen käsitykseen kansainvälisen järjestelmän pelisäännöistä ja niiden kunnioittamisesta kuin poliittisessa realismissa. Vallan mittarit ovat Waltzin teoriassa täsmällisemmät kuin Morgenthau. Etu toimijoiden välisessä valtataistelussa määräytyy uusrealistisen näkemyksen mukaan valtion alueen ja väestön koon sekä talouden ja teknologian tasojen yhdistelmän perusteella²⁹.

Kansainvälisen järjestelmän toimijoilla on tunnistettava valta-asema, joka suhteellisesti ymmärrettyinä on arvo, jota ne pyrkivät suojelemaan. Uusrealistisessa käsityksessä tunnustetaan siis arvojen olemassaolo toisin kuin klassisessa realismissa, jossa ne ovat toissijaisia. Realistisen tradition mukaisesti valtiollisella tasalla tavoitellut hyödyt voivat olla absoluuttisia tai suhteellisia. Toimijat eivät ole pelkästään huolissaan siitä, kuinka paljon he itse hyötyvät, vaan myös siitä, kuka hyötyy eniten. Tästä muodostuu suhteellisen hyödyn (relative gain) käsite, joka ylläpitää anarkiselle järjestelmälle ominaista toimijoiden keskistä turvattomuuden ja epäluulon tunnetilaa. Toimijat pyrkivät tasapainottamaan tätä tilaa tarjoamalla myönnytyksiä (konsessio) ja oletamalla, että niihin vastataan hyvityksillä (kompensaatio)³⁰. Tämä on tulkittavissa vain valtioiden väliseksi toiminnaksi. Valtion yksikkönä ja sen sisäisen instituution toisilleen tarjoama konsessio ja kompensaatio on vaikea nähdä toteutuvan tasapuolisesti. Tällöin edellä mainittujen osapuolten voi olettaa olevan jatkuvassa epävarmuuden tilassa. On kuitenkin huomattava, että toimijoiden välinen

²⁸ Grieco, Joseph: Anarchy and the limits of cooperation: a realist critique of the newest liberal institutionalism, *International Organization* 42 1988, s.498

²⁹ Lintonen, 1996, s.40

³⁰ Morgenthau, 1978, s.195-196

riippuvuus toisistaan voidaan nähdä uhkana ja haavoittuvuutena kaikilla tasoilla. Toimijoiden siis oletetaan pyrkivän omavaraisuuteen ja riippumattomuuteen³¹.

1.6.3 Terrorismi käsitteenä

Terrorismin juuret voidaan ulottaa kirjoitetun historian mukaan aina antiikin Kreikkaan asti. Muinainen terrorismi oli nykymääritelmien mukaisesti valtioterrorismia, jolla pyrittiin pelottelemaan viholliskansoja ja jo alistettuja kansoja taipumaan terrorististen tekojen toteuttajan tahtoon.³²

Ranskan vallankumouksen yhteydessä vuosina 1789 – 1799 käytettiin terrorismi-sanaa ensimmäisen kerran. Maximilien Robespierren aikakautta tuona aikana (1793—1794) kutsutaan myös terrorismin aikakaudeksi.³³

Terrorismia on käytetty lähes kaikkien sotien yhteydessä sen eri muodoissa. Terrorismi on kehittynyt historian saatossa valtioterrorismista salamurhiin ja siitä aina nykypäivän ideologiseen terrorismiin, jossa väkivallan osuus ja raakuus on lisääntynyt huomattavasti. Terrorismin kohteena on aina ollut ihminen, mutta myöhemmässä vaiheessa, kuitenkin ennen 1900-lukua, tiedetään terroristien jopa pyrkineen välttämään sivullisia uhreja (naiset, lapset, vanhukset ja muut sivulliset).³⁴

Käsite terrorismi on vanha. Sitä on sanana käytetty yli 200 vuotta. Sana itsessään on helposti ymmärrettävissä sen kuvailevuuden johdosta sekä siihen liitettävien voimakkaiden mielikuvien johdosta. Silti terrorismin virallinen määritelmä on ongelma, sillä sellaista ei ole. Maailman johtavat valtiot ja päättäjät eivät ole vielä päässeet yksimielisyyteen siitä, miten

³¹ Lintonen, 1996, s.41

³² *Terrorism has been used (though not so named) throughout recorded history at least as far back as ancient Greece at least if the definition of terrorism includes the notion of State Terrorism*, <http://www.knowledgerush.com/kr/encyclopedia/terrorism.htm>, viitattu 13.8.2008

³³ *During the French Revolution (1789 - 1799), the most severe period of the rule of the Committee of Public Safety (1793 - 1795) was labelled "The Terror" (1793 - 1794), epitomizing state terror directed primarily at the state's own citizens: the Committee's Jacobin adherents became "Terrorists" (with a capital "T"). The Committee's leader Maximilien Robespierre is particularly noted for his fanaticism in pursuing what he believed were honest goals*, <http://www.knowledgerush.com/kr/encyclopedia/terrorism.htm>, viitattu 13.8.2008

³⁴ *Before the 19th century, some terrorists went out of their way to avoid casualties among innocents not involved in the conflict. For example, Russian radicals intent on the assassination of Alexander II of Russia (reigned March 2, 1855 - March 13, 1881) cancelled several actions out of concern that they might injure women, children, elderly persons, or other innocents. When the assassination was finally performed, only the Tsar, his assassin Ignatei Grinevitski and a few members of the Tsar's escort are known to have been killed or wounded -- no "innocents"*, <http://www.knowledgerush.com/kr/encyclopedia/terrorism.htm>, viitattu 13.8.2008

sana terrorismi tulisi määritellä. Tämä ei tarkoita sitä, että terrorismia ei olisi määritelty yksittäisten toimijoiden, kuten esimerkiksi Yhdysvaltojen, toimesta.

Terrorismi on Yhdistyneiden kansakuntien 2005 julkaiseman määritelmän mukaan:

”Mikä tahansa teko, jonka tarkoituksena on aiheuttaa kuolema tai vakava ruumiinvamma siviilihenkilölle taikka taisteluihin osallistumattomille siviili- tai sotilashenkilöille; silloin kun sellaisen teon tarkoituksena on pelotella tai uhkailla väestöä tai pakottaa hallitusta taikka kansainvälistä organisaatiota tekemään jotakin taikka pidättäytymään tekemästä jotakin.”³⁵

Määritelmän ydin on ihmisen fyysinen koskemattomuus ja se sisältää ehdon, joka toteutuu vain tuota fyysistä koskemattomuutta loukkaamalla.

Myös muslimit ovat määritelleet terrorismia 2000-luvun alussa:

”Kaikki aggressiiviset teot ja niiden yritykset, joita yksityiset ihmiset, ryhmät tai valtiot kohdistavat ihmistä vastaan hänen uskontonsa, elämäntapansa, älyllisten saavutustensa, henkilökohtaisten omaisuuksiensa tai arvoasemansa takia. Jokainen väkivallanteko tai uhkaus käyttää väkivaltaa, jolla pelotellaan ihmistä tai uhataan hänen henkeään ja turvallisuuttaan, on myös terroriteko, joka on samanarvoinen kuin murhaaminen tai muu väkivallanteko.”³⁶

Nordberg toteaa islamilaisen määritelmän pohjautuvan koraaniin. Tästä huolimatta sen perimmäisenä tarkoituksena on tuomita Venäjän toimet Tshetsheniassa.³⁷ Islamilaisesta määritelmästä nousee esiin samankaltainen inhimillinen näkökulma kuin YK:n määritelmästä, mutta se on paljon yleisempi. Se ei rajaa määritelmää vain ja ainoastaan fyysiseen koskemattomuuteen, vaan se tunnustaa myös suoranaisen uhkauksen tällaisesta teosta terroriteoksi.

Terrorismia on määritelty myös valtiollisesti. Näistä määritelmistä näkyy selvästi yksilön ja valtion asettaminen eriarvoiseen asemaan. Valtiollisista määritelmistä on selvästi luettavissa poliittisempi sävy kuin edellä mainituissa. Muun muassa Yhdysvaltojen hallinto on määritellyt kansainvälisen terrorismin seuraavasti:

³⁵ UN 2005, Madrid, A Global Strategy for Fighting Terrorism, www.un.org/sg/sgstats.asp

³⁶ <http://www.kavkazcenter.com/eng/content/2005/04/16/3710.shtml>, Vaha Hasanov, “Terrorists in power”, 2005, viitattu 13.8.2008

³⁷ Nordberg 2007, Islamistinen terrorismi ja sen vastainen puolustus, s.20

Toimintaa, joka käsittää (A) väkivaltaisia tekoja tai tekoja ihmishengen vaarantamiseksi, jotka rikkovat Yhdysvaltojen tai sen osavaltioiden rikoslakeja, tai jotka luetaan rikolliseksi toiminnaksi Yhdysvaltojen tai sen osavaltioiden toimivallan alaisuudessa.

(B) jolla tarkoituksenmukaisesti (i) uhkaillaan tai pakotetaan siviiliväestöä; (ii) vaikutetaan valtiojohdon toimintaperiaatteisiin uhkaamalla tai pakottamalla; tai (iii) vaikutetaan valtiojohdon käyttäytymiseen massatuholla, salamurhalla, kidnappauksella; ja

(C) ilmenee pääasiallisesti Yhdysvaltojen alueellisen toimivallan ulkopuolella, tai ylittää kansalliset rajat toteutuskeinojen, kohdehenkilöiden, joihin pyritään vaikuttamaan, tai tapahtumapaikan, jossa syylliset toimivat tai josta hakevat turvapaikkaa, osalta;³⁸

Kaikki eri määritelmät edustavat kunkin määrittelijän omaa yksipuolista ja usein hyvinkin poliittisesti värittyä näkökulmaa asiaan. Yhdeltä puolelta tarkasteltuna mikä tahansa teko voi olla terroristinen samalla kun toiselta puolelta katsottuna se on mitä jalointa vapaustaistelua. Tästä seuraa ongelma ilmiön kriminalisoinnista. Tällöin on kyseenalaistettava, onko terrorismi vain pelkkä rikollisuuden muoto vai voidaanko se nähdä strategisena ratkaisuna tai kenties taktisen tason valintana?³⁹

Eurooppa-neuvoston vuonna 2002 tekemän puitepäätöksen mukaan terrorismi on pyritty määrittelemään yhteisesti koko Euroopan unionin alueella terrorismirikosten määritelmällä. Tällaisiin rikoksiin luetaan kansallisten lakien mukaan tahalliseksi ja vakavaa haittaa toiselle valtiolle tai kansainväliselle järjestölle luokiteltavat rikokset, kun niiden tekijän tarkoituksena on:

- 1) pelotella vakavasti väestöä,
- 2) pakottaa aiheettomasti viranomaiset tai kansainvälinen järjestö johonkin tekoon,

³⁸ Tutkijan suomennos. US Federal Criminal Code: Ch. 113B of Part I of Title 18, on nähtävissä internetissä osoitteessa:

http://caselaw.lp.findlaw.com/casecode/uscodes/18/parts/i/chapters/113b/sections/section_2331.html, viitattu 15.2.2009

³⁹ Strategian käsitteellä tarkoitetaan oppia koko sodan voittamiseksi. Taktisella tasolla tarkoitetaan oppia yksittäisen taistelun tai sotilastoimen voittamiseksi.

- 3) pakottaa aiheettomasti viranomaiset tai kansainvälinen järjestö pidättäytymään teosta tai
- 4) horjuttaa vakavasti jonkin maan tai kansainvälisen järjestön poliittisia, perustuslaillisia, taloudellisia tai sosiaalisia perusrakenteita tai tuhota ne.⁴⁰

Edellä mainituissa tarkoituksissa on vahva poliittinen leima. Erilaisia määritelmiä yhdistää monella eri tavalla ja monin eri sanoin esitetty poliittisen vaikuttamisen tahto. Terrorismin politisointi toistuu useissa eri tahojen määritelmissä. Tästä voidaan tehdä johtopäätös, että terrorismi sisältää poliittisen ulottuvuuden, joka on tunnistettavissa tavoitteiden, toimintaympäristön tai toimintatapojen kautta. Terrorismi on siis aina kaikissa muodoissaan poliittista.⁴¹ Tällöin on mahdollista tarkastella poliittista terrorismia kahden eri terrorismin tutkimuksen teorian – Instrumentaalisen ja Organisaationaalisen teorian – kautta silloin, kun ilmiöstä saatu tieto ei ole rationaalista, vaan luonteeltaan empiiristä.

Politiikka on yhtäältä hallituksen tai muun vastaavan toimintaa tiettyjen yhteiskunnallisten tavoitteiden saavuttamiseksi ja toisaalta tiettyyn tavoitteeseen pyrkivä menettelytapa.⁴² Molemmat määritelmät istuvat terrorismiin. Sen lisäksi terrorismin pääasiallinen kohde on yleensä valtio tai valtiollinen toimija. Poliittiseksi terrorismiksi voidaan siis katsoa terrorismin keinoin tapahtuva vaikuttaminen vallitsevaa yhteiskuntajärjestelmää vastaan. Nykyisin tuo vaikuttaminen voi tapahtua myös valtioiden rajojen yli, jolloin tiettyä terroristista aatetta tai järjestöä ei välttämättä voida sitoa yhden yksittäisen valtion alueella tapahtuvaksi.

Schmid ja Jongman ovat tarkastelleet yleisten terrorismin määritelmien ominaisuuksia. Tarkastelun mukaan toiseksi yleisin ominaisuus liitettyinä terrorismiin on juuri politiikka heti väkivallan ja voimankäytön jälkeen.⁴³

1.6.3.1 Instrumentaalinen teoria

Martha Crenshaw'n teorian mukaisesti terroristijärjestöt voidaan jakaa kahteen eri luokkaan. Instrumentaalisen teorian perusteella toimivan järjestön toimintatavan voidaan nähdä edustavan yksinomaan strategista valintaa. Tällöin voidaan oletusarvona pitää, että järjestö on

⁴⁰ katso Eurooppa-neuvoston puitepäätös 2002, http://europa.eu.int/eur-lex/pri/fi/oj/dat/2002/1_164/1_16420020622fi00030007.pdf, viitattu 13.8.2008

⁴¹ Mark Juergensmeyer 2001, *Terror in the Mind of God: The Global Rise of Religious Violence*, s.10

⁴² Kultainen sivistyssanakirja 2005, s. 344

⁴³ Alex P. Schmid, Albert Jongman 1988, *Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories and Literature*, s.5-6

myös kokeillut muita tapoja tuoda esille sille tärkeitä arvoja. Arvopohjan on tällöin oltava järjestön keskuudessa yhteinen ja sen toteuttaminen järjestön jäsenten kesken tasavertaista. Silloin sen voidaan olettaa tähtäävän muutokseen toimintaympäristössä, jossa järjestö nähdään yksittäisenä toimijana.⁴⁴

Terroristisen aktiivisuuden katsotaan olevan seurausta sen vastavoiman, hallinnon, toimille. Tapahtumat voidaan kaavoittaa yksinkertaisesti päättelemällä tutkimuksen teemoittelussakin käytetty aktion ja reaktion suhde. Terrorismin motivaattorina voidaan tällöin nähdä sen hyöty- ja haittasuhde, joka tulee nähdä toiminnan kaikilla tasoilla – ei pelkästään ideologisella tasolla. Tällöin terrorismille voidaan määrittää onnistumis- ja epäonnistumispiste, joka on mitattavissa muun muassa poliittisten tavoitteiden saavuttamisella.⁴⁵

1.6.3.2 Organisationaalinen teoria

Vastakohtana instrumentaalille teorialle on organisationaalinen teoria. Sen mukaan terroristinen toiminta on seurausta järjestön sisäisestä ryhädynamiikasta. Oletusarvoisesti järjestön sisällä on ristiriitoja päämääristä ja keinoista. Teorian toimintaympäristö on yksittäisen terroristijärjestön kannalta useiden toimijoiden kenttä, jossa muuta järjestöt nähdään kilpailijoina. Tällöin järjestön kannattajien turvautuminen terrorismiin voidaan nähdä seurauksena sen johtajien kyvystä motivoida omia jäseniään toimimaan vallitsevan kilpailutilanteen mukaisesti. Tällaiseen järjestöön kuulumisen edellyttää yksilötason tarpeita suhteessa järjestön edustaman ideologian päämääriin.⁴⁶

Toisin kuin instrumentaalissa teoriassa, organisationaalinen teoria ei pysty luomaan tapahtumien perusteella selkeää kausaalista päättelyketjua, vaan toiminta on epäjohdonmukaista ja arvaamatonta. Ulkopuolisen painostuksen voidaan katsoa lisäävän ryhmäkoheesiota, jos järjestön johtajat osaavat hyödyntää tilanteen. Terroristiselle toiminnalle voidaan tässäkin määritellä onnistumis- ja epäonnistumispiste – Onnistumiseksi voidaan katsoa jatkuvuutta ja epäonnistumiseksi järjestön hajoamista tai hajautumista. Voidaan siis todeta, että terrorismi itsessään on tällaiselle järjestölle elinehto.⁴⁷

⁴⁴ Crenshaw, Martha: *Theories of Terrorism: Instrumental and Organizational Approaches*, julkaistu teoksessa: Rapoport, David C. (toim): *Inside Terrorist Organizations*, London 1988, s.13-19

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Crenshaw, 1988, s.19-26

⁴⁷ Ibid.

1.6.4 Islamismi ja fundamentalismi

”Muslimit pelkäävät ja vihaavat lännen valtaa ja sen uhkaa heidän yhteiskunnilleen ja uskomuksilleen. He pitävät länsimaista kulttuuria materialistisena, korruptoituneena, rappeutuneena ja moraalittomana. Se on heistä myös viettelevä, ja tästä syystä he korostavat voimakkaasti, että on vastustettava sen vaikutuksia heidän elämäntapaansa. Yhä useammin muslimien hyökkäykset länttä vastaan eivät perustu niinkään siihen, että länsi pitäytyy epätäydelliseen, virheelliseen uskontoon joka on kaikesta huolimatta 'kirjan uskonto', vaan siihen, että sillä ei ole minkäänlaista uskontoa. Muslimien mielestä länsimainen maallistuminen, uskonottomuus ja niistä seuraava moraalittomuus ovat suurempia pahoja kuin ne tuottanut länsimainen kristinusko. Kylmän sodan aikana länsi leimasi vastustajansa ”jumalattomaksi kommunismiksi”. Kylmän sodan jälkeisessä kulttuurien kamppailussa muslimit pitivät vastustajanaan 'jumalatonta länttä'. ”⁴⁸

Lainaus on suomennos Samuel P. Huntingtonin 1996 julkaisemasta ennustuksesta, jonka mukaan länsimaailman todennäköisin ja voimakkain vastustaja lähitulevaisuudessa on islamistinen maailma.

Islamismin juuret ulottuvat syvälle islamin historiaan. On kuitenkin ymmärrettävä, että käsitteenä islamismi on moniulotteinen ja suurelta osin myös tulkinnallinen, kuten moni muukin tässä tutkielmassa käytettävä käsite. Sen ideologiset perustat ovat pitkälti muodostuneet 1900-luvulla radikaalin islamin tulkinnan myötä. Radikaali islam on islamin muoto, jonka esiintyminen voidaan sijoittaa aikaan ja vaiheisiin, jossa islam on koettu rappeutuneeksi tai ulkoisen hyökkäyksen kohteeksi. Tällaiseksi voidaan katsoa muun muassa Mongolien valloituksen, Wahhabilaisten toimet Saudi-Arabiassa 1800- ja 1900-luvuilla Euroopan siirtomaavaltaa vastaan, jolloin myös salafistinen aate oli kukoistuksessaan. Wahhabismin ja salafismin katsotaan olevan päävaikuttimet islamistisen aatemaailman taustalla.⁴⁹

Termin islamismi ohella käytetään myös toista käsitettä *fundamentalismi*, jotka useasti mielletään samaa tarkoittaviksi asioiksi. Hämeen-Anttila tekee kuitenkin eron näiden kahden

⁴⁸ Huntington, Samuel P.: Kulttuurien kamppailu ja uusi maailmanjärjestys, s. 271. Alkuperäinen teos: *The clash of civilizations: Remaking of world order*, 1996, suomentanut Kimmo Pietiläinen. Helsinki: Terra cognita, 2003

⁴⁹ Viittaus perustuu tutkijan luentomuistiinpanoihin Christian Jokisen luentosarjasta ”Lähi-idän ’ismit’ tarkastelussa”, 9.12 – 10.12.2008

termin välillä. Hämeen-Anttila viittaa toistuvasti teoksissaan fundamentalismiin islamin opillisena kysymyksenä ja islamismiin poliittisen aktiivisuuden kysymyksenä. Islamilainen kulttuuri ei ole kuitenkaan tässä suhteessa yksioikoinen, vaan sen perinteisiin kuuluu nähdä oppi uskosta, teologia, vahvana osana politiikkaa. Ilmiössä ei toki ole mitään outoa tarkasteltaessa jotain muuta kulttuuria kuin islamilaista – esimerkiksi länsimailmaa, mutta ajatusmalli antaa viitteen siitä, miksi nämä kaksi käsitettä mielletään usein yhdeksi ja samaksi, kun tutkitaan nimenomaan islamilaista kulttuuria.⁵⁰

Islamistisen ideologian isäksi tunnustetaan Sayiid Qutb⁵¹. Ensimmäiseksi islamistiseksi liikkeeksi voidaan katsoa Muslimiveljeskunta Egyptissä. Qutbin islamistinen aatemaailma oli kuitenkin radikaalimpi kuin nykyään vallitseva *moderni islamistinen* ideologia. Jokinen esittää modernin islamismin määritelmäksi seuraavaa:

”Islamismilla tarkoitetaan politiikan islamisoimista ja islamin politisoimista sellaisen poliittisen näkökulman kautta, joka pyrkii johtamaan valtion ja hallinnon säännöt islamin uskonnollisista opeista. Olennaisinta islamismissa on islamilaisuuden ymmärtäminen paitsi uskonnoksi, myös poliittiseksi identiteetiksi. Islamismi on poliittinen aate, joka vetoaa islamiin ja väittää edustavansa muslimeja, mutta jonka aatteet eivät välttämättä pohjaudu Koraaniin. Islamismi on aatteellinen viiteryhmä, joka voi olla yhtä monimuotoinen kuin nationalismi tai sosialismi, sisältäen siten hyvin monimuotoisen valikoiman muunnoksia, jotka ovat vaihdelleet niin ajassa kuin toimintatavoissa.”⁵²

Jokisen määritelmän mukaan moderni monimuotoinen islamismin käsittää sekä maltillisen toiminnan että myös radikaalimman väkivaltaisen toiminnan. Ilmiö on moderni ideologiakokonaisuus. Sen mukaan sekularismi ja nationalismi muodostavat uhkan islamille. Tällöin pyrkimyksenä tulisi olla nykyisten valtiorajojen ylittävä islamistisen valtion muodostaminen. Tähän pyritään muun muassa poliittisella osallistumisella. Puhuttaessa islamismin väkivaltaisesta muodosta, voidaan käyttää muotoa *jihadismi*. Viimeksi mainittu voidaan jakaa kahteen osaan. Puolustusellinen jihadismi on vastareaktio 1900-luvun lopulla tapahtuneisiin ilmiöihin. Se on käsitteenä vielä tänäkin päivänä hyväksytty laajalti koko

⁵⁰ Muun muassa Hämeen-Anttila, 2004, s.11, myös Jokinen C. esitti erottelun islamismin ja fundamentalismin välillä samoin vuonna 2002 Turun Sanomissa julkaistussa artikkelissaan ”Islamismi enemmän politiikkaa kuin uskontoa”

⁵¹ Sayiid Qutb (1906-1966) liittyi vuonna 1953 Muslimiveljeskuntaan. Hän kirjoitti kirjan ”Merkkipaalu”, josta tuli radikaalin islamin tulkinnan perusta islamistiselle ideologialle. Qutb teloitettiin vuonna 1966 syytettynä terrorismista.

⁵² Jokinen, 2008, muistiinpanojen pohjalta

muslimimaailman keskuudessa. Sen sijaan hyökkäyksellinen jihadismi, joka pitää sisällään marttyyriuden käsitteen, on laajalti tuomittu islamilaisessa maailmassa. Sen ajatukset perustuvat Abdullah Azzamin ajatuksiin, jotka olivat kuitenkin lievempiä kuin sittemmin offensiivisen jihadin keulakuviksi nousseet Osama bin Laden ja Ayman al-Zawahiri, jotka käänsivät islamistisen maailman huomioon länteen.⁵³

1.6.5 Nationalismi

Termiä nationalismi käytetään yleensä kuvaamaan kahta eri ilmiötä: 1) asennetta, joka voidaan tunnistaa kansakunnan jäsenissä silloin, kun heidän katsotaan välittävän tai olevan huolissaan omasta kansallisesta identiteetistään ja 2) toimia, joita kansakunnan jäsenet toteuttavat silloin, kun heidän katsotaan pyrkivän saavuttamaan tai säilyttämään itsemääräämisoikeuden⁵⁴. Tällöin tulee myös määritellä käsitteet itsemääräämisoikeus, kansakunta ja kansallinen identiteetti, joista jälkimmäiset voidaan ymmärtää yleensä alkuperän, etnisyyden ja kulttuurisidosten kautta. Kansalaisen osallisuus tai aikaisemmin käytetty termi jäsenyys osana kansakuntaa nähdään usein pakollisena tai väistämättömänä, mutta se voidaan määrittää tulkinnasta riippuen myös vapaaehtoiseksi toiminnaksi. Itsemääräämisoikeuden osalta on kysyttävä, missä määrin on tarpeellista vaatia tai olettaa valtion täysivaltaista asemaa sen sisä- ja ulkopoliittisessa päätöksenteossa, vai voidaanko itsemääräämisoikeus tulkita olemassa olevaksi olotilassa, jossa edelliset määreet eivät ehdottomasti täyty.⁵⁵

Ero on tehtävä käsitteiden, kansakunta ja valtio, välillä. Kansakunta voidaan nähdä etnisenä ja kulttuurisena kokonaisuutena tai yhteiskuntana, kun taas valtio pitää sisällään poliittisen kokonaisolemuksen ja korkean asteen suvereniteetin⁵⁶. Tämä erottelu voidaan esittää yksinkertaisella esimerkillä – tarkasteltaessa valtioita Suomi, Ruotsi ja Norja, ne voidaan pääsääntöisesti määritellä eräänlaisiksi etnisiksi ja kulttuurisiksi kokonaisuuksiksi, mutta jos asiaa tarkastellaan toisesta näkökulmasta, näiden maiden alueella vaikuttava saamelaisväestö on kansakunta, joka ei muodosta itsenäistä ja suvereenia valtiota. Tämän perusteella nämä

⁵³ Ibid. Katso myös Hämeen-Anttila, 2004, s.215-220

⁵⁴ Nielsen, K.: *Cosmopolitanism, Universalism and Particularism in the age of Nationalism and Multiculturalism*, *Philosophical Exchange* 1998-1999, 29: 3-34

⁵⁵ Vertaa Gellner, E.: *Nations and Nationalism*, Blackwell, Oxford 1983, kappale 1 & Miller, D.: *Community and Citizenship*, Julkaistu alunperin teoksessa: *“Market, State and Community”*, Oxford University Press, Oxford 1992, s.87

⁵⁶ Hastings, A.: *The Construction of Nationhood: Ethnicity, Religion and Nationalism*, Cambridge University Press, Cambridge UK 1997

kaksi käsitettä tulee siis nähdä kahtena eri kokonaisuutena, jotka voivat tapauskohtaisesti, ilman akkuraatimpaa määrittelyä, kuvata samankaltaisia tai jopa samoja asioita.

Nationalismi käsitteenä voidaan jakaa useaan eri ilmenemismuotoon tai *alalajiin*. Tässä tutkimuksessa nationalismin ilmenemismuodoilla tarkoitetaan Michael Hechterin määrittämiä käsitteitä, joita ovat: *State-building nationalism*, *Peripheral nationalism*, *Irredentist nationalism* ja *Unification nationalism*. Pelkkinä niminä edellä mainitut nationalismin ilmenemismuodot eivät kerro mitään. Hechter avaa käsitteet esimerkein seuraavasti:⁵⁷

*"State-building nationalism is the nationalism that is embodied in the attempt to assimilate or incorporate culturally distinctive territories in a given state. It is the result of the conscious efforts of central rulers to make a multicultural population culturally homogeneous..."*⁵⁸

Termillä *State-building nationalism* Hechter viittaa valtion muodostamiseen tai paremminkin valtion rakentamiseen laajentumismielessä tähtäävään kansallisuusaatteeseen. Pyrkimys on lähinnä geopolittisen perustein yhdistää monikulttuurinen yhteisö yhdeksi kattavaksi homogeeniseksi kulttuuriksi keskushallinnon toimin. Tällöin käsite kulttuuri tulee nähdä kokonaisvaltaisesti inklusiivisena. Esimerkkeinä Hechter mainitsee Ranskan ja Englannin pyrkimykset assimiloida maiden kelttialueet omiin kulttuureihinsa. Käsitettä voidaan tarkastella myös vähemmän liberaalista näkökulmasta, jolloin valtion rakentaminen voidaan nähdä pyrkimyksenä sellaisten kansalaisten karkoittamiseen tai hävittämiseen, joiden kulttuurin ja kulttuuriperimän ei katsota kuuluvan osaksi oman valtion kulttuuri-identiteettiä. Ensiksi mainituista voidaan mainita esimerkkeinä Espanjan takaisinvaltaus (*reconquista*) vuosina n. 900 - 1212 jkr⁵⁹ ja jälkimmäisestä Pohjois-Amerikassa toteutetut natiivikansojen hävitykset.

*"Peripheral nationalism occurs when a culturally distinctive territory resists incorporation into an expanding state, or attempts to secede and set up its own government..."*⁶⁰

⁵⁷ Lainaukset: Hechter, Michael, *Containing Nationalism*, Oxford and New York, Oxford University Press, 2000, s.15-17

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Aikarajaus on tutkijan summittainen arvio eri taistelujen ja tapahtumien kulusta, jona aikana kristityt onnistuivat karkottamaan muslimit nykyisen Espanjan alueelta.

⁶⁰ Hechter, 2000, s.15-17

Perifeerinen nationalismi voidaan ymmärtää käsitteen suoraa suomennosta laajemmaksi. Sen sijaan, että käsitteellä viitattaisiin konkreettisesti syrjäseutujen ja reuna-alueiden kulttuurisen aseman ja valtion tai sen kansakunnan väliseen suhteeseen, se voidaan myös tulkita ideologisesti syrjässä olevan tai samassa kontekstissa äärirajoille sijoittuvan kansakunnan pyrkimykseksi estää kulttuurisen hegemonian, kuten käsitteellä *State-building nationalism* ymmärretään, muodostuminen. Tällöin ideologisesti syrjässä oleva toimija pyrkii muun muassa muodostamaan oman sisäisen itsehallintonsa. Päämääränä voi olla toimiminen jonkin kansakunnan sisällä tai muodostaa oma kansakunta ja valtio. Viimeksi mainitut tavoitteet voidaan siis ymmärtää separatistisiksi. Esimerkkeinä Hechter mainitsee muun muassa Quebecin ja Katalonian.

*"Irredentist nationalism occurs with the attempt to extend the existing boundaries of a state by incorporating territories of an adjacent state occupied principally by co-nationals..."*⁶¹

Käsitteen sana *irredentist* on vaikeasti suomennettavissa. Se voidaan kuitenkin teorian mukaisesti kääntää suoraan lunastukseksi. Tämä johtuu käsitteen mukaisesti toiminnasta, jossa tämän kaltaisen nationalistisen ajattelun katsotaan johtavan tutkittavan kohdevaltion tai kansakunnan pyrkimykseen liittää jokin omaan kulttuurinsa kanssa hegemooniseksi katsomansa kansanryhmä tai alue itseensä. Tšekkoslovakian sudeettialueiden saksalaiset ovat esimerkki tällaisesta nationalismista. Sudeettialueiden saksalaisväestö osoitti tyytymättömyyttään ensimmäisen maailmansodan jälkeen, kun alue liitettiin osaksi Tšekkoslovakiaa. Natsi-Saksa ”lunasti” alueen myöhemmin osaksi Saksaa vuonna 1938 Münchenin sopimuksen myötä – juuri ennen Tšekkoslovakian varsinaista miehitystä. Vuonna 1945 alue palautui Tšekkoslovakialle, joka toteutti kuitenkin omalta osaltaan perifeeristä nationalismia karkoittamalla noin 2,600,000 sudeettialueen saksalaista maasta. Kahden edellä mainitun nationalistisen ilmenemismuodon välillä onkin yhteys. Annetun esimerkin puitteissa voidaan havaita yksinkertainen syy ja seuraus -suhde, jossa molemmat toimintatavat ovat ilmenneet ajallisesti peräkkäin ja jälkimmäisen voidaan katsoa olevan seurausta ensiksi tapahtuneesta.

"Unification nationalism involves the merger of a politically divided but culturally homogeneous territory into one state... ... the effort to render cultural

⁶¹ Ibid.

and governance boundaries congruent requires the establishment of a new state encompassing the members of the nation.⁶²

Nationalistinen toiminta voi tähdätä myös kahden eri kansakunnan yhdistämiseen yhdeksi valtioksi. Tällöin kansakunnilla ei tarvitse olla yhteneväistä poliittista linjaa, vaan niiden kulttuuri-identiteettien tulee olla homogeenisia. Tästä mainittakoon esimerkkinä Saksan ja Italian liittolaisuus 1900-luvulla. Liittolaisuus edellyttää kuitenkin kulttuurista valikoivuutta toisin kuin ensimmäisen käsitteen State-building nationalism -mukaisessa ajattelussa.

Hechterin malli sulkee patriotismin ulkopuolelle käsitteestä nationalismi. Tämä toteutuu silloin, kun patriotismilla ymmärretään halu lisätä toimijan oman kansallisvaltion arvovaltaa ja voimaa suhteessa kansainvälisen järjestelmän kilpailijoihin. Tämä perustuu oletukseen, että tällöin kansakunta nähdään jo valmiiksi yhtenäisenä rajojen ja kulttuuri-identiteetin suhteen. Hechter kuvailee patriotismin sellaisena, kuin se tässäkin kappaleessa on määritetty, kadonneena ideologiana, mutta esittää nykymuotoisen patriotismin ilmentymäksi monikansallisten valtioiden sisällä tapahtuvaa yksittäisen kansakunnan edustajien oman aseman lisäämiseen tähtääviä toimia silloin, kun ne yksinomaan tapahtuvat kyseisen valtion sisällä ja muiden kansakuntien kustannuksella.⁶³

Tyypijako eri nationalististen suuntausten osalta voidaan suorittaa karkeasti kahteen. Tällöin käytetään käsitteitä *klassinen nationalismi* ja *nationalismi laajemmassa kontekstissa*. Klassinen nationalismi on poliittinen aate, jonka mukaan pyrkimys täysin suvereenin valtion muodostamiseen ennalta määrätylle ryhmälle, kansa tai kansakunta, on jokaisen edellä mainittuun ryhmään kuuluvan ensisijainen tehtävä. Tämän aatteen kannattajat ovat tarkkoja kulttuuriperimästään, jota vaalivat ja jonka etuja pyrkivät ajamaan sekä asenteista, joita ihmisillä yleisesti on kansakuntaa ja sen pyrkimyksiä muodostaa valtio kohtaan. Tällöin kansakuntaa voidaan kutsua etnonationalistiseksi.⁶⁴ Klassiseen nationalismiin kuuluu useita jokapäiväisiä vaatimuksia kansalaisille esimerkiksi kotimaisten ruokatuotteiden suosimisesta halpojen tuontitarvikkeiden sijaan. Nationalismin laajempaa kontekstia voidaan ymmärtää kansakunnan ja kansallisuuden edustamien fundamentalistisen politiikan, moraalisten ja kulttuuristen arvojen seurauksena muodostuneiden asenteiden, vaatimusten ja direkttiivien asettamina velvoitteina ja oikeuksina kansakunnan sisällä tai valtion eri kansakuntien välillä. Tällaiseen laajempaan kontekstiin luetaan myös *patriotismi*, joka arvottaa myös yksilön

⁶² Ibid.

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Mišćević, Nenad: *Nationalism and Beyond: Introducing Moral Debate about Values*, Central European University Press, Budapest 2001, s.258

lojaaliutta valtiota kohtaan. Nationalismin eri variaatiot eroavat toisistaan siinä, miten ne suhtautuvat moraalikysymyksiin sekä vaatimuksiin, joita aate itsessään esittää.

Nationalistiseen ajatteluun sisältyy voimakkaasti vaade tai vaatimus, jolla kukin toimija esittää omat pyrkimyksensä. Tällaiset vaatimukset voidaan jakaa kahteen yläluokkaan: yleistävä nationalismi ja partikulaarinen nationalismi⁶⁵. Yleistävän nationalismin periaate on, että jokainen kansakunta ansaitsee oman suvereenin valtion. Partikuloiva nationalismi tähtää siihen, että osa kansakunnista ansaitsee oman suvereenin valtion. Edellä mainitun ajattelutavan mukainen jako voidaan määrittellä karsimalla pois kokonaisuudesta sellaiset ryhmät ja kansakunnat, jotka eivät kuulu määrittelyn piiriin tai suoraan nimetä tarvittava joukko.

Moraali on nationalismissa keskeisessä roolissa. Nationalismi edustaa ambivalenttista moraalikäsitystä⁶⁶. Asia on helpommin ymmärrettävissä nationalismiin usein liittyvän väkivallan kautta. Nationalistiset pyrkimykset omistava toimija, käyttäessään väkivaltaa asiansa ajamiseen, voidaan nähdä joko sankarina tai rikollisena riippuen paljolti ulkopuolisista tekijöistä sekä tapahtumien loppuasetelmasta. Terrorismi on hyvä esimerkki tästä. Kuten jo käsitettä terrorismi avattaessa todettiin, kokiessaan olevansa nationalistisia taistelijoita, käsitteen laajemassa kontekstissa, terroristit voivat nähdä toimintansa ja keinovalikoimansa oikeutettuina. Kun taas ulkopuolisten näkökulmasta tällainen toiminta, varsinkin, jos se kohdistuu viattomiin sivullisiin, on tuomittavaa.

Perinteinen nationalistinen käsitys moraaliluudesta on aatesuuntana monelta osin samankaltainen kuin tässäkin tutkimuksessa käytettävä kansainvälisen politiikan teoria realismista. Tällöin moraalisuus rajoittuu kansallisvaltioiden rajoihin. Niiden ulkopuolella on vain anarkiaa. Tällaista ajattelua esiintyy varsinkin klassisen nationalismin kannattajissa, jotka ovat taipuvaisia esittämään yleistävän nationalismin periaatteen mukaisia vaatimuksia. Tästä mainittakoon esimerkkinä arabinationalismi.

Arabinationalismi on nationalismin arabialainen kulttuurinationalismin muoto. Tällöin oletusarvona on, että kaikilla arabeilla on niin sanottu yhteinen perintö: historia, kulttuuri ja kieli. Sen katsotaan syntyneen Syyriassa 1800-luvun puolivälin jälkeen. Siihen liittyi muslimimaailmalle vieras käsite valtion ja uskonnon erottamisesta toisistaan. Sen läheinen

⁶⁵ Tutkijan suomennos. Katso Stanford Encyclopedia of Philosophy, <http://plato.stanford.edu/entries/nationalism/>, viitattu 15.2.2009

⁶⁶ Ibid.

sukulaisaate on panarabialaisuus, joka tosin toisin kuin arabinationalismi, pyrkii ajamaan yhden suuren arabivaltion muodostamista. Arabinationalismi sai laajaa kannatusta varsinkin eliitin keskuudessa. Se ei kuitenkaan onnistunut raivaamaan riittävää jalansijaa heimokulttuuriuskollisten arabien keskuudessa. Arabinationalismi oli kuitenkin yksi voimakkaimmista aatteista, joka johti usean arabialkuperäisen siirtomaan vastarintaan Euroopan suurvaltoja vastaan 1900-luvun alkupuolella. Sen kuuluisimpia edustajia olivat muun muassa tässäkin tutkimuksessa mainittava Ahmed Ben Bella, Saddam Hussein sekä Libyan presidentti Muammar Gaddafi.⁶⁷

⁶⁷ Kramer, Martin: Arab Nationalism: Mistaken identity, Daedalus 1993, s.171-206

2 MAGHREB

Tässä luvussa tarkastellaan yleisesti käsitettä ja aluetta Maghreb. Luvun sisältö luo pohjan seuraavien lukujen valtiokohtaisille analyyseille sekä antaa tilastollisen ja laajemman poliittisen näkökulman tulevalle pohdinnalle, johtopäätöksille sekä myöhempien lukujen rakenteelle. Tässä tutkimuksessa terrorismia Maghreb-alueella tarkastellaan pääosin tilastojen kautta, mutta tutkimuksessa ei voida sivuuttaa geopolittisiä sekä talouspoliittisiä lähtökohtia. Ensin luodaan perusta tarkastelemalla alueeseen liittyvä perustietous ja yleiset geopolittiset faktat. Sen jälkeen arvioidaan aluetta talouspoliittisesti. Tämän jälkeen esitellään Maghreb- maiden liittosopimuksen myötä perustettu Maghreb- maiden arabimaiden liitto ja sen vaikutus alueella. Lopuksi luodaan käsitys Barcelonan sopimuksen sisällöstä, sen vaikutuksesta alueeseen ja Maghreb- maiden kansainvälisestä asemasta suhteessa Euroopan unioniin. Lähdeaineistosta tuotettava sisältöanalyysi pyritään pitämään yleisellä tasolla. Analyysissä painotetaan tapahtumien ja tekojen laajuutta, toistuvuutta ajallisesti sekä alueellisia poliittisen kulttuurin eroja. Tällä pyritään luomaan ymmärrys islamilaisen kulttuurin ja politiikan vaikutuksesta tapahtumiin Maghreb- alueella.

2.1 Perustietoa Maghrebista

Kuva 2. Maghreb- alueen kartta.⁶⁸

Maghreb (*al-Magrib al-Arabi*) on arabiankielistä alkuperää oleva nimitys alueelle, joka rajoittuu idässä Niiliin, lännessä Atlantin valtameren, pohjoisessa Välimeren ja etelässä Saharaan. Sanalla Maghreb tarkoitetaan ”auringonnousun maita”. Alue käsittää Algerian

⁶⁸ Pelkistettyä karttaa Maghreb- alueesta käytetään havainnollistamaan eri valtioiden sijaintia toisiinsa. Samaa karttapohjaa käytetään myöhemmin havainnollistamaan muun muassa geopolittisiä avainkohtia alueesta. Karttapohja on muokattu laajemmasta kuvatieostosta ja se löytyy kokonaisuudessaan muun muassa verkko-osoitteesta:

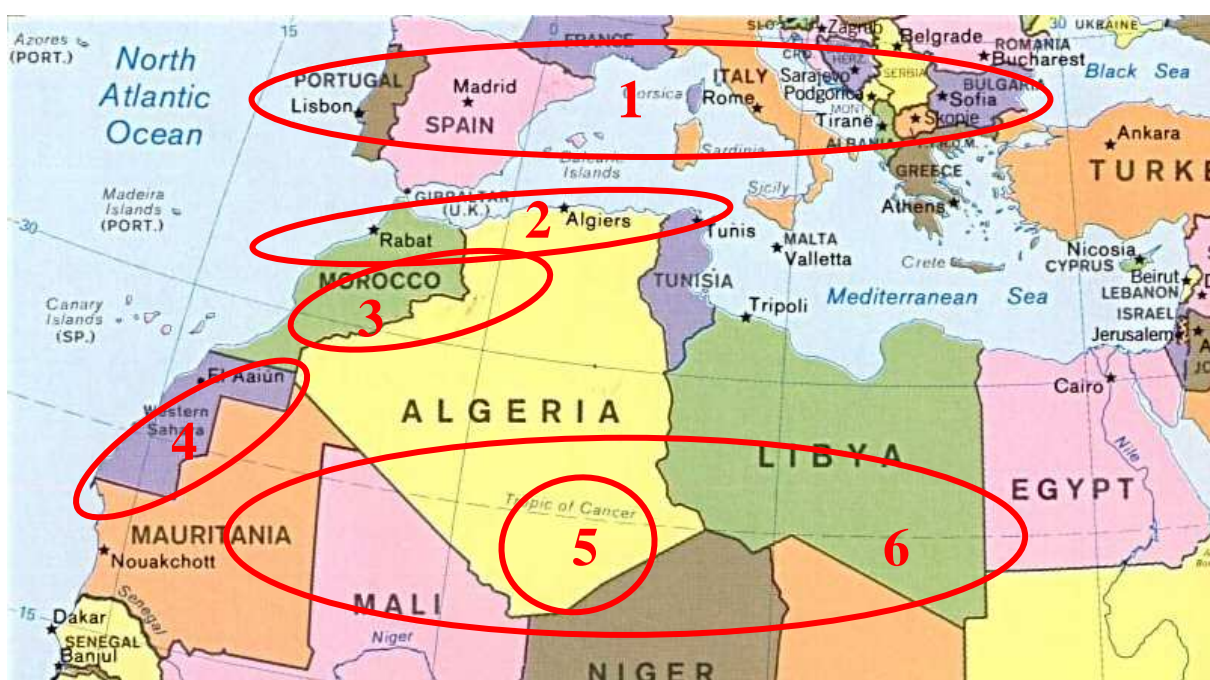
http://mabryonline.org/blogs/howard/archives/general_information/index.html, viitattu 18.2.2009

tasavallan, Libyan tasavallan, Tunisian tasavallan, Marokon kuningaskunnan ja Mauritanian tasavallan. Edellä mainittujen lisäksi siihen lasketaan kuuluvaksi myös Länsi-Sahara, joka on ollut Marokon miehittämä vuodesta 1975 lähtien.

Maghrebin alueella on yhteinen kulttuuri, historia, uskonto ja kieli jo yli tuhannen vuoden ajalta. Sen kulttuurinen historia pitää sisällään Rooman, Osmanien ja Ranskan vallan, joista jokainen on jättänyt omat viitteensä myös paikallisesti. Edellä mainitut sekoitettuna islamilaiseen ja berberiperimän mukaiseen kulttuuriin luovat pohjan sille, mitä Maghreb-maat ovat nykypäivänä. Maantieteellisesti aluetta voidaan kutsua haastavaksi sen rikkonaisuuden vuoksi. Tällä on heijastevaikutuksia myös politiikkaan luoden yhtenäisen poliittisen päätöksenteon ja demokratian äärimmäisen haasteelliseksi koko Maghrebin alueella.

Maghreb-maiden valtauskonto on islam. Maissa tunnustetaan sunnalaista islamin tulkintaa. Alueella on joitain juutalaisia ja kristillisiä yhteisöjä, mutta pääsääntöisesti alue katsotaan täysin islamin uskoon kääntyneeksi.

2.1.1 Geopoliittinen⁶⁹ merkitys

Kuva 3. Maghrebin alueen geopoliittiset avaintekijät

⁶⁹ Käsitteellä geopolitiikka viitataan tässä tutkimuksessa Osmo Tuomen esittämään uuden geopolitiikan määritelmään teoksessaan: "Uusi Geopolitiikka", Ulkopoliittisen Instituutin julkaisuja nro 4, Gaudeamus, Tampere 1996, s.138-144. Käsitettä ei ole määritelty tarkemmin tutkimuksen metodologisessa osassa tutkimuksen rajauksen vuoksi. Tutkimuksen päähuomio ei ole Maghrebin alueen geopoliittisessa ymmärryksessä, vaan se nähdään vain yhtenä osatekijänä ja vaikuttimena valtioiden poliittisessä päätöksenteossa.

Tutkittaessa Maghrebien aluetta geopoliittisesta näkökulmasta voidaan havaita kuusi erillistä aluetta, jotka pitävät sisällään useita eri osatekijöitä. Analysoimalla edellä mainittuja alueita ja niiden osatekijöitä on mahdollista havaita potentiaalisia geopoliittisia merkittävyyksiä. Seuraavaksi lyhyesti esiteltävät osatekijät on sidottu edellä mainittuihin kuuteen alueeseen, jotka eivät rajoitu valtioiden rajojen mukaan, vaan ne käsittävät pääsääntöisesti laajemman kontekstin.

Eurooppa ja Välimeri (kuvassa 3, merkitty alue 1⁷⁰) muodostavat Maghrebien alueen kannalta vaikutusvaltaisimman geopoliittisen vastavoiman. Siteet Euroopan ja Maghrebien välillä juontavat juurensa jo kolonialistiseen aikaan ja maantieteellinen sidos Gibraltarin salmen kohdalla on kiistaton. Välimeren voidaan katsoa olevan ensisijainen portti Etelä-Eurooppaan, Lähi-Itään ja Itä-Eurooppaan. Euroopan Unionin ja Maghreb-maiden välillä allekirjoitettiin vuonna 1995 Euro-Välimeri -sopimus⁷¹, jolla entisen Länsi-Euroopan Unionin jäsenmaat pyrkivät luomaan talous-, sosiaali- ja turvallisuuspoliittisia edellytyksiä ja takeita maiden välisille suhteille.

Vertailtaessa kaikkia Maghreb-maita keskenään, voidaan havaita alueellinen keskittymä asukastiheyden ja suurkaupunkien sijainnin suhteen (3.2). Marokon, Algerian ja Tunisian pohjoisrannikolle on keskittynyt valtaosa Maghreb-maiden kansalaisista. Alue Rabatin ja Tunisin välillä muodostaa selkeän yhtenäisen linjan. Vastaavanlaisia, mutta asukastiheydeltään huomattavasti vähäisempiä alueita, voidaan havaita Libyan pohjoisrannikolla lähellä Egyptin rajaa sekä Mauritanian ja Senegalin välisellä rajalla.

Maghrebien alueen suurin yksittäinen väestöryhmä berberit voidaan laskea geopoliittiseksi avaintekijäksi. Berberien osalta väestökeskittymä Marokossa (3.3) on maantieteellisesti kuvailtuna maan keskiosassa painottuneena osin Algerian vastaiselle rajalle. Algerian puolella berberiväestön voidaan katsoa asuttavan miltei koko eteläistä Algeriaa (3.5). Geopoliittisen merkityksen voidaan todeta olevan kiistaton maiden sisäpolitiikan kannalta ottaen huomioon berberiväestön lukumääräisen osuuden maiden kokonaisväestöstä ja alueiden maantieteellisen koon suhteessa koko Maghrebien alueen väestökeskittymään pohjoisessa. Berberiväestön osallistaminen maan poliittiseen päätöksentekoon saattaa olla tulevaisuuden kulmakiviä punnittaessa maiden kohdalla toteutettuja poliittisia reformeja. Maghreb-maiden kokonaisväestöluku on yhtä suuri kuin koko Egyptin väestölukumäärä. Tästä on muodostunut

⁷⁰ Viitataan jatkossa vain lyhentäen kuvan numero ja merkityn alueen numero eroteltuna pisteellä – tässä nimenomaisessa tapauksessa esimerkiksi (3.1)

⁷¹ Katso 2.1.4 Euro-Välimeri -sopimus

eräänlainen voimapoliittinen ratkaisu, jossa Egypti on jätetty käsitteen Maghreb ulkopuolelle. Egyptin katsotaan olevan enemmän Lähi-Itään sidottu kulttuurisesta ja historiallisesta näkökulmasta. Egypti on kuitenkin pyrkinyt muun muassa Union de Maghreb Araben jäseneksi, mutta toistaiseksi siinä onnistumatta.

Länsi-Saharan alue⁷² ja eritoten Mauritanian vastaista rajaa myötäilevä Marokon muuri nousevat geopoliittisessa määrittelyssä yhdeksi keskeisimmistä vaikutteista Maghreb-alueella. Konflikti itsessään koskettaa Maghreb-alueen maista suoraan Marokkoa, Länsi-Saharaa, Algeriaa ja Mauritaniaa sekä muita Maghreb- ja Afrikan maita välillisesti. Marokon muurin tarkoitus on estää Länsi-Saharan sotilaallista voimaa liikkumasta Marokon hallitsemilla alueilla, mutta sen heikkoudeksi nousee pieni raja-alue Länsi-Saharan koillisosassa, jossa on hyvin pienelle alueelle keskittynyt neljän valtion välisten rajapintojen leikkauskohta. Tämän alueen hallinta ja valvonta on keskeisessä asemassa tulevaisuuden turvallisuuskysymyksille Maghreb-alueella.

Saharan aavikko (3.6) muodostaa yhtenäisen alueen Maghreb-alueen eteläosissa, joka erottaa sen maantieteellisesti muusta Afrikasta. Kuiva aavikkoalue on yksi elementti Maghreb-alueen rikkonaisessa kuvassa. Alue on hajanainen ja vaikeasti valvottavissa, mikä osaltaan edesauttaa rikollisten elementtien toimintaa valtioiden alueilla. Samoin sen voidaan katsoa olevan este maiden sisäiselle poliittiselle vuorovaikutukselle, sillä erillisistä hajanaisista yhteisöistä koostuvat alueet ovat paljolti valtakeskittymien vaikutusvallan ulkopuolella.

Maantieteellisenä kuriositeettina Maghreb-alueen osalta mainittakoon myös alueen merkittävin Atlas-vuoristo (3.2, 3.3 & 3.4), joka myös osaltaan rikkoo alueellisen yhtenäisyyden. Tämän lisäksi vuoristo tarjoaa tarvittavaa suojaa rikollisjärjestöille ja muille poliittisille toimijoille, jotka kaipaavat toiminnalleen maastollista turvaa. Koko Maghreb-alueutta voidaan luonnehtia erilaisten ja kokoisten vuoristojen ja aavikko-alueiden repimäksi mosaiikiksi.

2.1.2 Talouspoliittinen merkitys

Alla olevassa taulukossa on esitelty kaikkien tässä pääluvussa viitattujen valtioiden väkiluku, BKT ja pääelinkeinot. Vertailun vuoksi taulukkoon on lisätty Suomi, EU ja koko maailma. Valtioiden pääelinkeinot on ilmoitettu lähteen ilmoittaman BKT osuuden mukaan.

⁷² Katso 4.4 Länsi-Saharan kysymys

ALUE / MAA	Väkiluku milj	Muslimeja % / milj	BKT \$ per hlö	LUONNONVARAT ELINKEINOT
Libya	6,174	97 / 5,988	14900	raakaöljy, rauta & teräs
Tunisia	10,384	98 / 10,176	8000	raakaöljy, kaivannais, turismi
Algeria	33,770	99 / 33,432	7100	raakaöljy, maakaasu, kevyt teollisuus
Marokko	34,343	98,7 / 33,897	4000	fosfaattikaivannaiset, turismi
Mauritania	3,365	100 / 3,365	1900	kalan ja öljyn jalostus, kaivannais
Länsi-Sahara	0,394	ei ilmoitettu	ei ilm.	fosfaattikaivannaiset, käsityöt
Suomi	5,245	<0,1 / < 0,005	38400	
EU	491,019	ei ilmoitettu	33800	
maailma	6706,993	21,01 / 1409,139	5468	

Taulukko 1. Maghreb-maiden väkiluku, BKT ja pääelinkeinot⁷³

Taulukosta on nähtävissä, että alueen valtioiden välillä on keskenään suuria eroja. Pääsääntöisesti voidaan todeta, että raakaöljy luonnonvarana ja elinkeinona vaikuttaa suoraan bruttokansantuotteeseen. Suorittamalla vertailu Euroopan Unionin keskiarvon ja eri maiden tilastojen kesken, voidaan huomata yhtä mittavampi ero Euroopan eduksi. Tilastoissa ei ole eroteltu Euroopan osalta Välimeren alueen maita muusta Euroopasta. On kuitenkin todettava, että kuilu Välimeren pohjois- ja eteläpuolen välillä on ollut jatkuvassa kasvussa vuoteen 1995 asti, jolloin Barcelonan julistuksen myötä asiaan alettiin kiinnittää yhä enemmän huomiota.

Maghreb-maiden vienti on ollut kasvussa 2000-luvulla. Se koki lievän taantuman 1990-luvulla osin Libyan viennin romahdettua lähes puoleen. Samoin Algerian vienti notkahti hieman alaspäin sisällissodan myötä. 2000-luvulla kuitenkin pääsääntöisesti kaikki Maghreb-maat ovat lisänneet viennin osuutta maan taloudesta.⁷⁴ Välimeren Maghreb-maiden öljy- ja maakaasuluonnonvarat muodostavat luonnollisen turvallisuus- ja energiapoliittisen intressin muun muassa Euroopan Unionin jäsenmaille. Välimeren kautta kulkee esimerkiksi useita

⁷³ Vuoden 2008 arvioista, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/index.html>, viitattu 10.2.2009

⁷⁴ Union de Maghreb Arabe: "Valeur des exportations des pays de l'UMA (f.o.b)", kaavio nähtävissä verkko-osoitteessa: http://www.maghrebarabe.org/admin_files/f_o_b1.pdf, viitattu 10.2.2009

venäläisomisteisia maakaasulinjoja, joiden toiminnan häiriöttömyys voidaan katsoa varsinkin etelä-Euroopan valtioiden etujen mukaiseksi⁷⁵. Voidaan siis olettaa, että Maghreb-maiden vakaus on vähintään Eurooppalainen kuin myös Yhdysvaltojen agenda, jolla voidaan olevan myös kansainvälisiä intressejä Maghreb-alueella öljyn suhteen.

2.1.3 Union de Maghreb Arabe

Maghreb- arabimaiden liitto (UMA⁷⁶) perustettiin helmikuun 17. vuonna 1989, kun kaikki sen viisi YK:n virallisesti tunnustamaa jäsenvaltiota allekirjoittavat peruskirjan. Tätä edelsi vuosikymmenten pituinen puheiden ajanjakso, joissa ajettiin Maghreb- maiden yhdistymistä yhteisten tavoitteiden taakse. Perustamispäätös julkaistiin niin sanotussa Zeraldan julistuksessa vuonna 1988, jolloin kaikki UMA:n tulevat viisi jäsenvaltiota kokoontuivat ensimmäiseen viralliseen Maghreb- huippukokoukseen. Perustamisen yhteydessä kaikkien jäsenmaiden johtajat allekirjoittivat Marrakeshin julistuksen, jossa määriteltiin UMA:n tuleva työohjelman ja sen tavoitteet.⁷⁷

Kukin jäsenmaa on vuorollaan järjestänyt huippukokouksen, joissa on tehty päätöslausemia koskien liiton perustuslakia, yleissopimusta, sopimusten täytäntöönpanoa ja UMA:n eri toimielimiä⁷⁸. Vuodesta 1990 lähtien UMA on toimeenpannut useita kymmeniä päätöksiä, joista kuitenkin vain viisi on lopulta päätynyt kaikkien jäsenmaiden ratifioimaksi. Muiden päätösten osalta toimeenpano on ollut vaihtelevaa valtioittain. Liiton puheenjohtajuus on kiertävä. Tämän hetkinen pääsihteeri on tunisialainen poliitikko Habib Ben Yahia.

UMA:n alkuperäinen tavoite on ollut mahdollistaa ihmisten ja tavaran vapaa liikkuvuus Maghreb- maiden välillä vähentämällä hallinnollisia ja byrokraattisia esteitä maiden välillä. Tämä tarkoittaa valtioiden välistä taloudellista, sosiaalista ja poliittista yhtenäisyyttä. Maat sitoutuivat myös tunnustamaan toistensa suvereenisuuden sekä jättäytymään muiden Maghreb- maiden sisäisten asioiden ulkopuolelle⁷⁹. Unioni on kuitenkin törmännyt toistuvasti kysymykseen Länsi-Saharan konfliktista. Sen osapuolet ovat, alkuperäisen Marrakechin sopimuksen tavoitteiden vastaisesti, aktiivisesti pyrkineet vaikuttamaan toistensa sisäisiin asioihin.

⁷⁵ The World Factbook: North Africa Pipelines map - Crude Oil (petroleum) pipelines - Natural Gas pipelines - Products pipelines, http://www.theodora.com/pipelines/north_africa_oil_gas_products_pipelines_map.html, viitattu 10.2.2009

⁷⁶ Ranskankielisen nimen mukaisesti

⁷⁷ Union de Maghreb Arabe (UMA): <http://www.maghrebarabe.org/fr/uma.cfm>, viitattu 11.2.2009

⁷⁸ Ibid.

⁷⁹ UMA: http://www.maghrebarabe.org/images/traité_de_marrakech.pdf, viitattu 11.2.2009

Marokko on 2000-luvulla pyrkinyt tietoisesti käyttämään UMA:n julistusten tuomaa vaikutusvaltaa ulkopolitiikan tukena Algerian ja Marokon välisten suhteiden normalisoinniksi⁸⁰. Poliittiset verkkojulkaisut Marokossa antavat kuvan, että Marokko on poistanut kaikki esteet Algerian ja Marokon välisen vapaan liikkuvuuden edistämiseksi. Vastapainoksi Algeria pitää edelleen vuodesta 1994 suljettuna olleen maiden välisen rajan kiinni. Siitä huolimatta, että väite ei ole täysin perätön, voidaan sen katsoa olevan osa maiden välistä poliittista retoriikkaa.

Vuoden 1994 jälkeen UMA:n toiminta on hiipunut osin sen valtioiden välisten ristiriitojen, sekä sen kyvyttömyyden, toteuttaa antamiensa julistusten sisältö, vuoksi.

2.1.4 Euro-Välimeri -sopimus

”EU:lla tulee aikaisin ensi vuosisadalla olemaan vain kaksi tärkeää naapuria: venäläiset idässä ja arabit etelässä. [...] EU:lla ei ole varaa yhteiskunnallistaloudelliseen horjuvuuteen (tai epävakauteen) välittömässä ympäristössään. Se leviäisi väistämättä Euroopan sydämeen, ei vähiten kontrolloimattoman laittoman siirtolaistulvan myötä.”⁸¹

Vuosina 1992 - 1994 Lissabonissa, Korfulla ja Essenissä kokoontuneet Eurooppa-neuvostot loivat suuntaviivat ja niiden pohjalta ehdotuksen Euroopan Unionin ja Välimeren maiden väliselle suhteiden kohentamiselle. Taustalla katsottiin olevan, niin Euroopan Unionin jäsenvaltioiden yhteiset intressit kuin Välimeren maiden kansalliset intressit suhteessa Euroopan Unioniin. Hankkeen lopullinen perusta luotiin Barcelonassa 27. - 28.11.1995, jolloin Euroopan Unionin jäsenmaiden ja Välimeren alueen valtioiden ulkoministerit sopivat yhteistyön aloittamisesta talouden ja turvallisuuden näkökulmista. 27 osallistujamaan lisäksi paikalla oli kutsuttuina Mauritanian ja UMA:n edustajat, joista ensiksi mainittu kutsuttuna UMA:n jäsenyytensä vuoksi⁸².

⁸⁰ Näkökulma on marokkolainen. Se on julkaistu yhdellä Marokon hallinnon virallisista verkkosivuista: <http://www.maroc.ma/NR/exeres/7D6033A4-D95C-40B6-9E10-47B2E42B39DD.htm>, viitattu 11.2.2009

⁸¹ Linjakumpu, Aini: Poliittinen Islam, Suomen Rauhan tutkimusyhdistys, Helsinki 1999, s.99. Lähteistöstä tai viitteistöstä ei käy ilmi, onko kyseisen lainauksen suomennos Linjakummun oma. Alkuperäinen lainaus Rhein, Eberhard: ”Europe and the Mediterranean: A Newly Emerging Geopolitical Area?”, European Foreign Affairs Review 1996, Vol 1, Issue 1

⁸² Euroopan Unioni: SCAD, http://europa.eu/scadplus/scad_fi.htm, viitattu 22.2.2009

Sopimuksen hengessä osapuolet velvoittivat toisiltaan yhteistyön lisäksi yhteisvastuullisuutta sekä pyrkimystä laajentaa ja vahvistaa alueen valtioiden kahdenvälisiä suhteita niin sanotuksi monenväliseksi yhteistyöksi. Euro-Välimeri-kumppanuus (Euro-Mediterranean Partnership) katsottiin perustuvan kolmelle osa-alueelle:⁸³

- kumppanuus politiikan ja turvallisuuden alalla, tavoitteena yhteisen rauhan ja vakauden alueen luominen
- kumppanuus talouden ja rahoituksen alalla, tarkoituksena jaetun vaurauden alueen luominen
- kumppanuus yhteiskuntaa, kulttuuria ja henkilöitä koskevissa asioissa, tarkoituksena inhimillisten voimavarojen kehittäminen, kansojen välisen ymmärryksen lisääminen ja kansalaisyhteiskuntien välisen vaihdon edistäminen.

Barcelonan sopimuksen lähtökohdaksi nähtiin 1960-luvun lopulla alkanut pyrkimys muuttaa eri jäsenvaltioiden bilateraalaisia sopimuksia siten, että sopimusosapuolina olivat kahden yksittäisen valtion sijaan Euroopan Yhteisö ja yksittäinen Välimeren valtio. Tämä muutos oli osittain paluuta alkuperäiseen vuoden 1957 solmitun Rooman sopimuksen tarkoittamaan toimintatapaan.⁸⁴

Barcelonan sopimuksen sisältö ei ollut poikkeava Euroopan Unionin ja sen edeltäjän Euroopan Yhteisön toimintatavoissa. Barcelonan sopimuksen poikkeavuus suhteessa muihin vastaaviin sopimuksiin oli sen tarkoitus yhdistää eri politiikan alueet yhteen dokumenttiin. Tämän seurauksena muodostui kunnianhimoinen haaste, jota pyrittiin toteuttamaan laajan ja hyvinkin diversaalien sopijakunnan kesken.⁸⁵

Euro-Välimeri-kumppanuus on saanut osakseen myös kritiikkiä. Kumppanuus nähdään mahdottomaksi talouspoliittisessa mielessä Euroopan Unionin ja Välimeren maiden taloudellisen kehityksen ollessa epäsymmetristä. Tämän pelätään muodostavan ylivalta-riippuvuus -suhteen Euroopan Unionin ja sopimuksen ulkoisten osapuolien välille.⁸⁶ Osapuolten taloudellisen kasvun epäsymmetrisyys nähdään suurimpana ongelmana siitä huolimatta, että se oli yksi perusteista, joilla hanke nähtiin talouspoliittisesti välttämättömäksi.

⁸³ Ibid.

⁸⁴ Linjakumpu, 1999, s.95-96

⁸⁵ Ibid., s.96-97

⁸⁶ Ibid., s.97

Arabimaailma näkee sopimuksen tarkoituksen osittain Euroopan Unionin pyrkimyksenä ylläpitää vallitsevaa hegemoniaa Välimeren maiden suhteen. Eteläiset sopijaosapuolet⁸⁷ ovat tunteneet Euroopan etelävaltioiden vaurastumisen tapahtuneen kolonialismin aikaan Välimeren eteläpuolen valtioiden kustannuksella. Tämä historiaan perustuva väite on ruokkinut alkuperäistä oletusta, että Euroopan Unionin pyrkimyksenä on ollut turvata ja legitimoida sen jo saavutetut edut Välimerellä ja sen valtioiden kesken. Sen lisäksi eteläiset sopijaosapuolet ovat olleet skeptisiä Euroopan Unionin halukkuuteen ymmärtää niiden asemaa suhteessa kunkin omaan alueelliseen tilanteeseensa. Euro-Välimeri-kumppanuuden julistusta on kuvattu Euro-keskeiseksi juuri tästä syystä. Tätä taustaa vasten Euroopan Unionin nähdään ajavan omaa etua, eikä Euro-Välimeri-kumppanuutta nähdä todellisuudessa ulkopuolisten valtioiden taloudellista, poliittista tai sosiaalista tilannetta korjaavana. Samoin Euro-Välimeri-kumppanuuden oletetaan suosivan länsimaista ajattelutapaa, eikä sen toimivuuteen islamilaisessa yhteiskunnassa uskota. Tästä noussut kritiikki on lisännyt länsimaisen vapaakaupan arvostelua.⁸⁸

Euro-Välimeri-kumppanuuden onnistumisesta on monia tulkintoja. Sen tarpeellisuutta korostettiin vuoden 2005 Barcelona-sopimuksen 10-vuotiskonferenssissa, jossa muun muassa Marokon kuningas korosti kumppanuuden tarpeellisuutta ja nosti esille muun muassa Maghrebin maiden liiton yhtenä sopijaosapuolena esille.⁸⁹ Voidaan kuitenkin todeta, että Euro-Välimeri-kumppanuus ei ole saavuttanut kaikkia sen asettamia tavoitteita. On kuitenkin huomattava, että laajan sopijakunnan kesken tapahtuva edistyminen voi viedä paljon aikaa, eivätkä tulokset välttämättä näy yhtä konkreettisesti jokaisessa sopijamaassa. Mikäli yhteistyöhalukkuus ja -tehokkuus eivät lisäänty oleellisesti voi vaarana olla kumppanuushankkeen kuihtuminen UMA:n tapaan taustatekijäksi julistusten lunastamisen sijaan.

⁸⁷ Eteläisillä osapuolilla viitataan Euro-Välimeri-kumppanuuden Euroopan Unionin ulkopuolisiin valtioihin.

⁸⁸ Isiksal, Hüseyin: Security, Globalization, and Problems within Euro-Mediterranean Partnership in the post Cold War Era, *Journal of Economic and Social Research*, vol 4, s.147-148

⁸⁹ http://www.map.ma/eng/sections/speeches/full_text_of_royal_s_2/view, viitattu 22.2.2009

3 ALGERIA

Tässä luvussa vastataan Johdanto -luvussa esitettyihin tutkimuskysymyksiin valitun metodin keinoin poliittisen realismin teorian viitekehyksessä. Luvun analyysi vastaa kysymyksiin Algerian valtion ja alueen osalta. Terrorismia Algeriassa tarkastellaan Algerian poliittisen historian kautta, joka luo pohjan jatkoanalyysille 2000-luvun tapahtumista. Tämän jälkeen esitellään Algerian alueella toimivat terroristijärjestöiksi luokitellut organisaatiot, vuosina 2002 - 2007 toteutetut terrori-iskut, menetelmät ja pääasialliset kohteet. Aineistoanalyysissä pyritään luomaan ymmärrys islamilaisen kulttuurin ja politiikan vaikutuksesta tapahtumiin Algerian valtion alueella. Varsinainen Algerian politiikkaa käsittelevä luku rajoitetaan kansainvälisen ja kansallisen politiikan analyysiin 2000-luvun osalta ja sen painopiste on 11.9.2001 jälkeisissä tapahtumissa.

Alaluvuissa esitellään myös Algerian rajojen ulkopuolista aineistoa johtuen Maghrebien alueen erityisluonteesta, sen sijainnista suhteessa Eurooppaan sekä tiettyjen terroristiorganisaatioiden toimintakulttuurista. Lopuksi esitetään yleiset johtopäätökset Algerian valtion osalta, jotka toimivat perustana koko tutkielman johtopäätöksille.

3.1 Algerian lyhyt poliittinen historia

Algerian lyhyt poliittinen historia on jäsenneilty aikajanan avulla, josta on poimittu tutkijan mielestä itsenäisyyttä sekä kulttuurista ja poliittista identiteettiä korostaneet tapahtumat. Aineisto esitetään aikajärjestyksessä, eikä siinä tarkoituksenmukaisesti esitellä yksittäisiä poliittisia voimahahmoja Algerian historiasta. Tapahtuma-analyysia ei ole tarkoitus käyttää suorien analogioiden tuottamiseen menneen ja nykypäivän välillä, vaan luoda kausaalinen ymmärrys poliittisen väkivallan kulttuurista Algeriassa.

3.1.1 Algeria ennen itsenäisyyttä

Algerian kansannousu ajoittui vuosiin 1954 - 1962. Ranskalaisille yllätyksenä alkanut toiminta laajeni, pääosin siirtolaisten harjoittaman terrorin seurauksena, mittavaksi operaatioksi, joka sai yleisesti valtavan kannatuksen kansan keskuudessa. Heinäkuussa 1954 perustetun FLN:n⁹⁰ toimenpitein luotiin edellytykset ja perustettiin 3000 miehen vahvuinen Algerian kansallinen vapautusarmeija, jonka tarkoitus ei ollut olla poliittinen puolue, vaan

⁹⁰ FLN tarkoittaa kansallista vapautusrintamaa, jonka perustivat 22 Secreten entistä jäsentä. Järjestö perustettiin johtamaan kumouksellista kansannousua. Katso luku 3.2.2 Muut poliittiset toimijat

puhdas sotilaallinen nationalistisiin päämääriin pyrkivä järjestö. Edellä mainittua järjestöä kutsuttiin nimellä ALN. ALN:n taistelijoita kutsuttiin nimellä mujahedin.⁹¹

Osapuolten väliset taistelut kulminoituivat lopulta siirtolaisten harjoittamaan poltetun maan taktiikkaan, joka johti lopulta niin sanottuun pattitilanteeseen, jossa siirtolaisille ei jäänyt muuta vaihtoehtoa kuin paeta Ranskaan syntyperäisten algerialaisten muslimien koston pelossa.⁹² Algeria itsenäistyi vuonna 1962 veristen taistelujen, terrorismin ja neuvottelujen jälkeen. Terroristinen toimintamalli ja -kulttuuri oli jo tässä vaiheessa ilmeisen juurtunut syvään kansalliseen tapaan ratkaista poliittisia kiistoja. Tämän voi olettaa johtuneen molempien osapuolten varsin kirjavasta keinovalikoimasta sotatoimien aikana.

3.1.2 Itsenäistynyt Algeria

Rauha ja itsenäisyys mahdollistivat vanhojen FLN:n johtajien vapauttamisen. Itsenäisyyden aika ei ollut kuitenkaan kuin näennäisesti rauhanomaista, sillä maassa kyti edelleen totutut toimintatavat ja Algerian valtiota koetteli vanhojen kalavelkojen selvittäminen, jonka seurauksena tuhannet eurooppalaiset, ranskalaismieliset ja monien muiden syiden perusteella valitut menettivät henkensä.⁹³

Syyskuun lopussa 1962 Algerian tasavallan perustuslakia ryhdyttiin valmistelemaan. Perustuslaki hyväksyttiin 1963 kansanäänestyksellä, joka päätti pitkän sisällissodan uhkan maassa. FLN:n puoluekokouksessa muun muassa maan upseeristoa vastaan hyökännyt maan johtaja Ben Bella teki virhesiirron, jonka seurauksena Eversti Boumedienne vangitutti hänet ja aloitti Algerian sosialistisen vallankumouksen.⁹⁴

Uuden hallituksen innokas pyrkimys alueen kirjallisuuden, kielen ja kulttuurin arabialaistamiseen sekä sosiaalisen kahtiajaon ylläpitäminen valtaeliitin ja muun väestön kesken johtivat lopulta niin sanottuihin leipämellakoihin, joiden tukahduttamiseen tarvittiin äärimmäisiä voimakeinoja.⁹⁵ Edellä mainittuja voimakeinoja voi luonnehtia nykypäivän valtioterrorismin keinoiksi siten kuin se nykypäivänäkin voidaan ymmärtää.⁹⁶

⁹¹ Rogerson, Barnaby: Matkaopas historiaan – Pohjois-Afrikka, UNIPress Ab 2006, s.342

⁹² Ibid., s.346

⁹³ Ibid., s.362-363

⁹⁴ Ibid., s.364

⁹⁵ Ibid., s.366

⁹⁶ Valtioterrorismilla tarkoitetaan itsenäisen valtion organisaation toteuttamaa terroristista tointa. Sen määritelmä on sidoksissa kontekstiin, jossa sitä käytetään. Tässä tutkimuksessa valtioterrorismilla tarkoitetaan minkä tahansa

3.1.3 UMA:n aika

Allekirjoitettuaan Maghrebin maiden liittosopimuksen vuonna 1989 Algerian vasta uudelleen valittu presidentti Chedli käynnisti muutosten sarjan. Hän salli muun muassa ensimmäiset monipuolueiset vaalit. Ensimmäiset vapaat vaalit järjestettiin Algerian poliittisen historian valossa myöhään vasta vuonna 1990. Vaaleissa voitolle oli pääsemässä murskaavalla äänimäärällä Islamin pelastusrintama (FIS), joka olisi saanut hallintaansa 45 48:sta wilaysta.⁹⁷ Vaalivoitto oli selkeä osoitus kansan halusta palata ”fundamentalistisempaan” toimintatapaan.

Rogerson toteaa, että tämä toimintamalli ei poikennut mistään aikaisemmin nähdystä, vaan sitä oli esiintynyt Maghrebin alueella jo tuhannen vuoden ajan, mutta vaikka se edusti ikuista uudistusta ja keinoa saavuttaa valtaa, se ei milloinkaan ollut valtaa ylläpitävä aate.⁹⁸

Algerian ensimmäiset vapaat vaalit aloittivat kuitenkin uuden väkivallan kierteen, joka on kantanut haurasta valtiota läpi 1990-luvun ja vuosituhannen vaihteen. Tämän kaltainen tapa toimia olisi tuskin ollut mahdollista ilman suuria öljy- ja maakaasutuloja, jotka ovat pitäneet herkässä tilassa olleen valtion elinvoimaisena tähän päivään asti.

2000-luvun Algeria on edelleen tasavalta. Sen koko nimi on *Kansan Demokraattinen Algerian Tasavalta*⁹⁹. Sen lakijärjestelmä on sosialistinen, ranskalaisen ja islamilaisen lain sekoitus. Algeriassa äänioikeus saavutetaan 18 vuoden iässä. Maan presidenttinä toimii Abdelaziz Bouteflika. Algerian poliittinen toiminta perustuu yhä monipuoluejärjestelmään, joka koostuu useista puolueista, joista osa on islamistisiksi itsensä luokittelevia puolueita. Algerian poliittista ilmapiiriä voi kuvata kireäksi yhä lisääntyvän ja aktiivisesti koko 2000-luvulla toimineen vastarinnan ansiosta. Edellä mainitut vastarintaa ylläpitävät järjestöt toimivat pääasiallisesti poliittisen vapauden, sharian tai ihmisoikeuksien puolesta.

valtion tunnustaman organisaation toteuttamaa tekoa, joka täyttää kansainvälisen terrorismin tunnusmerkit silloin, kun valtio tai valtiota edustava taho hyväksyy toimet tai pyrkii toimillaan salailemaan tapahtunutta.

⁹⁷ Wilaylla tarkoitetaan hallinnollista yksikköä provinssia. Määritelmä koskee tässä tutkielmassa vain Algeriaa, sillä myöhemmin käsiteltävä Marokko koostuu 16 hallinnollisesta alueesta (englanninkielinen termi *region*), jotka koostuvat 61 hallinnoitavasta yksiköstä, joita ovat 16 wilayta (prefektuuri) ja 45 provinssia

⁹⁸ Rogerson, 2006, s.370

⁹⁹ Nimi on tutkijan suomennos. Englanninkielinen koko nimi on ”People’s Democratic Republic of Algeria”

3.2 Terrorismi Algeriassa

Tässä luvussa esitellään Algeriassa toimivat terroristijärjestöiksi luokiteltuja organisaatioita, sekä muita poliittisia vaikuttajia (puolueet). Alaluvuissa tuotettu analyysi on eroteltu selkeyden vuoksi tutkijan tutkimusprosessin etenemisen mukaisesti organisaatiokenttään ja eri internet-lähteissä ilmoitettuihin alueella toteutuneisiin terrori-iskuihin. Saadut johtopäätökset toimivat tukena lopullisille johtopäätöksille ja ne tukevat koko luvun 3 analyysiä.

3.2.1 Tunnetuimmat terroristijärjestöt

al Takfir wal-Hijra (Takfir) voidaan lukea Pohjois-Afrikassa tapahtuvan terrorismin juureksi. Järjestön nimi tarkoittaa syntien hylkäämistä¹⁰⁰ ja exodusta¹⁰¹. Sanalla *takfir* saatetaan nykyään kuvata myös islamistista toimintatapaa, jolla tarkoitetaan tietyn instituution tai kohteen ekskommunikaatiota, viittaamatta kuitenkaan varsinaiseen alkuperäiseen järjestöön, joka tunnetaan samalla nimellä. Järjestö perustettiin 1971 Egyptissä muslimien yhteisöksi, jonka tarkoituksena oli fundamentalistisen opin palauttaminen Egyptin yhteiskuntajärjestelmään. Järjestön perustajat näkivät Egyptin maallistuneena ja vääräuskoisena valtiona. Sen perusfilosofia oli alkujaan rauhanomainen käännytystyö, jonka tarkoitus oli johtaa Egypti Islamin puhtasoppisuuteen.¹⁰²

Takfirin opin perustana on sharian laki. Järjestön kannattajat vetäytyivät syrjäseuduille profeetta Muhammedin tavoin kasvamaan muslimeina, jonka jälkeen nämä uskossaan vahvat uskottiin valloittavan Egyptin suuressa pyhässä sodassa. Egyptin hallitus ei katsonut tällaista toimintaa suopeasti, vaan vastusti sitä avoimesti. Tämä johti Takfirin valitsemaan väkivallan tien. Vaihtoehtoisena toimintatapana olisi ollut poliittinen aktiivisuus, mutta ilmeisesti Takfirin kannattajia vainottiin Egyptissä muutenkin kuin poliittisessa retoriikassa. Kahden egyptiläisen ministerin salamurhan jälkeen Takfir jakaantui kahteen siipeen. Maltilliset pakenivat maasta ja monet järjestön militantit osallistuivat 1980 -luvulla Afganistanin sotaan.

¹⁰⁰ Englanninkielinen termi ”rejection of sins” esiintyy useassa lähteessä, samoin määritelmä ”ekskommunikaatio”. Ekskommunikaatiolla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa ”seurakunnasta erottamista”, uskonnollisesta yhteisöstä ”erottamista” tai ”pois sulkemista”. Tutkimuksessa kuvailtu ekskommunikaatio voidaan yksilön osalta toteuttaa hylkäämällä, kieltämällä tai tappamalla eli ”poistamalla” yksilö hengellisestä yhteisöstä.

¹⁰¹ Exodus tarkoittaa tässä yhteydessä ”lähtöä” tai ”muuttoa pois” jostain. Se voidaan tässä yhteydessä tulkita myös raamatullisessa hengessä ”paoksi” jostain.

¹⁰² Makarenko, Tamara, Takfiri presence in Europe, Jane’s Intelligence Review, 1.2.2005

Sodan käyneet, puhdasoppisuutta vaalineet, muslimiveteraanit kasvattivat 1990 -luvulla uuden terroristisukupolven, jonka opit perustuivat Afganistanista saatuihin kokemuksiin. Uusi sukupolvi verkottui ja loi pohjan uudelle laajamittaisemmalle toiminnalle. Sukupolvien välisiä siteitä ei katkaistu, vaan ne liittyivät toisiinsa yhteiseen taisteluun yhteistä vihollista vastaan. Tässä vaiheessa järjestön tiedetään levinneen muun muassa Pohjois-Afrikkaan Maghrebien alueelle.¹⁰³

Takfir-liikkeen toimintakulttuuri muodostuu uusien jäsenien rekrytoinnista, käännytyksestä ja uudelleen koulutuksesta. Tällä varmistetaan ehdoton puhdasoppisen islamistisen näkemyksen jatkuvuus. Uusista kannattajista värvätään pyhän sodan taistelijoita tarkoitusta varten perustetuissa keskuksissa. Toimintatapa saattaa ensi tuntumalta viitata puhtaaseen aivopesuun, mutta ei organisoinniltaan, pois lukien pyhän sodan taistelijoiden värväys, kuitenkin eroa minkään muun, edes länsimaisen, aatteen tai ideologian tavasta toimia.

Takfirin tiedetään edistävän islamistisia pyrkimyksiä islamilaisen kalifaatin muodostamiseksi. Edellä mainitun tavoitteen uskotaan olevan myös al-Qaidan liitettyjen salafistien kantava voima. Lännessä kyseinen islamilainen kalifaatti rajoittuisi Atlantin valtameren, mikä osaltaan riittää lisäämään järjestön kiinnostusta Pohjois-Afrikkaa kohtaan.

Järjestön sisällä uskotaan olevan useita pienempiä suuntauksia. Yksi esimerkki tämän kaltaisesta suuntausten leviämisestä voidaan havaita etenkin Algeriassa, jossa Takfirin liittolainen GIA¹⁰⁴ on harjoittanut väkivaltaa muun muassa sudanilaisia muslimeja vastaan tulkiten heidät harhaoppisiksi ja oikeuttaen väkivallan käytön heitä vastaan. Takfirin toiminta Algeriassa on ollut suoran ja silmittömän väkivallan värittämää. Tästä esimerkkinä mainittakoon useat veitsin ja kirvein toteutetut joukkomurhat syrjäseutujen kylissä. Tässä tapauksessa on syytä puhua takfirista aatteena eikä niinkään laajalle verkottuneena militanttiorganisaationa. Kyseinen toimintamalli seuraa pääsääntöisesti tunnetuimpia ja fanaattisimpia organisaatioita arabimaailmassa 2000-luvulla, jossa alkuperäinen organisaatio hajautuu tai pirstaloituu pienempiin osiin ja muuttuu tavaksi toimia, ideologiaksi ja toimintamalliksi.

Takfir -aatteen voidaan katsoa laajentuneen maailmanlaajuisesti Afganistanin sodan myötä nousseen radikaalin islamistisen filosofian leviämisen mukana. Tähän on vaikuttanut myös lisääntynyt mediahuomio sekä tiedonsiirto- ja tiedonvälityskanavien monipuolistuminen.

¹⁰³ Ibid.

¹⁰⁴ Katso Groupement Islamique Arme

Makarenko toteaa tämän suuntauksen näkyneen eritoten Espanjan junapommituksissa vuonna 2004. Takfirin pan-islamilaista maailmankatsomuksesta kertoo myös järjestön yritys salamurhata Osama bin Laden Sudanissa vuonna 1995 tämän ”liberaalien” näkemysten vuoksi¹⁰⁵. Tämä tieto on kuitenkin ristiriitainen, eikä sitä tue mikään luotettava lähde.

Pohjois-Afrikassa tapahtuva Takfirin jäsenten rekrytointi on perustunut sukulaisuuteen ja henkilökohtaiseen ystävyyteen. Tämän on uskottu vaikeuttaneen ja vähentäneen petturuutta. Toimintatapa on perusteltu, sillä näin laajalle levittyvä ja salattu toiminta edellyttää äärimmäistä uskollisuutta ja luottamusta sen jäsenten kesken. Tämä tapa rekrytoida noudattaa Takfirin alkuperäistä tapaa värvätä uusia kannattajia riveihinsä.¹⁰⁶

Takfir vaikuttaa nykyisin myös Euroopassa. Osin vanhaan siirtolaisuuteen perustuen varsinkin Algerialaisilla ja Marokkolaisilla on suhteellisen vapaa liikkuvuus Maghrebin ja Euroopan välillä. Tämä on avannut uusia mahdollisuuksia Takfirin rekrytoinnille Euroopassa, jossa sen kohteena ovat sukulaisten ja luotettavien tuttavien lisäksi nuori radikaali muslimisukupolvi. Makarenkon mukaan vaarallisin piirre Takfirin rekrytoinnissa onnistuessaan on sen kyky yhdistää eri sukupolvien tiedot ja taidot yhteisen filosofian alle ja saavuttaa näin kustannustehokkaasti aivan uudenlaisen iskukyvyyn. Tästä osoituksena on Yhdysvalloissa 11.9.2001 toteutettu isku, johon osallistui niin länsimaalaistuneita kuin Levantin alueen terroristikoulutuksen saaneita aktivisteja.¹⁰⁷

Maghrebin alueella Takfirin uskotaan toimivan Algeriassa, Libyassa ja Marokossa.

Groupement Islamique Arme (GIA) aloitti väkivaltaisen toimintansa Algeriassa vuonna 1992 Islamic Salvation Front (FIS) -nimisen puolueen voitettua murskavoitolla maan ensimmäiset vapaat vaalit. Tuolloin Algerian sotilashallitus mitätöi vaalituloksen, jonka seurauksena useat sotilaalliset ryhmittymät, mukaan lukien GIA, aloittivat väkivallan kierteen, joka laajeni yli 100000¹⁰⁸ uhria vaatineeksi sisällissodaksi. Järjestön perustajat olivat FIS:n jäseniä ja sen poliittisia vaikuttajia – valtaosin tietävästi Neuvostoliittoa vastaan käydyn Afganistanin sodan veteraaneja. GIA saavutti kyseenalaisen maineen ylläpitämällä

¹⁰⁵ Muun muassa http://www.start.umd.edu/data/tops/terrorist_organization_profile.asp?id=4477, viitattu 9.9.2008

¹⁰⁶ Makarenko, 2005

¹⁰⁷ Ibid.

¹⁰⁸ Arvio on lähderiippuvainen. Vähättelevimmät arviot ovat olleet ennen vuotta 2004 noin 26000 uhria, kun taas rohkeimmat arviot nostavat uhriluvun yli 200000. Katso Mellah, Salima, Les massacres en Algérie, 1992-2004, Comité Justice pour l'Algerie, julkaistu toukokuussa 2004, s.6

laajamittaista sekasortoa ja murhaamalla armeijan ja hallituksen henkilöitä sekä ulkomaalaisia.¹⁰⁹

1990-luvulla toteutettuihin väkivaltaisuuksiin ja terrori-iskuihin osallistui muun muassa huomattavasti pienemmäksi tekijäksi jäänyt **Unified Unit of Jihad**, joka GIA:n tavoin islamistinen militanttiorganisaatio. Se perustettiin myös FIS:n jäsenistä, mutta se ei tiettävästi koskaan julistanut omaa ideologiaansa julkisesti. Sen toiminta lakkasi 1990-luvun aikana Algerian sotilashallinnon myönnettyä laajamittaisesti armahduksia kapinaliikkeiden kannattajille. Yksityiskohtana mainittakoon 1990-luvulla toimineista järjestöistä kömpelöksi ja taitamattomaksi kuvailtu **Union of Peaceful Citizen of Algeria**, jonka uskotaan toteuttaneen vain yhden lentokonekaappauksen 1994 esittäen samankaltaisia vaatimuksia kuin GIA. Union of Peaceful Citizen of Algeria on esimerkki tuona aikana toimineista muista islamistisista järjestöistä, joiden toiminta lakkasi yhtä äkillisesti kuin alkoikin. Uskonnollisen fanatismiin ja radikalismiin hurmos kuvaa hyvin tämän kaltaisia ryhmittymiä, joista on tiedossa usein pelkkä nimi, mutta vain vähäisiä viitteitä varsinaisesta terroristisesta toiminnasta.

Edellä mainituista toimijoista huolimatta GIA:n toiminta on ollut varsinkin 1990-luvulla huomattavaa ja sen ensisijaisena tavoitteena on ollut Algerian hallituksen kaataminen ja sharian mukaisen islamilaisen valtion muodostaminen. Sen pyrkimykset vaikuttavat kaikin puolin yksinomaan nationalistisilta. Islamististen radikaalien ja sotilashallinnon välillä käytiin taisteluja liki koko 1990-luvun niiden päätyttyä aselepoon 2000 -luvun alussa. Sisällissotaa kuvattiin raaimmaksi ja raadollisimmaksi koko 1990-luvun maailmassa. Kiivaimmillaan GIA:n rekrytointi onnistui vuoden 1994 aikoihin värväämään noin 500 kannattajaa viikoittain.¹¹⁰ Useat tahot kuitenkin sanoutuivat irti GIA:n harjoittamasta silmittömästä väkivallasta.

Siitä huolimatta, että GIA:n toiminta on lähes lakannut tultaessa nykypäivään, se on jättänyt viitteitä olemassaolostaan. Järjestö on murhannut vääräuskoisiksi leimattuja naisia sekä se tunnetaan häikäilemättömistä perhesurmista, joissa armeijan ja hallinnon henkilöiden perheet naisineen ja lapsineen surmattiin vedoten takfirin nimen hengen mukaiseen ekskommunikaatioon. Järjestön tuottama uhrilukumäärä sen koko historian ajalta arvioidaan kymmeneen tuhansiin.

¹⁰⁹ USDSOCC, Patterns of global terrorism 2000: Liite B: Background information on terrorist groups, United States Department of State Publication Office of the Coordinator for Counterterrorism, Julkaistu huhtikuussa 2001

¹¹⁰ Mellah, 2004, s.14-15

GIA tunnetaan toimintatavoiltaan terroristijärjestönä, mutta se on saanut rahoituksensa pääosin rikollisesta toiminnasta sekä eurooppalaisilta kannattajiltaan. Yhdysvaltojen mukaan GIA:n viimeinen terrori-isku toteutettiin vuonna 2001. Lähteestä riippuen GIA:n potentiaalisesti toteuttamia iskuja voidaan jäljittää vuoteen 2005 asti, mutta todennäköisempää on, että kyseiset iskut on toteuttanut GIA:sta eronnut maltillisempi ryhmä GSPC.¹¹¹

GIA:n virallisen toiminnan päätepiirteenä pidetään Algerian poliisin vuonna 2004 toteuttamia laajamittaisia terrorisminvastaisia ratsioita, joissa pidätettiin satoja terroristiepäiltyjä. Näiden joukossa muun muassa GIA:n ja GSPC:n avain- ja johtohenkilöitä.¹¹²

Le Groupe Salafiste pour la Predication et le Combat (GSPC) – tunnetaan nykyään nimellä **al-Qaeda in the Land of the Islamic Maghreb (AQIM)** tai **al-Qaeda in the Islamic Maghreb** on elvyttänyt viime vuosien aikana terroristisen toiminnan Pohjois-Afrikassa sen muututtua Algerialaisesta nationalistisesta terroristijärjestöstä pan-Maghrebilaiseksi jihadistiseksi organisaatioksi. Kyseessä on sunnalaista islamin uskoa edustava ryhmä, joka on ottanut vastuun useista viimeaikaisista terrori-iskuista Algeriassa. Se on ilmaissut aikeensa hyökätä myös länsimaisia kohteista vastaan ja sen uskotaan lähettäneen taistelijoitaan myös Irakiin¹¹³.

Järjestö tunnettiin ja luokiteltiin pitkään tiukasti paikallista vastarintaa Algerian hallitusta vastaan harjoittavana organisaationa. Nyt AQIM väittää olevansa al-Qaidan Algerian haaraosasto. Eurooppalaiset viranomaiset ovat olleet huolissaan tästä kehityksestä ja varsinkin järjestön lukuisista ja kokonaismäärältään kasvavista soluista Euroopan mantereella¹¹⁴. AQIM:n edeltäjän GSPC:n toiminta katsotaan alkaneen 1998 sen erottua emo-organisaatiostaan GIA:sta. Silloin järjestön sisällä katsottiin muun GIA:n toimien olevan liian väkivaltaisia islamistisen aatteen levittämiseksi. GSPC:n kannattajat vanhoivat jatkavansa taistelua sortovaltaa vastaan ja pyrkimään välttämään sivullisia siviiliuhreja. Tällä haluttiin saada lisää kannatusta järjestölle ja sen aatteelle. Tässä onnistuttiin GIA:n kannatuksen kustannuksella. 2000-luvulla järjestö on kasvanut Algerian merkittävimmäksi islamistiseksi organisaatioksi sekä kannattajamäärän ja varustelun suhteen.

¹¹¹ Katso Le Groupe Salafiste pour la Predication et le Combat

¹¹² USDSOCC 2005, Country Reports on Terrorism 2004, United States Department of State Publication Office of the Coordinator for Counterterrorism, Julkaistu huhtikuussa 2005, s.58-59

¹¹³ Archer, T., Popovic, T., The Trans-Saharan Counter-Terrorism Initiative, FIIA 2007, s.26

¹¹⁴ Europol Report, TE-SAT, 2008

Hallituksen armahdusohjelma ja Algerian armeijan peräänantamaton vastaterrorismikampanja onnistui vähentämään terroristien lukumäärää Algeriassa. Terroristien lukumääräksi maassa arvioitiin enimmillään 1990-luvulla noin 28000 aktiivista toimijaa. U.S. State Departmentin mukaan AQIM:n kannattajamäärä lasketaan nykyään sadoissa ja sen uskotaan olevan Irakin sodan ja muiden länsimaisten poliittisten toimien seurauksena kasvussa.

Al-Qaidan ja AQIM:n välinen mahdollinen liittolaisuus ei ole tuore ilmiö. On arvioitu, että Osama bin Laden olisi tukenut rahallisesti Algerian islamisteja 1990-luvun alkupuolella ja että tämä olisi tukenut GSPC:n irtautumista GIA:sta¹¹⁵. Useita järjestön perustajajäseniä on saatettu kouluttaa harjoitusleireillä Afghanistanissa¹¹⁶. Al-Qaedan ja GSPC:n yhteistyön katsotaan alkaneen vasta 2006 Ayman al-Zawahirin julkaistua videonauhan, jossa kerrotaan järjestöjen liitosta Algeriassa. Konkreettista yhteistyötä voidaan olettaa kuitenkin olleen jo aiemmin 2000-luvulla.

AQIM:n tavoitteeksi voidaan edelleen katsoa GSPC:n perintönä saatu Algerian sekularistisen sotilashallinnon kaataminen ja teokraattisen alkuperäistä islamilaista lakia¹¹⁷ ylläpitävän valtion perustaminen. Tämän lisäksi muutoksen myötä järjestön tavoitteeksi katsotaan nykyään myös islamistisille globaalia suurta jihadia toteuttaville järjestöille ominainen islamilaisen kalifaatin muodostaminen. AQIM:n toiminta on laajentunut koko Maghrebien alueella tapahtuvaksi rekrytoinniksi ja se vaikuttaa hylänneen vahvan Algeria-keskeisyytensä. Laajeneva toiminta ja historiaan perustuvat suhteet Eurooppaan ovat vahva indikaatio järjestön kyvystä laajentaa toimintansa ainakin rekrytoinnin osalta myös vanhalle mantereelle.

Nimenmuutos saattaa olla sen viimeinen elvytysyritys Algerian sisäiselle kapinalle. Sen kasvanut kansainvälisyys ja julkilausuttu tuki al-Qaidalle, Palestiinalle, ja Tshetshenialle viittaavat sen johdon katseiden kääntymisestä muualle maailmaan. Järjestön sivuilla listataan Algerian armeijan lisäksi pääkohteiksi Ranska ja Yhdysvallat¹¹⁸. Järjestön edustajat ovat julistaneet varsinkin Yhdysvaltojen käyvän ristiretkeä muslimeja vastaan. Nimenmuutos virallistettiin julkisella julistuksella vuonna 2007.

¹¹⁵ Vertaa Archer & Popovic, 2007, s.25 & Burke, Jason, Al-Qaeda: The True Story of Radical Islam, London: Penguin 2003b, s.217-218

¹¹⁶ Afghanistanin koulutusleirit tunnetaan paremmin mediassa al-Qaidan terroristien koulutusleireinä, mutta tässä tutkielmassa viitataan kyseisiin leireihin ainoastaan maantieteellisen sijainnin mukaan, sillä niiden perustajista, ylläpitäjistä ja lopullisesta tarkoituksesta on ristiriitaista tietoa. Katso Nils Marius Rekkedal, ”Nykyaikainen sotataito, sotilallinen voima muutoksessa”, Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki 2006, s.407 – vertaa Burke, 2003a, s.8-9

¹¹⁷ Alkuperäisellä islamilaisella lailla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa aina viitattaessa islamin muuttumatonta lakia, shari'a, jota voidaan vain tulkita ihmisen toimin. Katso Johdanto ja Hämeen-Anttila, 2004, s. 159-160

¹¹⁸ Souad Mekhennet, Michael Moss, Eric Schmitt, Elaine Sciolino, Margot Williams, ”A Threat Renewed: Ragtag Insurgency Gains a Lifeline From Al Qaeda”, New York Times 1.6.2008

AQIM käyttää tavoitteidensa saavuttamiseksi sissisodalle tyypillisiä aseellisia ylläköitä, auto- ja itsemurhapommituksia sekä kidnappauksia. Viimeksi mainitulla taktiikalla järjestö on rahoittanut ja varustanut toimintaansa yhä enenevässä määrin. Tämän lisäksi sen uskotaan harjoittavan salakuljetusta, huumekauppaa ja rahanpesua – jälkimmäisiä jopa Euroopassa¹¹⁹. Sen epäillään hankkineen ainakin satelliittipaikantimia, heittämiä ja raskaita käsiaseita. Sen iskujen kohteet eivät ole saavuttaneet laajaa mediahuomiota ainakaan Suomessa¹²⁰. Joulukuussa 2007 järjestö otti vastuun pommi-iskusta, jossa kuoli 17 YK:n henkilökuntaan kuuluvaa ja 24 muuta. Vuosien 2006 - 2007 aikana toteutetut iskut saattavat viitata yhä lisääntyvään itsemurhapommitajien¹²¹ käyttöön muiden taktiikoiden kustannuksella¹²². Itsemurhapommitajien käyttö on liitetty vahvasti al-Qaidan käyttämäksi taktiikaksi. Nimen muutoksen voidaan siis olettaa tuoneen imagon vaihdon lisäksi uuden ideologisen ja taktisen suunnan osaksi AQIM:n toimintakulttuuria.

AQIM:n uskotaan toimivan myös Irakissa osana islamistien taistelua länsivaltojen miehitystä vastaan. Siitä huolimatta, että ulkomaisten islamistien lukumäärästä Irakissa on vain arvioita, on viitteitä siitä, että esimerkiksi Pohjois-Afrikan islamisti-militanteja olisi kuljetettu Irakiin jalkaväen tapaan taisteleviksi joukoiksi sekä itsemurhapommitajiksi. Ainakin AQIM:n läsnäolon Irakissa arvioidaan olevan huomattava¹²³.

3.2.2 Muut poliittiset toimijat

Islamic Salvation Front (FIS) perustettiin vuonna 1989, FLN puolueen toteutettua näennäinen poliittinen reformi, edustamaan Algerian kansan islamistisia arvoja. Puolue ajoi heti perustamisestaan lähtien vahvasti islamistisen valtion muodostamista, jossa kunnioitetaan ja ylläpidetään sharian lakia. Ideologia on sama kuin valtaosalla arabimaailman islamistisista puolueista ja järjestöistä. Vuonna 1996 ulkomailla toimivan Algerian Islamistisen

¹¹⁹ BBC News: Algerian group backs al-Qaeda, julkaistu 23.10.2003, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/3207363.stm>, viitattu 3.12.2008

¹²⁰ Uutinen julkaistiin 11.12.2007 laajasti Suomessa eri medioiden verkkosivuilla, mutta se ei yllittänyt laajempaa uutiskynnystä muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta televisiossa tai lehdissä. Vertaa muun muassa <http://www.hs.fi>, <http://www.mtv3.fi>, <http://www.yle.fi>, <http://www.iltasanomat.fi>.

¹²¹ Tässä tutkimuksessa käytetään määritettä itsemurhapommitus teon luonteen kuvauksena sen yleisesti tunnetun ja käytetyn määritelmän mukaan. Tutkija kuitenkin viittaa teolla islamistien suorittamiin marttyyritekoihin, joita ei luokitella islamilaisessa kulttuurissa itsemurhiksi, vaan sankarikuolemaksi uskon puolesta.

¹²² Enemmän iskuista luvussa 3.2.3

¹²³ Archer & Popovic, 2007, s.26

Pelastusrintaman parlamentaarisen delegaation puheenjohtaja antoi Middle East Quarterly -julkaisulle haastattelun, jossa hän toi julki FIS:n silloista ideologiaa ja tavoitteita.¹²⁴

Middle East Quarterly: Please tell us about the organization you represent.

Haddam: I am an elected member of parliament of Algeria and am a member of the Islamic Salvation Front. Now I head the FIS Parliamentary Delegation, which includes many of those elected to parliament. We have been sent abroad to express the FIS viewpoint about the crisis in Algeria. The FIS being the party of the majority, part of our mission is to prepare the future diplomatic relations between the Islamic State of Algeria and foreign states.

MEQ: Is there a cultural dimension to the FIS program?

Haddam: The Algerian people are winning back an awareness of their own identity. We were colonized by the French for more than a hundred and thirty years. Since 1962, we have not really been independent. We had military independence, but nothing more, being dependent in economic policy, foreign policy, foreign trade, defense policy, and so forth. Now we want back our own identity, and that's our right. This is our message in all the Muslim world.

[...]

Haddam: People in the West started with the idea that economic growth requires the separation of church and state. Some people are trying now to apply this idea to Muslim life too, and to separate religion from the state. But we consider Islam a way of life and so we do not accept it being separated from the state. This does not mean that the FIS intends to establish a theocratic state. The Islamic state we envision in Algeria will be a state of law.

Haastattelussa Haddam toteaa FIS:n olevan kansan valitsema lainvoimainen parlamentaarinen enemmistöpuolue. FIS:n ideologia on ollut fundamentalisemmän islamin lain tulkinnan palauttaminen osaksi maan lainsäädäntöä. Vuoden 1991 vaalien jälkeen FIS:n tavoitteena on ollut palauttaa kansalle oikeus päättää omasta poliittisesta auktoriteetistaan. Haddamin tulkinnan mukaan Algeria ei ole vuoden 1962 itsenäistymisen jälkeen ollut itsenäinen kuin

¹²⁴ The Middle East Quarterly: Anwar N. Haddam, An islamist vision for Algeria, Vol. III, No 3, julkaistu syyskuussa 1996

armeijan osalta. Kaikessa muussa sillä on ollut enemmän tai vähemmän sitova riippuvuus muista.

Suurin osa FIS:n poliittisista vaikuttajista vangittiin tai he pakenivat ulkomaille ajamaan asiaansa. Moni vapaaksi jäänyt liittyi vastaperustettuihin islamistisiin kapinaliikkeisiin taistelemaan sotilashallintoa vastaan. Huomattavaa FIS:n toiminnassa oli sen kyky nousta vahvan hallinnon ikeessä vaalivoittajaksi ilman suurempaa haitantekoa tai uhoamista. Samoin mikään ei viittaa FIS:n tähänneen Algerian poliittisen kentän muutokseen viime kädessä väkivallan keinoin, vaan sotilashallinnon vastatoimet ajoivat sen siihen. Puolueen jäsenten taistelu oli siis tavallaan oikeutettua taistelua demokratian nimissä poliittisen vapauden ja oikeuden puolesta.¹²⁵

FIS:n toiminnalta on sisällissodan jälkeen viety lain suoja ja se on katsottu kielletyksi puolueeksi Algerian politiikassa. Tämän perusteella on oikeutettua todeta, että FIS virallinen poliittinen toiminta puolueena on lakkautettu.

Front de Libération Nationale (FLN) perustettiin vuonna 1954 vapauttamaan Algeria Ranskan siirtomaavallasta. Se koostui useista pienistä ryhmittymistä ja sen johdon otti käsiinsä Mohammed Ahmed Ben Bella. Sen tavoitteena oli kaikkien vastarintajärjestöjen yhdistäminen sekä erillisen taistelujärjestön perustaminen sissisodan varalta (**Armée de Libération Nationale eli ALN**). Järjestön pyrkimyksenä oli väestön kannatuksen ja yleisen hyväksynnän saavuttaminen ja sen myötä johtaa kansanousu, joka päättyisi Algerian itsenäisyyteen.¹²⁶ Sen oli määrä hankkia myös valtion ulkopuolinen hyväksyntä itsenäiselle Algerialle. ALN aloitti väkivaltaisuuDET laajamittaisella operaatiolla eri puolilla maata. On epäselvää oliko taistelujen aloittaminen välttämätön liike provosoida ranskalaiset vastaaviin toimiin, vai haluttiinko 500 huonosti aseistetun taistelijan voimin todella saavuttaa yllätyshyökkäyksellä jotain ratkaisevaa. Mielenkiintoista FLN:n järjestymisessä ja toiminnan koordinoinnissa, että se oli itsenäisyystaistelun aikana samankaltaista kuin Kiinassa oli maolaisen opin mukaan varauduttu toteuttamaan Kiinan kansannousun jälkeisinä vuosina¹²⁷.

¹²⁵ Milton-Edwards, Beverley: *Islam & Politics in the Contemporary World*, Polity Press UK 2004, s.72

¹²⁶ FLN: ”Proclamation of the Algerian National Front, Libération Front, (FLN)”, marraskuussa 1954”, on luettavissa englanniksi osoitteessa: <http://historicaltextarchive.com/sections.php?op=viewarticle&artid=10>, viitattu 16.12.2008. Lähde on sekundäärilähde, jonka aitous tulkinnanvarainen. Tutkija ei ole löytänyt ranskan-tai arabiankielistä vastinetta.

¹²⁷ Tutkijan tulkinta, joka perustuu MPKK:n sotahistorian laitoksen nykyaikaisen sotataidon kurssin opetusmuistioihin keväältä 2008 ja strategian laitoksen opetusmuistioihin syksyiltä 2008. Vertaa Harju-Seppänen, Mika: *Kiinan ulkopoliittikka, puolustuspolitiikka sekä sotilasstrategia*, MPKK StratL Julkaisusarja 2, Tutkimuslauseita No 33, s.76 & GlobalSecurity.com: ”Algerian National Liberation (1954-1962)”, <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/algeria.htm>, viitattu 12.12.2008

Algerian itsenäistyttyä FLN otti vastuun maan johtamisesta. Algerian valtio astui ensiaskeleensa yksipuoluejärjestelmän hallinnassa, jossa FLN:llä ei ollut haastajia moneen vuosikymmeneen. Se ei kuitenkaan tarkoita, ettei FLN:llä ollut haasteita sekä poliittisia vastustajia – päinvastoin. Vuoden 1978 jälkeen FLN alkoi toteuttaa sosialistista kampanjaansa, joka jatkui aina vuoteen 1988, jolloin se pakotettiin kansalaisten mellakoinnin ja mielenosoitusten jälkeen toteuttamaan poliittinen reformi, joka tulisi sallimaan monipuoluejärjestelmän. Aina 1990-luvun alkupuolelle asti FLN:n sotilashallinto oli kukistanut kaikki kapinat ja mellakat väkivallalla. Poliittisen reformin seurauksena se menetti valta-asemansa ja kärsi vuoden 1991 vaaleissa tappion islamistiselle FIS puolueelle, kuten edellä on todettu.¹²⁸ Sisällissodan alkuvaiheessa FLN siirrettiin ilmeisesti poliittiseen oppositioon vuoteen 1996 asti, josta se nousi sisäisen muutoksen myötä takaisin valtaan.

Puolueen ideologia on perustunut nationalismille sekä sosialismille. Se on vastustanut voimakkaasti islamistisen puolueen FIS:n fundamentalistisia islamin opetuksia. FLN:n ajamaa nationalismia on kuvattu arabinationalismiksi sen laajemmassa kontekstissa. Puolueen arabisosialistinen linja ei ilmeisesti koskaan saanut vaikutteita kommunismista. FLN on kieltäytynyt tunnustamasta maan berberiväestön identiteettiä, jonka vastapainoksi, ikään kuin kolonialismin varjon häivyttämiseksi, se ajoi voimakkaasti koko Algerian kielen ja kirjallisuuden arabialistamista. Tämä toteutettiin huolimatta berberien mittavasta osuudesta maan kokonaisväestöstä¹²⁹. Tämä on ristiriidassa puolueen alkuperäisen proklamaation kanssa, jossa tähdennettiin, että Algeriassa tulee säilyttää perustavanlaatuinen vapaus rotuun ja uskuntoon katsomatta. FLN:n väitetään edustavan sekularistista hallintoa, mutta sen ideologia on pohjannut aina islamin uskolle¹³⁰. Algerian hallinto on sittemmin tehnyt myönnytyksiä berberiväestölle. Algerian väestöstä 99% on muslimeja, eikä sen hallinto ainakaan ilmeisesti tue ateismia. Tästä on osoituksena uskonnollisten asioiden ministeriö, joka ylläpitää ja kehittää maan islamilaista kulttuuria. Verrattuna kuitenkin islamistisiin puolueisiin, on FLN:n islamilainen tulkinta varsin modernia. Tämä asetelma tuskin on helpottanut sen kanssakäymistä fundamentalististen osapuolten kanssa, jotka tulkitsevat sen ideologian olevan päinvastoin länsimaisen maallistunut.

¹²⁸ Milton-Edwards, 2004, s.72

¹²⁹ Rogerson, 2006, s.366

¹³⁰ FLN, 1954: "GOAL. National independence through: 1. the restoration of the Algerian state, sovereign, democratic, and social, within the framework of the principles of Islam"

Nykyään FLN on yhä maan suurin puolue. Vuoden 2002 vaaleissa se sai yli 30% äänimäärän¹³¹. Istuva Presidentti Bouteflika on FLN puolueen jäsen. Sen johto on kuitenkin perua sisällissotaa edeltävältä ajalta, joten sen siteet sotaväkeen ovat yhä ilmeisen vahvat. Algerian valtiovaltaa kuvataan yhä edelleen sotilashallinnoksi, vaikka kyseisen nimityksen merkitys on muuttunut sitten Algerian itsenäistymisen. FLN puolue jakaa vallan vähemmistöjen muodostaman koalition kanssa, johon kuuluvat National Rally for Democracy (RND), josta enemmän seuraavassa kappaleessa, ja Movement of Society for Peace (MSP-Hamas).

National Rally for Democracy (RND) on vuonna 1997 perustettu puolue, jonka ideologia on vahvistaa maan itsenäisyyttä ja kansallista itsemääräämisoikeutta. Sen virallisilla internet-sivustolla todetaan RND:n tavoitteeksi syventää valtion kansallista demokratiaa ja varmistaa sille sosioekonominen kehitys. Näihin tavoitteisiin puolue pyrkii toimimalla tasavallan hyväksymän poliittisen järjestelmän keinoin.¹³² Sivustolla esitetty RND:n sanoma välittyy vaikeasti ja siitä ei ole erotettavissa juurikaan poikkeamia FLN:n teeseihin. Puolueen kuusivuotinen toiminta on vahvasti esillä, sekä useassa kohtaa muistetaan mainita yhteistyö pääpuolueiden välillä. FLN:n ja RND:n välillä onkin niin sanottu presidentillinen liittouma. Burgat ja Geze väittävät Suomen ulkopoliittisen instituutin pyynnöstä tekemässään selvityksessä, että kyseinen allianssi on silmänlumetta.¹³³ RND luotiin todellisuudessa 1995 FLN:n klooniksi ja kolmas osapuoli MSP olisi samoin mukana vain poliittisen näytävyyden ja demokraattisen uskottavuuden nimissä. Tämä tarkoittaisi, että todellinen valta on yhä edelleen FLN:llä ja sen sotilashallinnolla.

¹³¹ BBC News: Governing party wins Algerian poll, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/2018301.stm, julkaistu 1.6.2002, viitattu 12.12.2008

¹³² Viite on ainoastaan ranskankielinen, <http://www.rnd-dz.com/index.php>, viitattu 15.12.2008

¹³³ Burgat & Geze: Islamist political parties and movements in Algeria, which prospects for the European Union?, Algerian Watch, huhtikuu 2007, http://www.algeria-watch.org/en/analyses/burgat_geze.htm, viitattu 10.12.2008

3.2.3 Terrorismitapaukset Algeriassa vuosina 2002-2007

Vuosi	Tapauksia	Haavoittuneet / kuolleet**	Tekotapa	Pääasiallinen kohde	Tekijä
2002	6*	42 / 35	pommi	turistit, siviilit	tuntematon
2003	7*	7 / 9	pommi, salamurha, aseellinen hyökkäys, kidnappaus	hallinto	GSPC, tuntematon
2004	12*	16 / 31	pommi, salamurha, aseellinen hyökkäys	liike-elämä, hallinto, siviilit	GSPC, tuntematon
2005	15*	32 / 23	pommi, salamurha, aseellinen hyökkäys	hallinto, järjestysvalta, siviilit, uskonnolliset kohteet	GSPC, FLN, militantit, tuntematon
2006	29*	53 / 43	pommi, salamurha, aseellinen hyökkäys	hallinto, järjestysvalta, siviilit	GSPC, Mokhtar Belmokhtar - ryhmä, tuntematon
2007	34*	360 / 81	pommi, salamurha, aseellinen hyökkäys	hallinto, järjestysvalta, sotavoimat, siviilit	AQIM, tuntematon

Taulukko 2¹³⁴

* Tapausten todellinen lukumäärä riippuu laskutavasta ja ilmoitustavasta, jolla tapaukset on lähteessä raportoitu

** Lukumäärä on arvio, joka perustuu lähteen ilmoitukseen. On kuitenkin huomattava, että eri lähteet ilmoittavat eri lukumäärät iskuissa haavoittuneista ja kuolleista.

¹³⁴ Lähde: <http://www.terrorisminfo.mipt.org/incidentcalendar.asp>, viitattu 2.12.2008

Edellä esitetystä taulukosta 2 on nähtävissä Algeriassa toteutettujen iskujen määrän kasvu vuosina 2002 - 2007 heti 9.11.2001 New Yorkin terrori-iskujen jälkeen. Huomattavaa aineistossa on pommi-iskujen yleisyyden lisäksi varsinaisten uskonnollisten kohteiden vähyys sekä niiden laatu. Monet uskonnollisiksi kohteiksi kategorioidut kohteet olivat henkilöitä, joiden tulkittiin harjoittavan vääräuskoista islamia, eivätkä konkreettisia fyysisiä uskonnollisia rakennuksia, symboleita tai vastaavia. Nämä iskut toteutettiin useimmin pommi-iskuina väkijoukon siirtyessä uskonnolliseen tilaisuuteen, pyhälle paikalle tai niistä pois. Iskuissa ei yritetty välttää nais- tai lapsiuhreja. Se vastaa kuvaa ääriliikkeiden pyrkimyksestä oikeuttamaan iskut uskonnollisiin kohteisiin islamistisen lain tulkinnan perusteella, jolloin kohteen laatu suhteessa kategoriointiin on vähemmän merkityksellinen.

Uuden aallon terrorismin alkamiseksi alueella voidaan määritellä Marokon Casablancassa 16.5.2003 toteutetut iskut turisteja, liike-elämän kohteita, juutalaisia sekä länsivaltojen hallinnon edustajia vastaan.¹³⁵ Lähdemateriaali osoittaa, että toukokuun 16. jälkeen iskujen määrä Algeriassa on kiihtynyt ja enemmässä määrin GSPC -järjestö on alkanut ottaa vastuuta toteutuneista iskuista ennen muuttumistaan al-Qaeda in the Islamic Maghreb -järjestöksi. Samoin kyseisen ajankohdan jälkeen erillisten ryhmittymien, joiden on uskottu tekevän läheistä yhteistyötä GSPC:n kanssa, on havaittu aktivoituvan. Vuoteen 2003 asti GSPC:n johdossa ollut Hassan Hattab ei ollut kiinnostunut johdattamaan järjestöään muuttamaan toimintatapaansa kansainväliseksi.¹³⁶ Sitten järjestyksen johtohenkilöt ovat ilmaisseet tukensa ja kiinnostuksensa kansainväliselle terrorismille. Viitteitä al-Qaedan läsnäolosta Algeriassa ei tässä vaiheessa vielä ollut. Päätelmä perustuu yksinomaan esitettyyn tietoon iskujen toteutustavasta, sekä pääasiallisesta taustavoimasta ja toteuttajasta.

Tilastollinen taantuma terrori-iskujen lukumäärässä ja uhreissa vuoden 2003 aikana on selitettävissä osin Yhdysvaltojen hyökkäyksellä Irakiin. Islamististen fundamentalistien siirryttyä Irakiin taistelemaan pyhää sotaa Yhdysvaltojen sotajoukkoja vastaan, järjestöjen on täytynyt muokata omaa koulutustaan, rekrytointiaan sekä toimintakulttuuriaan. Tämän ajanjakson voidaan katsoa rauhoittaneen terroristista toimintaa alueella. Samoin 2000-luvun alussa toteutettu osittainen armahdus sai osan ääriliikkeiden taistelijoista luovuttamaan aseensa. Ainoa tästä tarjouksesta kieltäytynyt järjestö oli GSPC, joka ilmoitti jatkavansa taistelua valtiovaltaa vastaan.

¹³⁵ Katso luku 4.2.4 Casablancan terrori-iskut

¹³⁶ Archer & Popovic, 2007, s.25

Vuoden 2005 aikana tapahtunutta aseellista yhteenottoa, järjestysvallan ja 4 aseellisen FLN:n pääkonttorista poistuneen henkilön välillä, ei voida yksioikoisesti todistaa FLN:n suunnittelemaksi ja toteuttamaksi iskuksi. Tältä osin samoin kuin militanttien tekemät iskut voidaan laskea samaan kategoriaan muuta yleistä epäjärjestystä ja terroristista toimintaa instrumenttinaan käyttävien pienempien organisaatioiden kanssa. Yleisesti voidaan kyseenalaistaa ilmoitus iskut toteuttaneista joukoista. GSPC:n epäillään pirstoutuneen useaksi pienemmäksi järjestöksi, jotka toimivat vailla kiinteää yhtenäistä johtoa¹³⁷. Tällöin monet iskut, joista GSPC on ottanut vastuun, eivät välttämättä ole yhteydessä toisiinsa lainkaan. Tämä ei kuitenkaan sulje pois, ettei olisi olemassa järjestöä nimeltä GSPC, jolla on keskitetty johto, mutta jonka verkosto ei ole niin yhtenäinen ja tiivis kuin media antaa raportoinnillaan ymmärtää.

Vuonna 2007 keinovalikoima on ollut samanlainen kuin koko muulla ajanjaksolla, mutta varsinaiseksi kohteeksi on otettu myös maan sotilaallinen voima. Vuodesta 2002 lähtien onkin havaittavissa systemaattinen ja yhä kiihtyvä tapa valita kohteet enenevässä määrin yhteiskunnallista voimaa ja kuria edustavista organisaatioista. Iskut alkavat pääasiallisesti pommi-iskuina sekä salamurhina ja muuttuvat lähestyttäessä nykypäivää yhä useammin aseellisiksi yhteenotoiksi viranomaisten kanssa. GSPC:n nimenvaihdoksen myötä sen taktiikka on ollut itsemurhapommitusten toteuttaminen. Tämän uskotaan heikentäneen järjestön kannatusta ja osin lisänneen järjestön aktiivien hakeutumista valtion armahdusmenettelyn piiriin. Vuonna 2007 on myös huomattava uusi kohderyhmä terroristijärjestöjen rekrytoinnissa. Paikallisten hengellisten johtajien uskotaan rekrytoivan teini-ikäisiä islamististen militanttien riveihin luvaten heille rahaa ja mahdollisuuden taistella Irakissa. Nuoret kuitenkin pakotetaan itsemurhaiskuihin kotimaassaan uhkaamalla tappa näiden läheiset.¹³⁸

3.3 Algerian hallinnon poliittiset toimet 2000-luvulla

Tässä luvussa esitellään eri medioista kootut Algerian hallituksen tekemät terrorismin vastaiset toimet sekä yleistä elintasoja ja elinoloja vahvistaneet toimet sikäli, kun niillä on merkitystä ihmisten käyttäytymiseen suhteessa valtiovaltaan.

Syyskuun terrori-iskut Manhattanilla 2001 ja sitä seuranneet Yhdysvaltain hallinnon toimet pakottivat muslimimaiden hallinnot ottamaan kantaa globaaliin terrorismiin. Tämä johtui

¹³⁷ Ibid., s.26-27

¹³⁸ Jameh, Said: Algerians decry tactics of latest terrorist attacks, Magharebia 12.9.2007

Yhdysvaltojen kansainvälisestä painostuspolitiikasta, jolla se pyrki saamaan hyväksyntää vasta- ja kostotoimille Afganistanissa. Pääosa arabi- ja muslimimaailmaa lausui sympatiansa mittavan terrori-iskun uhrien omaisille, mutta suurimman osan kohdalla poliittiset tukitoimet eivät voineet edetä pidemmälle. Tämä saattaa johtua muslimimaailman ja länsivaltojen eriyvästä terrorismikäsitteestä ja varsinkin käsityksestä, miten terrorismia vastaan tulisi toimia. Länsimaailmassa vasta 2000-luvulla todelliseksi muoti-ilmiöksi noussut islamistisen radikalismien tulkinta ja analyysi tuntuu usein unohtavan perustavaa laatua olevan oletuksen; pääosa islamististen radikaalien ryhmien uhreista ja niiden ensimmäiset aktuaalit uhrit ovat olleet kyseisten ryhmien kanssa saman yhteisön jäseniä – muslimiveljiä ja siskoja – hallinnon edustajia, liikemiehiä, oppineita, sotilaita ja poliiseja.

Näin ollen voidaan todeta, että arabimaailma oli jo pitkään käynyt omaa taisteluaan kansainvälistä terrorismia vastaan. On siis luonnollista, että arabimaailma seisoi yhtenä rintamana kansainvälistä terrorismia vastaan länsimaailman tukena, mutta Yhdysvaltojen retaliaatio koskien syyskuun iskuja 2001 oli puhtaasti sotilaallinen. Yhtäältä voidaan sanoa, että vastatoimet olivat välttämättömyys ja niiden edesauttaminen muslimimaailman osalta olisi saattanut johtaa toisenlaisiin toimiin, jollei Yhdysvallat olisi kokenut olevansa pakotettu konkreettiseen fyysiseen reaktioon. Toisaalta länsivaltojen vastatoimiin osallistuminen olisi ollut suora kannanotto muslimivaltioilta puhtaasti sotilaallisen responssin legitimoimisesta terrorismin vastaisessa taistelussa. Tästä muodostui ongelma, johon ei voi olettaa olevan yksiselitteistä ja ainoa oikeaa ratkaisua.

Algeria on esimerkki pidättyväisemmästä kansainvälisestä politiikasta mitä tulee 2000-luvun muslimivaltioiden reaktioihin New Yorkin terrori-iskujen jälkeen. Sen tuki Yhdysvalloille oli pääosin vain verbaalista. Ikhlef Bouaichi, berberien sosialistisen rintaman puolestapuhuja huomautti, että länsivaltojen tuki Algerialle sen hädän hetkellä, väkivaltaisuuksien ja terrorismin runtelemana, oli lähes olematonta.¹³⁹ Sittemmin Algeria on osallistunut hallinnollisiin toimenpitein Yhdysvaltojen terrorismin vastaiseen taisteluun oman maansa osalta, mutta siitä huolimatta se ei ole osallistunut konkreettisesti yhteenkään kansainväliseen terrorismin vastaiseen operaatioon Yhdysvaltojen liittolaisena. Algeria on ulkovaltojen pyynnöstä toteuttanut muun muassa muutamien terroristiepäiltyjen varojen jäädyttämisiä sekä auttanut jäljittämään eri terroristiorganisaatioiden pääoman liikkumista omissa finanssijärjestelmissään.

¹³⁹ Dagne, Ted, *Africa and the War on Terrorism*, CRS Report for Congress, julkaistu 17.1.2002, s.4

Yhdysvaltojen terrorismin vastainen taistelu on kuitenkin ollut Algerian sotilashallintoa hyödyttävä tekijä. Sisällissodan runteleman valtion pääasiallisesta terroristisesta toiminnasta 1990-luvulla vastanneen GIA:n toiminta oli hiipunut tultaessa 2000-luvulle ja uusi toimija GSPC oli astunut Algerian katukuvaan ja ottanut vastuun hallitusvallan vastaisesta taistelusta. Yhdysvallat antoivat kuitenkin Algerian sotilashallinnolle sen tarvitseman imagon puhdistuksen, kun se sai tarvittavia resursseja länsivalloilta terrorismin vastaiseen taisteluunsa. Algeriasta on tullut osa maailmanlaajuisen terrorismin vastaista kampanjaa.

Uusi poliittinen käänne on mahdollistanut Algerian hallinnon toteuttamat massapidätykset ja osin terroristeiksi epäiltyjen aktivistien eliminoimisen ”laillisesti” osana terrorismin vastaista sotaa. Yhdysvalloilla ja Euroopalla ei tietävästi ole ollut intressejä reagoida tämän kaltaiseen toimintaan. Se onkin tulkittu Algerian sisäiseksi valtataisteluksi, eikä ulkovalloilla täten ole ollut syytä puuttua suvereenin valtion sisäisiin asioihin.¹⁴⁰

Pohjois-Afrikan viranomaisten poliittiset toimet kohtasivat ongelman Yhdysvaltain Presidentin George W. Bushin päätettyä aloittaa toimet Irakia vastaan vuoden 2002 alussa. Kyseessä ei ollut enää taistelu lainsuojatonta organisaatiota vastaan, vaan kokonaisen muslimihallinnon syrjäyttäminen. Ongelmassa on nähtävissä oman regiimin suojeluvietti, sillä Irakin jälkeen ei ollut ehdottomia takeita, jotka estäisivät Yhdysvaltoja toteuttamasta samankaltaisen, vaikka epätodennäköisen, operaation esimerkiksi Algeriassa, jos se katsoisi al-Qaedan laajentaneen pääosan toiminnastaan Maghrebien alueelle. On ymmärrettävä, että 1990-luvun tapahtumista oppineena, vahvinkaan hallinto ei voi marssia kansan tahdon yli tietien tahtoen. Kansan sympatian voidaan olettaa olevan kuitenkin arabi- ja muslimiveljien puolella. Lisäksi arabimaailmassa on kytenyt pitkään huoli Israelin ja Palestiinan ratkaisemattomista kysymyksistä, joiden ratkaisemisen voisi olettaa olevan prioriteettina korkeammalla kuin Irakin hallinnon kansainväliselle turvallisuudelle muodostaman uhkan ratkaiseminen.

Ennen syyskuun 11. päivää vuonna 2001 Algerian puolustusvoimat oli kokenut kaksi radikaalia vaihetta. Itsenäistymisen jälkeisen Algerian sotavoimat kävi läpi suuria muutoksia maan pyrkiessä ammattimaiseen armeijaan sekä ilma- ja merivoimien kehittämiseen. Tätä seurannut sisällissota 1990-luvulla oli Algerian turvallisuuspoliittisen ajattelun sekä puolustusvoimien kehittämisen toinen vaihe, jossa armeijan ja turvallisuusorganisaatioiden kompetenssi laitettiin koetukselle.

¹⁴⁰ El-Khawas, Mohamed A., North African Responses to Bush's War on Terror, julkaistu kirjassa Africa and the War on Terrorism, toimittanut Davis, John, Ashgate Publishing Limited 2007, s.83

Näistä edellä mainituista vaiheista huolimatta siirryttäessä sisällissodan jälkeiseen aikaan, kolmanteen vaiheeseen, Algerian puolustusvoimat eivät ole maan sotilashallinnosta huolimatta nauttinut poikkeuksellisen suuria taloudellisia etuja. Sotilaallisten menojen osuus (%) bruttokansantuotteesta nousi sisällissodan aikana 1,5:stä ylimmillään 4:ään ennen 2000-lukua. Vuoden 2001 jälkeen sotilaallisten menojen osuus on laskenut tasaisesti. Muutos ei ole kuitenkaan merkittävä prosentuaalisesti. Tilastot vaihtelevat ainakin vuoden 2006 osalta lähteestä riippuen¹⁴¹, johon on saattanut vaikuttaa Algerian hallituksen päätös kulujen lisäyksestä 35%:lla kyseisenä vuonna. Siitä onko tämä toimi vaikuttanut lisäävästi sotilaallisiin menoihin, ei ole varmaa tietoa. Algerian sotilaallisten menojen suhteellinen osuus on pienempi kuin Marokolla, Libyalla ja Mauritaniassa. Maghreb-maista ainoastaan Tunisiassa on ollut suhteessa pienemmät sotilaalliset menot kuin Algeriassa. Sotilaallisten menojen tilasto ei seuraa terrorismitilastoa, eikä siitä voida vetää johtopäätöksiä myöskään liittyen alueen päätoimijoihin. Sen ainoa huomattava poikkeama on sisällissodan aiheuttama lisäys puolustusbudjettiin 1990-luvun alussa, jolloin menot yli kaksinkertaistuivat.

Poliisivoimat Algeriassa on ollut terroristien pääasiallinen kohde 2000-luvulla muiden turvallisuusviranomaisten ohella. Algerian hallitus on viime vuosina aloittanut kampanjan uusien poliisien rekrytoinnista. Tämä johtunee osin perinteisen poliisityön siirtymisestä sotaväeltä takaisin poliisiviranomaisille, mutta se vaikuttaa myös vastatoimelta yhä kasvaneen väkivallan hillitsemiseksi. Hallituksen tavoite on palkata 30,000 uutta poliisiviranomaista. Tavoite vaikuttaa kunnianhimoiselta, mutta onnistunee, mikäli hallitus pystyy tarjoamaan riittävän kompensaation vaaralliselle työlle.¹⁴² Algerian poliisi on arvioinut, että viimeaikaisten terrori-iskujen ja niissä tapahtuneiden siviiliuhrien määrä on lisännyt aktiivisuutta hakeutua poliisikoulutukseen. Mikäli tieto on paikkansa pitävä, voidaan todeta, että terroristien toimet ja keinovalikoimat ovat osin kääntyneet heitä itseään vastaan.

Maan turvallisuusjoukot ovat suorittaneet merkittäviä pidätyksiä viime vuosina, joista merkittävin oli 2004 toteutettu operaatio, jossa otettiin kiinni merkittäviä terroristijärjestön vaikuttajia sekä yksittäisiä soluja ja terroristitoimijoita. Operaatiossa saatiin kiinni muun muassa Amari Saifi, jonka uskotaan olleen päätekijä 32 turistin kidnappauksessa vuonna 2003. Nimekkäiden järjestöjohtajien pidätykset ovat jatkuneet nykypäivään asti. Lukuisia terroristeja on surmattu ja monet ovat antautuneet armahduslakiin vedoten, josta lisää seuraavassa kappaleessa. Tullin toteuttamissa tehotarkastuksissa on saatu takavarikoitua

¹⁴¹ Vertaa CIA World Factbook ja SIPRI

¹⁴² OSAC: Algeria 2007 Crime & Security report, 20.6.2007

satoja käsiaseita ja räjähteitä, joita on yritetty salakuljettaa maahan ja maasta muun muassa Länsi-Saharaan. Samoin hallituksen lanseeraama huumeiden ja rikollisuuden vastainen tehokampanja on tuottanut useita suuria takavarikoita ja pidätyksiä. Salakuljetukset ovat todennäköisesti paljon laajempia ja toiminta paljon kattavampaa kuin mitä näyttävät median raportoimat tullin takavarikot antavat ymmärtää. Varsinkin Algerian eteläpuolinen osa, Saharan alue, Marokon ja Länsi-Saharan raja-alueet ovat laajaa vain harvaan vartioitua maastoa, jossa myös suurien aselastien kuljettaminen onnistunee helposti. Salakuljetettavan materiaalin varastointi onnistuu varsin huomaamattomasti esimerkiksi terroristeille mieluisilla vuoristoalueilla. Siitä huolimatta, että Algerian, Marokon ja Länsi-Saharan raja-alueet ovat suljettu, useat lähteet kuvailevat niitä löyhästi suojatuiksi ja valvotuiksi, jolloin henkilö, jolla on riittävä paikallistuntemus alueesta, voi helposti toimia kohtaamatta varsinaisia häiriötekijöitä.

Presidentti Bouteflikan tultua valtaan 1999 Algerian sotilashallinnon merkitys on vähentynyt.¹⁴³ Yksi terrorismin vastaisen taistelun suurimmista askeleista Algerian viranomaisten mukaan on Bouteflikan toimeenpanema aloite islamististen militanttien osittaisesta armahduksesta. Projektin nimi on *Rauha ja Kansallinen sovitus*.¹⁴⁴ Sen mukaan maassa sisällissodan aikana islamistisiin militanttiorganisaatioihin kuuluneilla on mahdollisuus armahdukseen, mikäli he eivät ole olleet syyllistyneet siviilien joukkomurhiin, pommi-iskuihin tai raiskauksiin ja mikäli nämä pidättäytyvät jatkossa väkivaltaisista toimista maan hallintoa vastaan. Laki takaa myös rahallisen kompensaation uhrien omaisille. Epäviralliset tahot ovat kommentoineet tämän olevan ”lahjusrahaa”, jolla kansalaiset ostetaan hiljaiseksi. Tällä toimenpiteellä sadat Algerian islamististen liikkeiden jäsenet ovat kuitenkin luopuneet aseista ja pidättäytyneet väkivallasta. Ääriliikkeiden jäsenten, jotka ovat hakeneet yleistä armahdusta, lukumäärä voidaan laskea tuhansissa ja kokonaisuudessaan armahduksen piiriin kuuluvia ja kompensaatiota hakeneita lasketaan olevan yhteensä noin 40000. Hallituksen tarjoama armahdus on omalta osaltaan saattanut vaikuttaa muun muassa AQIM:n rekrytointiin, kuten luvussa 3.2.3 todettiin.

Yleinen armahdus toimii tässä tapauksessa kuitenkin kuin kaksiteräinen miekka. Siitä huolimatta, että laki näyttää olevan suunnattu ääriliikkeiden aktiivisille toimijoille, sama armahdus koskee myös valtiovallan toimeenpanemia joukkoja, jotka tietävästi syyllistyivät samanlaisiin julmuuksiin Algeriassa. Ulkopuolisen silmin ääri-islamististen liikkeiden

¹⁴³ Archer & Popovic, 2007, s.26

¹⁴⁴ Nimi on tutkijan suomennos englanninkielisestä artikkelista. Slackman, Michael: Algerian Voters Said to Approve President's Postwar Plan, New York Times, julkaistu 1.10.2005.

aktiivisten toimijoiden määrä näyttää pienentyneen huomattavasti hallituksen määrättyä osittaisen armahduksen vuonna 2000 aseista luopujille ja ”katuville” sekä täyden armahduksen osalle vangituista vuonna 2006. Lakialoitteen taustalla ei voi kuitenkaan olla huomaamatta eräänlaista ”piilotettua agenda”, jolla suojellaan sotilashallinnon alaisia organisaatioita ja johtajia rangaistuksilta sisällissodan aikaisten toimien osalta.

Ongelmaksi näiden armahdusten osalta muodostuu yksittäisen kansalaisen mahdollisuus saada oikeutta koskien läheistensä surmia. Niin sanottu sovinto- tai sovittelulaki takaa jo syylliseksi todettujen henkilöiden vapautumisen syytteistä. Asian voi syystäkin olettaa herättävän epäluottamusta hallituksen toimiin ja lisäävän yleistä tyytymättömyyttä. Tästä herää luonnollisesti kysymys poliittisesta vapaudesta ja sen toteutumisesta Algeriassa. Poliittista vapautta voidaan määritellä monin eri tavoin, mutta sen olennaisin osa on kuitenkin kyseisen vapauden kääntöpuolessa, poliittisessa vastuussa. Voiko poliittinen vapaus toteutua, jos ei ole olemassa poliittisen vastuun ilmapiiriä. Mikäli poliittisia päättäjiä ja heitä edustavia organisaatioita ei voida saattaa vastuuseen, voiko kansalaiset luottaa poliittiseen eliittiin, että nämä edustavat päätöksillään todellista kansan tahtoa.

Kyseinen sovintolaki hyväksyttiin kansanäänestyksellä syyskuussa 2005 ja se saatettiin lainvoimaiseksi maaliskuussa 2006. Algerian viranomaisten mukaan äänestysprosentti oli 82% äänestyskelpoisista ja laki hyväksyttiin 97% ääniväryöllä. Murskaava tulos herätti heti kysymyksiä paikallisessa lehdistössä ja oppositiopuolueiden johdossa. Vertailukohdaksi voidaan ottaa Algerian hallinnolliset vaalit vuonna 2002, jossa äänestysprosentti jäi alle 50%:n¹⁴⁵. Skeptisimmät arviot sanovat kyseisen lakiehdotuksen tulleen laadituksi kaikessa hiljaisuudessa Presidentti Bouteflikan hallinnon toimesta ja kansanäänestyksen toimeenpano ja valvonta tehtiin samojen auktoriteettien ja viranomaisten toimenpitein.¹⁴⁶ Tästä seuraa väistämätön ristiriita, josta heränneet kysymykset ovat osin perusteltuja. Valtiovallan jatkuva syyttely ja epäily ei ainakaan lievennä epäluottamuksellista ilmapiiriä, mutta se on monen tekijän summa, jota Algerian hallinto ei ilmeisesti edes pyri hälventämään toimillaan. Vuonna 2004 järjestetyssä Presidentin vaalissa Bouteflika valittiin uudestaan 83% äänimäärällä. Vaalit tapahtuivat kansainvälisessä valvonnassa, eikä rikkeitä tai viitteitä vilpistä ilmoitettu¹⁴⁷. Tämän perusteella voisi olettaa, että Algerialainen äänestysprosessi olisi kääntymässä demokraattisempaan suuntaan, mutta toisaalta yhden hyvän esimerkin perusteella on vaikea heittää vuosikymmenten epäluuloja pois.

¹⁴⁵ El-Khawas. 2007, s.93

¹⁴⁶ Slackman, 2005

¹⁴⁷ El-Khawas, 2007, s.93

Kansalaisaktiivisuus ja varsinkin lakko-oikeuden toteuttaminen on näkynyt 2000-luvulla Algeriassa. Yhä enenevässä määrin ylin johto on kuitenkin valtuuttanut ministerit ja viranomaiset vastaamaan lakkoihin pakkokeinoilla. Esimerkkinä mainittakoon vuoden 2004 julkisen terveydenhuollon lakko, johon Algerian hallinto ilmoitti vastaavansa pidättämällä vastuullisten palkat ja haastamalla liitot oikeuteen julkisen terveyden huollon vaarantamisesta. Lakot ovat arkipäivää Algeriassa ja varsinkin lähestyttäessä nykypäivää on vaikea löytää yhtään yksittäistä instanssia, joka ei olisi vähintään uhannut lakolla. Hallituksen responsi lakkouhkaan on laantunut vuoden 2004 jälkeen. Tosin vastatoimiin on voitu ilman median ennakkovaroitusta ja jälkireportaasiakin ryhtyä. Tästä nousee kysymys sananvapaudesta, joka on osa jo aikaisemmin herätettyä kysymystä poliittisesta vapaudesta. On vaikea uskoa, että Algerian hallitus olisi vain niellyt useiden eri toimialojen lakkouhkaukset ja niiden toteutukset. Tunteettomasta syystä muun muassa useat Algerian sisäisistä asioista kertovat internet-palvelimet ovat vaienneet asiasta vuoden 2004 jälkeen. Algerian viranomaiset ovat olleet varsin halukkaita käyttämään kovia keinoja varsinkin julkisen huollon ja kansalaisten sosiaalisten perustarpeiden ylläpitämiseksi.

Vuodesta 1998 asialistalla ollut Algerian pyrkimys kauppajärjestö WTO:n jäseneksi ei ole edistynyt. 2000-luvulla Algerian hallitus on joutunut kallistumaan yksityistämisen ja vapaamman markkinatalouden suuntaan. Varsinkin finanssialan reformi on ollut yksi WTO:n jäsenyyden ehdoista. Algerian hallitus on pitänyt tiukasti kiinni julkisten palveluiden sektorista, mutta useiden lähteiden mukaan se on viime vuosina pyrkinyt edesauttamaan palvelujen yksityistämistä sekä houkuttelemaan sijoittajia Algeriaan. Vapaan markkinatalouden on uskottu tuovan mukanaan terveen kilpailun eri palvelujen aloille sekä parantamaan kansalaisille tarjottavia palveluja. Sen tuomien mahdollisuuksien on oletettu hälventävän talouskasvussa olleen valtion kansalaisten epäluottamusta valtiovaltaan ja tarjoavan uusia mahdollisuuksia yksityisille henkilöille. Yksi esimerkki uudesta suuntauksesta on useiden ulkomaisten energia-alan yritysten mahdollisuuksien ja yhteistyön lisääminen Algeriassa.

Algeriaan on rantautunut 2000-luvun talouskasvun ja ulkomaisten sijoitusten myötä myös telealan yrityksiä, joiden toiminta on luonut matkapuhelinkulttuurin ja sen räjähdysmäisen kasvun. Tätä on edesauttanut telemarkkinoiden monopolin purkaminen vuonna 2001. Vuonna 2008 Algerian teleoperaattorit lakkauttivat miljoonia tunnistamattomia SIM-kortteja osana hallituksen terrorisminvastaista kampanjaa. Matkapuhelimia on eräiden tietojen mukaan

käytetty pommien kaukolaukaisimina sekä iskujen koordinoimiseen ja ääriliikkeiden verkostojen johtamiseen. Tähän on hyödynnetty muun muassa prepaid-liittymien tuomaa anonymiteettiä. Viranomaiset sanovat, että tällaisella toimenpiteellä luodaan mahdollisuus toimia terroristijärjestöjä vastaan ja sen avulla rajoitetaan organisaatioiden tilannejohtamiskykyä.¹⁴⁸ On kuitenkin huomattava, että mikäli viranomaisilla on kyky rajoittaa terroristeja, on heillä myös oltava kyky valvoa terroristeja. Tämä ei ole uusi ilmiö missään maassa, jossa matkapuhelinjärjestelmiä käytetään, mutta kyky valvoa yhdistettynä haluun valvoa voi aiheuttaa ylilyöntejä ja heikentää kansalaisten turvaa ja yksityisyyden suojaa. Sitä voidaan käyttää muun muassa sananvapauden vastaisesti tai valvomaan sellaisia henkilöitä, joita ei suoranaisesti epäillä laittomasta toiminnasta.

AQIM:n otettua vastuun Delys'n terrori-iskusta 2007, jonka tekijäksi todettiin lukioikäinen poika, asiaa ryhdyttiin tutkimaan ja pojan rekrytointi paikaksi jäljitettiin häntä opettanut uskonnollisen yhteisön imaami. Tämän seurauksena Algerian hallituksen uskonnollisten asioiden ministeriö määräsi imaamit ja moskeijat tehokkaampaan tarkkailuun. Tämän tarkoituksena on selvittää, minkälaista uskonoppia moskeijoissa Algeriassa jaetaan ja ennaltaehkäistä mahdollisuus rekrytoida algerialaisia nuoria vastaavanlaisiin iskuihin. Tapaus on suora osoitus uskonoppineiden vaikutusvallasta islamilaisessa kulttuurissa. Siitä huolimatta, että eräiden arvioiden mukaan AQIM:n rekrytoimaksi olisi joutunut noin 40 nuorta, kyseinen luku on pieni verrattuna Levantin alueen aktiivisiin samanikäisiin islamistinuoriin. Hallituksen toimeenpanemat sivistykselliset toimet muun muassa lukutaidon lisäämisen osalta ja niiden merkitys jää arvioitavaksi tulevaisuuteen. 11.9.2001 iskujen jälkeen on kiistelty paljon oppineisuuden ja yhteiskunnallisen aseman merkityksestä, miten herkästi yksilö ajautuu ääriliikkeiden kannattajaksi. Yhtäältä halutaan nähdä köyhyys ja alhainen sosiaaliluokka vaikuttavana tekijänä, mutta toisaalta tunnustetaan myös, että viimeaikaisten laajimpien iskujen toteuttajat ovat olleet yhteiskunnan keskiluokan tai siitä ylemmän luokan jäseniä – oppineita ja hyvin toimeentulevia.

On kuitenkin huomattava, että Algeriassa on eräänlainen poliittisen väkivallan kulttuuri tai ilmapiiri, joka on sidoksissa uskontoon, mutta vain sen kautta, että islamilaisissa kulttuureissa uskonto nähdään politiikkaa ja lainsäädäntöä ohjaavana tekijänä. Algeriaa on vaikea nähdä kurjuuden keskellä rytevien kansalaisten loukoksi, sillä sen 2000-luvulla toteutunut vahva talouskasvu ja yhteiskunnallinen kehitys kertovat aivan muuta. Edellä mainittu kehitys ei kuitenkaan sulje pois viranomaisarviota, jonka mukaan 1/3 Algerialaisista elää yhä

¹⁴⁸ Reuters India: Algeria scraps 3 mln SIM cards in security push, <http://in.reuters.com/article/worldNews/idINIndia-33844920080531>, viitattu 12.9.2008

köyhyysrajan alapuolella. Voidaanko tämän luvun analyysin perusteella kuitenkin vetää hatara johtopäätös, että Algeriassa on poliittista väkivaltaa lietsova poliittisen vapauden puutostila, jonka ylimmäisenä promoottorina toimii poliittinen kenraalien ja talousvaikuttajien muodostama eliitti, joka ei aio luopua vallasta. Yksi indikaatio tästä on vuonna 2007 hyväksytty lakiehdotus, joka poistaa kaikki rajoitukset presidentin hallintokauden määrässä, näin mahdollistaen Presidentti Bouteflikan kolmannen kauden vallan kahvassa, mikäli vuoden 2009 vaalit toteutuvat, kuten kaikki muutkin tähän asti järjestetyt vaalit ovat toteutuneet – poliittisen eliitin tahdon mukaisesti.

Uuden näkökulman asiaan tuo maan vaikuttavimman terroristijärjestön imagon muutos kansallisesta ja nationalistisesta liikkeestä enemmän globaaliksi vaikuttajaksi. Se on omaksunut osan al-Qaeda identiteettiä jo nimessään sekä toimintatavoissaan. Onko tämä merkki siitä, että Algerian tilanne on mennyt niin paljon parempaan päin, ettei entisille GSPC:n taistelijoille löydy enää riittävää syytä kaataa ja syrjäyttää maan nykyistä hallintoa? Jos näin on, niin miksi ääriliikkeet eivät luovu aseistaan, vaan jatkavat väkivaltaisuuksia?

Mitä tulee terrorismin vastaiseen taisteluun, maan hallituksen toimet herättävät kysymyksiä. Tässä kohtaa tutkimuksen lähdeaineistoon tulee suhtautua kriittisesti. Lähdeaineistoa edustaa puolueettomaksi määriteltävä journalismi sekä useat alan julkaisut, jotka ovat valitettavan usein pelkästään islamilaisen maailman tai Yhdysvaltalaisen näkemyksen varassa. Toisin sanoen näkökulmien palapelistä tuntuu puuttuvan jokin, jonka kautta asiaa voisi tarkastella vielä objektiivisemmin. Länsimaiset julkaisut nojaavat vahvasti Yhdysvaltojen julkilausumiin perusolettamuksiin – esimerkkinä mainittakoon al-Qaeda, joka on järjestö, jolla on tunnustettava johtaja ja ”taistelevia osia”. Sillä on rahoitus ja kaikki suuren organisaation edellytykset toimintakulttuuria ja -strategiaa myöten. Se on konkreettinen vihollinen, jota vastaan voi taistella asein. Vastaavasti islamilaiset julkaisut tuovat, alueelle tyypillisesti, esiin henkilöihahmoja, joiden julkituomien ”silminnäkiätarinoiden” kautta kyseenalaistetaan asioiden todellinen laita.

Tarkastelemalla Algerian hallinnon toimia voidaan näkökulmaa vaihtamalla päätyä useisiin eri johtopäätöksiin. Yhtäältä hallitus on toteuttanut massiivisia manööverejä perinteisten salaliittoteorioiden malliin kansalaisten perusoikeuksien polkemiseksi ja vallitsevan valtajärjestyksen ylläpitämiseksi. Toisaalta se on ottanut mittavia edistysaskeleita oman kansallisen järjestelmänsä ja identiteettinsä muokkaamiseksi kansainvälisen yhteisön

edellyttämällä tavalla. Nämä edistysaskeleet ovat mullistavia maan islamilaisen kulttuurin mittapuussa, jota länsimaalaisen on usein hyvin vaikea ymmärtää.

Mikäli Algeriassa on vallitseva poliittisen väkivallan toimintakulttuuri, voi sen kansallisten toimijoiden yhtä lailla kuin hallinnon organisaatioidenkin olla vaikea luopua tästä tavasta toimia. Tämä voi johtaa kansallisten toimijoiden puolelta nimenomaan väkivallan kierteen jatkumiseen, jolloin vain toiminnan kohde saattaa vaihtua. Samoin hallinnon puolella tämä saattaa johtaa toimiin, jossa maan turvallisuusviranomaisille on keksittävä käyttöä, jotta ne itsessään eivät aiheuta ylimääräistä levottomuutta. Jälkimmäisestä on ollut viitteitä liittyen vuonna 2003 tapahtuneeseen 32 turistin kidnappaukseen, josta syytettiin GSPC -järjestöä. Tapauksen raportointi mediassa oli ylimalkaista, varsinkin englanninkielisen uutisoinnin osalta. Se sopi puitteiltaan erinomaisesti silloiseen terrorismin analysointi -buumiin, jota ylläpidettiin useiden eri analyytikkojen sekä Yhdysvaltojen lanseeraaman *Global War on Terrorism* -projektin osalta. Kidnappaus tapahtui ajankohtana, jolloin Yhdysvallat tarvitsi kaiken mahdollisen kansainvälisen tuen Irakin sodan oikeutukselle. Radikaalit johtopäätökset, joihin Jeremy Keenan East Anglian yliopistosta päätyi tutkittuaan asiaa mediaraportointia syvemmillä, kertovat, että kaappauksen takana saattoi olla Algerian hallitus, jonka pyrkimyksenä oli saada Yhdysvalloilta lisää poliittista ja sotilaallista tukea.¹⁴⁹ Oli totuus mikä tahansa, se ei tule ainakaan lähivuosina paljastumaan. Esitetyt faktat ja arviot on kuitenkin syytä huomioida, vaikka ne eivät saa kallistaa kokonaisanalyysia mihinkään suuntaan. Algerian hallintoa vastaan esitetty varsin monitahoinen kritiikki puoltaa ajatusta siitä, että sen pääasiallinen motiivi toimissaan on nykyisen valtiovallan elinvoiman ja vahvan valtioimagon ylläpitäminen.

¹⁴⁹ Katso Archer & Popovic, 2007, s.29-32

4 MAROKKO

Tässä luvussa vastataan Johdanto -luvussa esitettyihin tutkimuskysymyksiin valitun metodin keinoin poliittisen realismin teorian viitekehyksessä. Luvun analyysi vastaa kysymyksiin Marokon valtion ja alueen osalta. Terrorismia Marokossa tarkastellaan alueen poliittisen historian kautta, joka luo pohjan jatkoanalyysille 2000-luvun tapahtumista. Tämän jälkeen esitellään Marokon alueella toimivat terroristijärjestöiksi luokitellut organisaatiot, vuosina 2002 - 2007 toteutetut terrori-iskut, menetelmät ja pääasialliset kohteet. Aineistoanalyysissä painotetaan tekojen kausaalisuutta sekä pyritään luomaan ymmärrys islamilaisen kulttuurin ja politiikan vaikutuksesta tapahtumiin Marokon valtion alueella. Lisäksi analyysissä painotetaan Casablancan iskujen merkitystä koko Maghrebin alueen terrorismiin 2000-luvulla.

Marokon poliittisen historian erityisluonteen vuoksi tässä luvussa tarkastellaan myös Länsi-Saharan kysymystä, jota ei voida sivuuttaa tutkittaessa Marokon valtiota, sen terrorismia ja valtion toimia terrorismin vastustamiseksi ja lisäämiseksi.

Alaluvuissa esitellään myös Marokon rajojen ulkopuolista aineistoa johtuen koko Maghrebin alueen erityisluonteesta, sen sijainnista suhteessa Eurooppaan sekä tiettyjen terroristiorganisaatioiden toimintakulttuurista. Lopuksi esitetään yleiset johtopäätökset Marokon valtion osalta, jotka toimivat perustana koko tutkielman johtopäätöksille.

4.1 Marokon lyhyt poliittinen historia

Marokon lyhyt poliittinen historia on jäsenneilty aikajanan avulla, josta on poimittu tutkijan mielestä itsenäisyyttä sekä kulttuurista ja poliittista identiteettiä korostaneet tapahtumat. Aineisto esitetään aikajärjestyksessä, eikä siinä tarkoituksenmukaisesti esitellä yksittäisiä poliittisia voimahahmoja Marokon historiasta. Tapahtuma-analyysia ei ole tarkoitus käyttää suorien analogioiden tuottamiseen menneen ja nykypäivän välillä, vaan luoda kausaalinen ymmärrys poliittisen väkivallan kulttuurista Marokossa.

4.1.1 Marokko ennen itsenäisyyttä

Marokon itsenäisyyttä seuranneet tapahtumat ajoittuvat vuosille 1946—56.¹⁵⁰ Edellä mainittu ajanjakso oli kiihkeän kapinallisuuden aikaa, joka johti ensin elokuussa 1953 sulttaani Muhammed V:n syrjäyttämiseen maanpakoon Madagaskarille. Tämän seurauksena marokkolaiset yhdistyivät Istiqlâl -puolueen taakse ja aloittivat kahden vuoden mittaisen terroritoiminnan, joka päättyi 1955 käynnistettyihin sotilaallisiin toimiin niin sanotun vapautusarmeijan johdolla Keski-Atlas -vuorilla ja Saharan alueilla.¹⁵¹

4.1.2 Itsenäistynyt Marokko

Marokon itsenäisyyden alkua väritti voimakas kansallisuuden tunne sekä kansallisen identiteetin muodostaminen. Demokratia oli omalla tavallaan osa Marokon itsenäisyyden poliittista historiaa, mutta päätöksentekoprosessissa kyti sitkeästi kulttuuriperimästä opittu yksityisesti tapahtunut neuvotteluprosessi johtavien kansalaisten ja heidän johtajiensa välillä.¹⁵² Marokon islamistinen reformi alkoi sufiveljeskuntien¹⁵³ jälleenmuodostamisella ja sen myötä ankaran siveellisen moraalin käynnistymisellä.

Tällainen uuden euforisen kehityksen vaihe oli vaarallinen, sillä kaikilla sotilaallista tai puolisolitaallista voimaa käyttävillä tahoilla oli oma vaikutusvaltansa. Marokon kuningas Muhammed V onnistui ilmeisen hyvin turvaamaan maan poliittisten olojen vakaus nimittämällä valtaeliittiä edustavan puolueen jäseniä avainvirkoihin muun muassa puolustus- ja sisäministeriöön. Uuden valtion tunnus – itsenäisen valtion vakinainen armeija – pystyttiin muodostamaan Espanjan ja Ranskan armeijan veteraaneista. Tämä armeija oli Muhammed V:n hallinnassa ja sitä käytettiin muun muassa Keski-Atlaksella ja Rif-vuorilla kapinoitsijoita vastaan.¹⁵⁴

Huolimatta kuningas Muhammed V:n suosioista, Marokon poliittisten olojen vakaus perustui yhden puolueen, istiqlâlin, edustajiston valtaan hallituksessa. Tultuaan valtaan Kuningas Hassan II muodosti hallintonsa kahden eri puolueen välisestä liittoutumasta. Vaikka edellä

¹⁵⁰ Marokon itsenäisyystaistelu Ranskan hallintoa vastaan

¹⁵¹ Rogerson, 2006, s.339 - 340

¹⁵² Ibid., s.347

¹⁵³ Suufilaiseen filosofiaan kuuluu muun muassa suvaitsevaisuus muita uskontoja kohtaan ja kokemusperäisen viisauden ihannointi. Fundamentalistit ovat usein leimanneet suufilaisen ajattelun harhaoppiseksi kansanuskoksi. Termin kirjoitusasu on lähteestä riippuen sufi- tai suufi-. Tässä tutkimuksessa käytetään molempia kirjoitusmuotoja.

¹⁵⁴ Ibid., s.348

mainittu hallinto ei ollut epäonnistunut, Hassan II käynnisti poliittisen kulttuurin, joka johti myöhemmin poliittisen opposition kumouksellisiin toimiin ja kenraalien epäonnistuneisiin vallankaappausyrityksiin.¹⁵⁵ Kaikista toimista huolimatta Keski-Atlaksen ja Saharan alueet pysyivät levottomina varsinkin berberinkielisen väestön osalta. Hassan II:n hallinto herätti epäilyjä eivätkä valtaa pitäneet puolueet menestyneet demokraattisissa vaaleissa näillä alueilla.¹⁵⁶

Vuonna 1975 tapahtunut 350,000 aseistamattoman marokkolaisen siviilin ”Vihreä marssi”¹⁵⁷ Länsi-Saharan liittämiseksi Marokkoon on hiertänyt Algerian ja Marokon välejä. Algeria on pyrkinyt Libyan ohella auttamaan Länsi-Saharan Polisario -sissejä näiden taistelussa marokkolaisia vastaan. Maiden välinen raja on nykyään suljettu, mutta sen kautta toteutetaan muun muassa laitonta aseiden salakuljetusta, joka on kasvanut suuren luokan bisnekseksi alueella.

4.1.3 UMA:n aika

Allekirjoitettuaan UMA -liittosopimuksen Marokko on pyrkinyt parantamaan kansalaisten oloja usein projektein. Tällaisia projekteja ovat muun muassa teiden ja patojen kunnostustyöt sekä suhteellisen sananvapauden myöntäminen¹⁵⁸. 1990-luvulla Marokossa toteutettiin yksityistämiskampanja, jonka myötä valtion valtavaa omistususuutta talouden alan sektorilla on kavennettu.

2000-luvun Marokko on säilyttänyt monarkian. Sen koko nimi on *Marokon Kuningaskunta*¹⁵⁹. Sen lakijärjestelmä pohjautuu islamilaiselle laille sekä ranskalaiseen ja espanjalaiseen siviililakijärjestelmään. Äänioikeus saavutetaan 18 vuoden iässä. Maan hallitsijana toimii Mohammed VI vuodesta 1999 alkaen. Marokossa on monipuoluejärjestelmä, jonka useista puolueista osa on islamistiseksi itsensä luokittelevia puolueita. Marokossa on vallinnut suhteellisen vapaa poliittinen ilmapiiri. Maan poliittisen vaikuttamisen kulttuuri vaikuttaa hiipuvalta, josta osoituksena vuoden 2007 vaalit, jossa vain noin 37% äänioikeutetuista äänesti. Maassa on lailla kielletty uskonnolliselle, etniselle tai kielelliselle perusteille toimintansa perustavat puolueet.

¹⁵⁵ Ibid., s.349-350

¹⁵⁶ Ibid., s.348

¹⁵⁷ enemmän Länsi-Saharan miehityksestä luvussa 4.3.1

¹⁵⁸ Rogerson, s.352, Sananvapauden ehtona on kielto puhua monarkian keskeisestä asemasta.

¹⁵⁹ Nimi on tutkijan suomennos. Englanninkielinen koko nimi on ”Kingdom of Morocco”

4.2 Terrorismi Marokossa

Tässä luvussa esitellään Marokossa toimivat terroristijärjestöiksi luokitellut organisaatiot, sekä muut poliittiset vaikuttajat (organisaatiot). Alaluvuissa tuotettu analyysi on eroteltu selkeyden vuoksi tutkijan tutkimusprosessin mukaisesti organisaatiokenttään ja toteutettuihin terrori-iskuihin alueella. Saadut johtopäätökset toimivat tukena lopullisille johtopäätöksille ja ne tukevat koko luvun 4 analyysiä.

4.2.1 Tunnetuimmat terroristijärjestöt

Moroccan Islamic Combatant Group (GICM, ranskankielinen akronyymi sanoista (*Groupe Islamique Combatant Marocain*) on suurin marokkolainen organisaatio, jonka toiminta on ollut viranomaisten mielenkiinnon kohteena. Se jakaa samankaltaisen ideologian ja toimintakulttuurin al-Sirat al-Mustaqim -organisaation¹⁶⁰ kanssa, jonka katsotaan olevan vastuussa vuoden 2003 Casablancan terrori-iskuista. Järjestöllä uskotaan olevan linkkejä entisiin Afghanistanin veteraaneihin, al-Qaedan johtohenkilöihin sekä Irakissa taisteleviin marokkolaisiin. GICM:n on arveltu olevan emo-organisaatio al-Sirat al-Mustaqim -järjestölle, jonka vangittu johtaja al-Fezazi ilmaisi kannatuksensa al-Qaedalle Irakissa haastattelussa 2005¹⁶¹. GICM:n ja al-Mustaqim -järjestön linkittymisestä toisiinsa on havaittavissa ristiriitoja eri lähteitten kesken.

Järjestö on perustettu 1990-luvulla ja sen jäsenistön perustana ovat olleet Afghanistanista palanneet marokkolaistaistelijat, joista osalla voidaan olettaa olevan kokemusta myös Neuvostoliiton ja Afghanistanin välisestä sodasta. Sillä uskotaan olevan linkkejä Pohjois-Afrikkalaisiin ääriliikkeiden kannattajiin varsinkin Euroopan mantereella. Järjestö luokiteltiin Yhdysvaltojen mukaan ulkomaiseksi terroristijärjestöksi vuonna 2005. Järjestöä luonnehditaan paikalliseksi järjestöksi, jonka toiminta on itsenäistä, mutta sen on uskottu toimineen ja lähentyneen al-Qaedan kanssa aktiivisesti 2000-luvulla. Vuonna 2007 GSPC ilmoitti liitosta al-Qaedan välillä, jonka uskotaan koskeneen myös GSPC:n marokkolaisia liittolaisia, joihin GICM:n uskotaan kuuluvan.

¹⁶⁰ Tunnetaan myös nimellä *Salafia Jihadia*. Nimen käyttö vaihtelee lähteestä riippuen, mutta yhdistävänä tekijänä on järjestön johtaja Mohammed el-Fezazi. Käytetyt nimet ovat kahden eri seurakunnan, joista Casablancan iskun toteuttaneet henkilöt värvättiin. Katso: http://www.globaljihad.net/view_page.asp?id=390, viitattu 29.1.2009

¹⁶¹ Mansour, Ans: I corresponded with the King and there is no role for the intelligence services in my arrest, Mohammed al-Fezazin haastattelu, *Al-Ayam*, 17.12.2005

GICM:n ideologiana on kaataa Marokon maallistunut valtiovalta ja muodostaa tilalle islamistinen hallinto sekä tukea al-Qaedaan toimintaa länsivaltoja vastaan. Väkivaltainen muutos ei ole pelkästään välttämätöntä ja toivottua, vaan Jumalallisesti hyväksyttyä. Mikäli GSPC:n ja al-Qaedaan liittolaisuus koskettaa myös GICM:a, voidaan todeta, että al-Qaedaan toimintakulttuuri on havaittu ja hyväksytty toimivaksi GICM:n johdossa.¹⁶² Tällöin nähtäväksi jää, mitä tämä liittolaisuus merkitsee. Toimiiko GICM al-Qaeda paikallisena siipinä Marokossa, vai jatkaako se itsenäistä toimintaansa. Vai jääkö liittolaisuus aatteelliselle ja ideologiselle tasolle? Jälkimmäinen toteutuu joka tapauksessa, mutta myös resurssien ja koulutuksen koordinointi sekä tiedon vaihto voivat tulla kysymykseen luonnollisena yhteistyömuotona.

GICM:n aktiivisuus on ollut vähäistä verrattuna muihin laajempaa kannatusta nauttiviin terroristijärjestöiksi luokiteltuihin organisaatioihin Maghrebien alueella. Sen viimeisimmät mainittavat toimet ovat vuodelta 2007, jolloin sen johtohenkilöitä pidätettiin ja useiden sattumien seurauksena muutamia sen kannattajia kuoli yhteenotoissa viranomaisten kanssa tai hätäisten ja epäonnistuneiden terrori-iskujen seurauksena. Vuoden 2007 tapahtumiin liitetyt islamistit ovat taustaltaan verrattavissa tavallisiin Marokon kansalaisiin. Yksikään vuoden 2007 kuolleista terroristeista ei ollut työtön, mutta joidenkin taloudellisen menestymisen edellytykset olivat rajalliset. Tässä kohtaa yhteneväisyys vuoden 2003 iskujen tekijöihin eroaa hieman. Vuoden 2003 iskujen johtajien ja varsinaisten iskujen suorittajien välinen yhteiskunnallinen kuilu oli huomattava. Iskujen tekijät olivat pääosin työttömiä, mutta molempia ryhmiä yhdistää sama rajoite taloudellisen menestyksen suhteen. Tämä kuitenkin herättää epäilyksen siitä, onko eroa köyhyyden ja toimettomuuden vaikutuksella terroristiseen toimintaan johtavana tekijänä?^{163 164}

Vuoden 2007 tapahtumat osoittavat GICM:n piittaamattomuutta siviiliuhreja kohtaan, sillä kaikki toiminta tapahtui ja oli suunniteltu tapahtuvan siviilien välittömässä läheisyydessä. Lisäksi järjestöltä löytyi hallustaan 200 kiloa räjähdysainetta, jonka tarkoitusperä on jäänyt viranomaisille mysteeriksi. Tällaisen määrän räjäyttäminen julkisella paikalla voisi johtaa huomattaviin määriin ihmisiä. Toisten muslimien surmaaminen ja sen hyväksyminen viittaa Takfirin oppeihin. Takfir -ideologiaa voidaan löytää useiden islamististen terroristijohtajien ja järjestöjen ideologioiden takaa, mutta tässä nimenomaisessa tapauksessa

¹⁶² Kalpakian, Jack: "Building the Human Bomb: The Case of the 16 May 2003 Attacks in Casablanca, Studies in Conflict and Terrorism, Vol. 28, 2005, s.116-127

¹⁶³ Aouad, al-Azizi, Belaoali, Benani: Who are the Terrorists?, Nichane 21.4.2007

¹⁶⁴ Marouz & al-Saadouni, Yusuf al-Khadouri – the investigators' guide to the explosives lab in Moulay Rachid, Al-Ayam, 17.3.2007

siitä on viitteitä GICM:n sekä sen väitetyn ”sisarjärjestön” al-Mustaqimin metodeissa ja ideologiassa. Johtohenkilöiden pidätysten jälkeen GICM:n toiminta on ollut ilmeisen passiivista vuoden 2007 jälkeen. GICM säilynee kuitenkin muun muassa Yhdysvaltojen määrittelemänä terroristijärjestönä sen mahdollisen aktiivisen al-Qaeda -linkin vuoksi.

al Takfir wal-Hijra¹⁶⁵

Ansar el-Mehdi on järjestö, jonka nimi tarkoittaa vapaasti suomennettuna *Oikeutetusti johdatetun kannattajia*¹⁶⁶. Johdatuksella tarkoitetaan Jumalallista johdatusta sekä sananmukaisesti Mahdia, Islamin uskon messiaanista henkilöitymää¹⁶⁷. Perinne on tunnetumpi Shiia-muslimille, mutta ei täysin vieras sunnalaisessa elämäkatsomuksessa. On epäselvää, viittaavatko organisaation jäsenet Mahdilla hahmon alkuperäiseen eskatologiseen ilmestykseen, Ahmed Ibn al-Sayyid Abd-Allahiin¹⁶⁸, Juhaiman al-Utaibiin¹⁶⁹ vai järjestön johtajaan Hassan Khattabiin. Khattabin väitetään olleen karismaattinen ja voimakastahtoinen johtaja, joka pystyi vakuuttamaan yhteiskuntaluokkaan katsomatta useita ihmisiä asiansa taakse. Tähän rekrytointiin hän käytti ilmeisen tehokkaasti aikansa vankilassa, jonne hänet tuomittiin vuoden 2003 Casablancan iskujen jälkeisissä islamistien militanttien pidätyksissä.

Ansar el-Mehdi koostui muutamasta kymmenestä taistelijasta, jotka käyttivät Pohjois-Marokon vuoristoista aluetta harjoitusalueenaan. Sen uskotaan rakentaneen räjähdelainelaboratorion omaan käyttöönsä. Räjähdysaineet olivat järjestön päämetodi ja -taktiikka, jota varten kaikki koulutus tähtäsi. Lisäksi joukon epäillään saaneen aseistusta huumekauppailta, jotka ovat saattaneet hakea uskonnollisen ryhmittymän julkisivusta suojaa omalle toiminnalleen. Osa huumekauppiaista oli järjestön suoria jäseniä. Toiminnan taloudellinen pohja luotiin varakkaiden jäsenten ja tukijoiden lahjoituksille sekä rikolliselle toiminnalle. Järjestön aikeet kuitenkin estettiin vuonna 2006 elokuussa toteutettujen pidätysten myötä, jossa kaikkiaan 56 ihmistä pidätettiin. Näiden pidätysten voidaan katsoa päättäneen Ansar el-Mehdin toiminnan Marokossa.^{170 171}

¹⁶⁵ Katso luku 3.2.1

¹⁶⁶ Tutkijan suomennos. Huom! Arabiankielisen nimen kirjoitusasu vaihtelee julkaisuittain.

¹⁶⁷ Hämeen-Anttila, 2004, s.154 & 180-183

¹⁶⁸ Abd-Allah oli sudanesisilainen kapina ja itsenäisyystaistelun johtohenkilö 19. vuosisadalta, joka julisti itsensä Mahdiksi 1881.

¹⁶⁹ Al-Utaibi oli vuonna 1979 toteutetun Mekan suurmoskeijan valtauksen johtaja, joka myös julisti itsensä Mahdiksi.

¹⁷⁰ Maghreb Arabe Presse, Measures to fight terrorism conform to the law, 25.8.2006, http://www.map.ma/eng/sections/imp_politics/measures_to_fight_te/view, viitattu 24.1.2009

¹⁷¹ Thorne, John: ”Extremist Islam May Be Rising in Morocco”, Washington Post, 29.9.2006

Järjestön elinkaaren lyhyys ja sen suoraviivaisuus hämäävät uskomaan, että Ansar el-Mehdi on vain yksi lisä Maghrebien alueen terroristijärjestöihin, joka päättyi nopeaan epäonnistumiseen. Järjestön tekee mielenkiintoiseksi kuitenkin se, että sen jäsenissä oli 4 naista, joista kaksi naimisissa Kuninkaallisten ilmavoimien lentäjän kanssa. Naiset olivat kiistatta siis yläluokkaisia. Yhdellä naisista uskotaan olleen kontakti Saudi-Arabiassa kuolleen al-Qaeda -terroristin vaimoon. Naisten rekrytointi on indikaatio uusimuotoisesta liberaalimmasta ajattelusta. Näiden rooli jää lähteistä epäselväksi, mutta ottaen huomioon naisten yhteiskunnallisen aseman, voidaan olettaa, että rooli on ollut vähintään tasavertainen muiden rivijäsenten kanssa.¹⁷²

Nämä mainitut seikat johtivat Ansar el-Mehdin jäsenten pidätysten jälkeen myös muutoksiin maan asevoimissa sekä turvallisuuspalvelu DST:n riveissä. Yleinen asevelvollisuus muutettiin vapaaehtoiseksi palvelukseksi ja armeijan sekä DST:n johtajistoa korvattiin ainakin avainhenkilöiden osalta¹⁷³. Tämä tapaus nostaa esiin kysymyksen maan turvallisuusviranomaisten lahjomattomuudesta sekä miten tätä mahdollisuutta on terroristien riveissä pyritty hyödyntämään. Viitteitä laajamittaisesta poliisien tai muiden viranomaisten värväämisestä terroristeiksi ei toistaiseksi ole. Myöskään ei voida todistaa, että turvallisuusviranomaiset olisivat tarkoituksenmukaisesti mittavasti edesauttaneet terroristien toimintaa. Tähän voi olla poikkeuksena maan raja-alueet Länsi-Saharan ja Algerian vastaisilla rajoilla, joissa salakuljetus on arkipäiväistä ja poliisivalvonta sopivan löyhää, mutta tästäkään ei todisteita lähteissä esitetä.

Järjestön ideologia ja taktiikka perustui räjähteiden käyttöön osana suurempaa valtiovallan vastaista vastarintaa. Sen tavoitteena lienee ollut Marokon hallinnon kaataminen väkivaltaisen politiikan keinoin. Järjestön oletetaan hankkineen aseistusta huumekauppiailta, mutta kuten jo aiemmin todettiin, sen päämetodi olisi ollut räjähteet. Räjähteiden käyttö viittaa hyökkäykseen ensisijaisesti valtion infrastruktuuria vastaan aivan kuten 9/11 -terrori-iskussa toimittiin, mutta kohteet olisivat todennäköisimmin sijainneet oman valtion alueella. Yksi oletetuista kohteista olisi ollut Yhdysvaltain lähetystö Rabatissa¹⁷⁴.

¹⁷² Maghreb Arabe Presse, Fourth woman arrested part of investigation into Ansar al-Mahdi' terror cell, Minister, 31.8.2006, http://www.map.ma/eng/sections/imp_general/fourth_woman_arreste/view, viitattu 24.1.2009

¹⁷³ Chebatoris, Matthew: Islamist Infiltration of the Moroccan Armed Forces, Terrorism Monitor, Vol. 5, Issue 3, 15.2.2007, s.9

¹⁷⁴ Carroll, Jill Is Al Qaeda's influence spreading to Morocco?, Christian Science Monitor, 6.4.2007, <http://www.csmonitor.com/2007/0406/p06s01-woaf.html?page=1>, viitattu 24.1.2009

Belliraj's organization nojautuu pitkälti Abd al-Karim Mutin johtamaan 1960-luvulla perustettuun al-Shabiba al-Islamiya -järjestöön ja varsinkin sen sotilaalliseen siipeen Jund al-Islamiin. Abd al-Kader Belliraj perusti järjestön varsinaisesti vuonna 1992. Nykypäivänä järjestö nähdään vanhentuneena jo valtaosan kannattajien iän puolesta. Se ei ole onnistunut rekrytoimaan suurta kannattajapohjaa, eikä ajanmukaistamaan toimintatapojaan. 2000-luvulla sen toiminta on ollut vähitellen hiipumaan päin, mutta se on silti säilyttänyt asemansa Marokon turvallisuusviranomaisten päänvaivana.

Casablancan terrori-iskujen jälkeisessä pidätysaallossa otettiin kiinni lähteissä nimettömäksi jäänyt al-Shabiba al-Islamiya Jund al-Islam -järjestön edustaja, jonka kiinniotto ja kuulustelut poikivat useita lisäpidätyksiä, joihin lukeutui muun muassa Abd al-Kader Belliraj itse. Samassa aallossa nousi esiin monen silmäätekevän Marokon kansalaisen nimi, jotka liittyivät kukin omalla tavallaan asiaan. Reaktiot pidätyksiin ja niistä julkaistut artikkelit ilmaisevat, että marokkolaiset olivat aidosti yllättyneitä ja tyrmistyneitä pidätyksistä. Vaikuttaa siltä, että ylemmän yhteiskuntaluokan edustajien ei odotettu harjoittavan tämän kaltaista toimintaa Marokossa¹⁷⁵. Tämä kuitenkin on vahva todiste myöhemmin ilmikäyneen Ansar el-Mehdi -tapauksen kanssa, että islamistinen väkivaltainen toimintakulttuuri ei kumpua pelkästään köyhyydestä ja kurjuudesta.¹⁷⁶

Belliraj -organisaation toiminta vaikuttaa Marokko-keskeiseltä. Sen toiminnassa ei ollut lähteissä viitteitä pyrkimyksestä käydä globaalia jihadia GICM:n ja al-Qaedaan tapaan länsivaltoja ja vääräoppisuutta vastaan ajatuksesta. Sen sijaan sen ideologiaksi voidaan katsoa al-Shabiba al-Islamiya tapaan vallankumous ja teokraattisen puhdasoppisemman valtion muodostaminen Marokkoon. Järjestön päätaktiikkana ei ole räjähteiden käyttö, vaan käsiaseet, joka on täysin päinvastainen ajattelumalli verrattuna Ansar el-Mehdiin. Sen pääkohteena ovat olleet yhteiskunnan avainhenkilöt sekä juutalaisyhteisö. Huolimatta sen käsiaseisiin perustuvasta taktiikasta, on vain vähän viitteitä, että Belliraj -järjestö olisi suunnitellut laajamittaisempaa vastarintaa tai sissisotaa valtiovaltaa vastaan, vaan sen tarkoituksena on ollut häiritä marokkolaista yhteiskuntajärjestelmää ja tarjota poliittinen vaihtoehto sen vaikutusvallan piirissä olevista puolueista. Sen taloudellinen toimintakyky perustui järjestön vakavaraisiin tukijoihin sekä muiden terroristijärjestöjen tapaan rikollisiin toimiin. Abd el-Kader Belliraj toimi Belgian sisäisen turvallisuusjärjestön tiedonantajana ja sai siten hankittua näkösuojan toiminnalleen kansainvälisesti. Belliraj -organisaatio sai tukea

¹⁷⁵ Jadali, Said: What has taken place is only a dream, Al-Ahdath al-Maghribiya., 21.2.2008

¹⁷⁶ Katso Inside Story: Morocco gets tough on Islamists, al-Jazeera English, 25.2.2008, videoleikkeet nähtävissä YouTubessa, http://www.youtube.com/watch?v=3cZMmHsD8Qs&feature=channel_page, viitattu 31.1.2009

koulutuksen muodossa ainakin al-Qaedaalta ja mahdollisesti myös GSPC:ltä sekä Hizbollahilta¹⁷⁷.

Useat lähteet luokittelevat Belliraj'n jäänteeksi ajalta, jolloin aseellinen vastarinta oli jokseenkin muodikasta ja ettei se 2000-luvulla pystynyt sopeutumaan uudenlaiseen tapaan ajatella ja toimia – antaen näin etulyöntiaseman Marokon sisäiselle reformille ja sen vahvalle turvallisuusorganisaatiolle.

4.2.2 Muut merkittävät poliittiset toimijat

Istiqlâl, joka tunnetaan myös englanninkieliseltä nimeltään **Independence Party**, on konservatiivinen monarkistinen puolue. Se perustettiin vuonna 1943. Istiqlâlin pyrkimykset olivat sen alkutaipaleella puhtaan nationalistiset ja se olikin yksi tärkeimmistä poliittisista voimista Marokon itsenäisyyden taustalla. Puolue ajautui sisäisiin ristiriitoihin heti Marokon itsenäisyyden alkutaipaleella, mikä esti sen mahdollisuudet vakiinnuttaa asemansa valtakunnan vaikutusvaltaisimpana puolueena.

Istiqlâl ajautui oppositioon ja se ei onnistunut itsenäisyyden saavuttamisen jälkeisissä tavoitteissaan kaventaa monarkian vaikutusvaltaa Marokossa. Puolue ajoi voimakkaasti myös suur-Marokon rajojen palauttamista. Edellä mainittuihin rajoihin liittyi maa-alueita Algeriasta, Senegalista ja Malista, koko Mauritania, Länsi-Sahara ja Espanja enklavit Ceuta ja Melilla. Tämän takia puolue oli vahvasti esillä 1970-luvulla, kun kuningas Hassan II toteutti Vihreän marssin ja valtasi Länsi-Saharan siitä huolimatta, että kuningashuoneen ja Istiqlâlin väliset suhteet olivat tulehtuneet.

Vuonna 1992 Istiqlâl muodosti USFP:n ja usean muun pienemmän puolueen kanssa poliittisen liiton, joka oli ensimmäinen laatuaan arabiyhteiskunnissa. Tätä ennen se oli toiminut kansallismielisessä koalitiossa vuodesta 1970¹⁷⁸. Tällaisesta liitosta käytetään arabialaista nimitystä Koutla (*al-Kutla*). Uuden koalition myötä sen poliittinen asema ja kannatus kohentuivat, mikä osaltaan myötävaikutti Istiqlâlin palaamisen hallitusvastuuseen vuonna 1997. Puolue sai vuoden 2002 vaaleissa 48 paikkaa 325:stä ja vuonna 2007 se nosti paikkamääränsä 52:een, mikä teki siitä Marokon suurimman puolueen.

¹⁷⁷ Rotella, Sebastian: Morocco's unlikely group of terrorism suspects, LA Times, 27.2.2008

¹⁷⁸ Toisin sanoen Koutla Nationalite. Vuonna 1992 perustettu liitto tunnetaan nimellä Koutla Democratique 1992

Toisin kuin Algeriassa, Marokon itsenäisyyden alkutaipaleella vaikuttaneen poliittisen voiman ei voi katsoa luoneen Marokkoon väkivaltaisen vaikuttamisen kulttuuria. Päinvastoin voidaan todeta, että Istiqlâl on noudattanut poliittisen retoriikan keinoja ja vetäytynyt tarvittaessa oppositioon kokoamaan rivejään. Sen elinkaari osoittaa puolueen kypsyyttä omaksua moderneja ajatuksia sekä toimia yhteistyössä muiden eri ideologioita edustavien puolueiden kanssa.

Vuoden 1944 Itsenäisyyden ja demokratian manifestin julkaisun jälkeen Istiqlâl -puolueen toiminta on ilmaistu kolmen peruspilarin kautta:¹⁷⁹

- Oikeutuksen puolustaminen,
- Yksikön puolustaminen,
- Vapauden puolustaminen.

Parti de la Justice et le Developpement (PJD) on vuonna 1992 Marokossa perustettu islamistinen puolue. Se tunnettiin alun perin nimellä: **Mouvement Populaire Démocratique et Constitutionnell** (MPDC). Puolueen perustaja on tohtori Abd el-Krim al-Khatib. Puolue on yksi maan suurimmista ja tällä hetkellä suurin oppositiopuolue. Puolue vaihtoi nimensä nykyiseen muotoon vuonna 1998. Puolue ajaa islamistista sekä islamilaisen demokratian ideologiaa. Vuoden 2002 vaaleissa se saavutti 42 paikka maan parlamentista ja vuonna 2007 se nosti paikkaluvun 46:een ollen vaalien toiseksi suurin puolue Istiqlâlin jälkeen. Tästä huolimatta se jätettiin oppositioon.

Puolueen toiminta on ollut rauhanomaista ja se on pyrkinyt edistämään omaa agendaansa pelkästään poliittisin metodein. Se on joutunut toteuttamaan omaa puolueen sisäistä poliittista ja ideologista reformia 2000-luvulla. Tästä huolimatta sen näkemykset ovat säilyneet islamistisina ja, yleiseen linjaan Marokossa verrattuna, fundamentalistisina. Puolue ei ole onnistunut saavuttamaan toivottua jalansijaa maan politiikassa uudistusten myötä ja se on joutunut kamppailemaan jäsentensä uskollisuudesta muita islamistisia liikkeitä vastaan.¹⁸⁰ Puolueen jäseniä pidätettiin Belliraj -organisaation jäsenten pidätysten myötä ja sen myötä on noussut keskustelua järjestön todellisista pitkän tähtäimen pyrkimyksistä. Aihetta käsiteltiin

¹⁷⁹ Yksityiskohtaisempi selvitys, mitä mainitut pilarit tarkoittavat on löydettävissä muun muassa verkkotietosanakirjoista, esimerkiksi http://www.speedylook.com/Party_of_Istiqlal.html, viitattu 31.1.2009

¹⁸⁰ Hamzawy, Amr: Party for Justice and Development in Morocco, Participation and its Contents, Carnegie Papers, Nro 93, heinäkuu 2008, s.3

Yhdysvalloissa jo vuonna 2006 U.S. Congressional Research Servicen julkaisemassa raportissa¹⁸¹.

PJD ei ole onnistunut luomaan yhtenäistä rintamaa muiden oppositiopuolueiden kanssa, vaan sitä on toistuvasti syytetty radikaalien asenteiden tukemisesta. Sen lisäksi, että puolue jätettiin oppositioon vuoden 2007 vaaleissa, se on toistuvasti jätetty ulkopuolelle useiden suurten puolueiden välisistä hankkeista ja julkilausumista. Vuoden 2003 Casablancan iskujen jälkeen PJD on ollut useiden poliittisten tahojen silmätikkuna epäilyinä terrorismikytköksistä.¹⁸²

PJD tarjoaa kuitenkin rauhanomaisen vaihtoehdon fundamentalistisemmän islamin tulkinnan ideologian ajamiselle. Siitä huolimatta, että se ei ole onnistunut lyömään itseään läpi suurimmaksi puolueeksi tai valtaa pitävän eliitin voimainstituutioksi, sillä on kuitenkin vakiintunut asema Marokon poliittisessa hierarkiassa. Tällä perusteella voidaan katsoa, että se luo mahdollisuuksia tulevaisuuden Marokolle, mikäli valtion poliittiset toimijat löytävät yhteisen sävelen ja odotukset PJD:n väkivallattoman toimintakulttuurin ylläpitämisestä täyttyvät.

Union Socialiste des Forces Populaires (USFP) on 1975 perustettu puolue, jonka juuret löytyvät **Union Nationale des Forces Populaires** (UNFP) -puolueesta, joka erosi alkujaan Istiqlal -puolueesta vuonna 1959. USFP on sosialistinen puolue, jonka lähin vastine Suomessa on Sosiaalidemokraattinen puolue. Puolueen pääagendat ovat sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja eriarvoisuuden poistaminen. Vuonna 2002 se nousi suurimmaksi puolueeksi maan parlamentissa, jolloin se muodosti maata hallitsevan koalition muun muassa Istiqlal -puolueen kanssa. Vuonna 2007 se sai kuitenkin vain 38 paikkaa ja jäi vasta 5. suurimmaksi puolueeksi.

Puolueen on syytetty jääneen muiden koalition puolueiden varjoon epäonnistuen täten tavoitteissaan ja vaalilupauksissaan. Tämän katsotaan vaikuttaneen vuoden 2007 vaalitulokseen, jossa puolueen kannatus putosi merkittävästi¹⁸³. USFP:n hallituskaudella käynnistettiin 2000-luvun maan mittavimmat hallinnolliset ja uskonnolliset uudistukset. Näistä hallinnolliset ja perustuslailliset uudistukset nähtiin USFP:n taholta tärkeimmiksi ja sen johdossa katsottiin puolueen onnistuneen taloudellisissa, sosiaalisissa ja

¹⁸¹ CRS: U.S. Democracy Promotion Policy in the Middle East: The Islamist Dilemma, Washington DC 15.6.2006, s.11

¹⁸² Hamzawy, 2008, s.14-15

¹⁸³ Ibid., s.18

ihmisoikeusasioissa¹⁸⁴. On kuitenkin varmaa, että USFP on ollut toista vuosikymmentä Marokon vallan kahvassa ja sen ajamat asiat ovat saaneet enemmän huomiota kuin esimerkiksi islamististen liikkeiden ajamat asiat. On vaikea arvioida muun muassa USFP:n ja Istiqlâlin muodostaman *Koutla Democratiquen* hallituskauden kausaalisuutta esimerkiksi vuoden 2003 tapahtumiin.

Al-Adl Wal-Ihsane (JSA), joka voidaan suomentaa Oikeuden ja hengellisyyden liikkeeksi¹⁸⁵, on vuonna 1974 aktiivisen toimintansa ja taistelunsa globaalia vääryyttä vastaan aloittaneen Abdessalam Yassinen Marokossa toimiva islamistinen liike, jonka kannattajakunnan arvellaan olevan jopa laajempi kuin maltillisemmän poliittisen puolueen PJD:n. Liikkeen katsotaan tulleen perustetuksi vuonna 1981 Yassinen julkisella ilmoituksella. JSA ei ole poliittinen puolue, vaan poliittinen liike. Se ei osallistu omasta tahdostaan perinteisiin ja avoimiin poliittisiin toimiin, kuten vaaleihin, jotka se katsoo korruptoituneeksi ja lainvastaisiksi. Maan hallitus on kieltänyt JSA:n poliittiset toimet vuoden 2006 massapidätysten seurauksena.

JSA on sen hengellisen johtajan Yassinen kannattajakunta ja se ajaa Sharia-lain palauttamista Marokkoon sekä sekularistisen hallinnon vaihtamista islamistiseen. Sen ideologian juuret ovat lähellä Egyptissä vaikuttavan Muslimiveljeskunnan ajatuksia. JSA:n opillisessa sanomassa on viitteitä sufilaisesta ajattelusta, joka juontaa juurensa Yassinen aikaisemmista toimista sufiveljeskunnassa ennen politisoitumistaan.¹⁸⁶ Liikkeen ideologinen perusta tulee suoraan sen nimessä ja sillä viitataan Koraanin 16. Lukuun:

Jumala asettaa Oikeuden ja Hengellisyyden¹⁸⁷

Oikeudella (*al-Adl*) tarkoitetaan Islamin perimmäisintä asiaa: Jumalan lähettiläiden tehtävää, jota ilman liikkeen toiminta ei ole tarkoituksen mukaista. Hengellisyydellä (*al-Ihsn*) tarkoitetaan hiljaisuutta ja rauhaa ja niiden taetta pyrkimyksessä kohti Jumalaa. Hengellisyys on samalla liikkeen jäsenten immuniteetti, joka estää heitä turvautumasta väkivaltaan, turmiolliseen ja kumoukselliseen toimintaan.

¹⁸⁴ Hamzawy, Amr: Interview with Khalid al-Hariry, MP, USFP, Carnegie Endowment for international peace, haastattelu nähtävissä internetissä:

<http://www.carnegieendowment.org/publications/index.cfm?fa=view&id=20870>, viitattu 28.1.2009

¹⁸⁵ Tutkijan suomennos. Englanninkielinen vastine, josta tunnetumpi akronyymi on muodostettu: *Justice and Spirituality Association*.

¹⁸⁶ Katso video mms://aljamaa-tv.com/aljamaa/Video/Ouathaiki/Justice_Spirituality_Movement_En.wmv, videon linkki löytyy Abdessalam Yassinen internet-sivustolta, sen englanninkielisestä osasta.

¹⁸⁷ Tutkijan suomennos. Englanninkielinen käännös jakeesta: "God ordains al-Adl and al-Ihsn".

Liike on muodostanut poliittisen piirin, johon se on muodostanut kolme alaosastoa: naiset, nuoret ja ammattiliitto. Tämän lisäksi piiriin lasketaan myös tutkimuskonsultaatio ja alueelliset alaosastot. Poliittinen piiri perustettiin vuonna 1998 maan yhteiskunnallisen ja poliittisen tilanteen vastalauseeksi. Piirin tavoite on yhdistää valtion asiat kutsumukseen ja luoda täten valtio, jolla on teokratian tunnusmerkit.

Liikkeen julistukset kotisivuista alkaen henkivät rauhaa. On vaikea nähdä tämän liikkeen edustajia terrorististen toimien valtuuttajina tai toteuttajina. Järjestöä pidetään kuitenkin islamistisen väkivallan aatteen suojelijoina. Sen suosio on kuitenkin niin valtaisa, että väkisinkin herää kysymys, kuinka paljon pelissä on poliittiset tavoitteet valtaa pitävillä puolueilla estää JSA:n osallistuminen muun muassa maan vaaleihin. Mail & Guardian Online palvelussa julkistetussa artikkelissa vuodelta 2006 esitettiin arvio, että osallistuessaan vuoden 2007 vaaleihin JSA olisi selviytynyt vaaleista vaalivoittajana¹⁸⁸.

4.2.3 Terrorismitapaukset Marokossa vuosina 2002-2007

Vuosi	Tapauksia	Haavoittuneet / kuolleet**	Tekotapa	Pääasiallinen kohde	Tekijä
2002	<i>ei</i>	<i>terrori-iskuiksi</i>	<i>luokiteltuja</i>	<i>tapauksia</i>	
2003	5*	>100 / 44	pommi, salamurha	turistit, siviilit, liike-elämä	al-Sirat al-Moustaqim
2004	<i>ei</i>	<i>terrori-iskuiksi</i>	<i>luokiteltuja</i>	<i>tapauksia</i>	
2005	<i>ei</i>	<i>terrori-iskuiksi</i>	<i>luokiteltuja</i>	<i>tapauksia</i>	
2006	<i>ei</i>	<i>terrori-iskuiksi</i>	<i>luokiteltuja</i>	<i>tapauksia</i>	
2007	2*	5 / 2	pommi	turistit, siviilit	GICM

Taulukko 3¹⁸⁹

* Tapausten todellinen lukumäärä riippuu laskutavasta ja ilmoitustavasta, jolla tapaukset on lähteessä raportoitu

¹⁸⁸ Tuntematon kirjoittaja: Growing popularity of Islamists worries Morocco, Mail & Guardian online, 13.6.2006, viitattu 31.1.2009

¹⁸⁹ <http://www.terrorisminfo.mipt.org/incidentcalendar.asp>, viitattu 2.12.2008

** Lukumäärä on noin arvio, joka perustuu lähteen ilmoitukseen. On kuitenkin huomattava, että eri lähteet ilmoittavat eri lukumäärät iskuissa haavoittuneille ja kuolleille.

Terrori-iskujen tilasto yllättää Marokon osalta positiivisesti. Vuosien 2002 - 2007 aikana ei ole kuin 7 ilmoitettua terrori-iskua, joista vuoden 2003 iskut ovat itse asiassa tilastollisesti vain yksi koordinoitu isku viiteen eri kohteeseen samanaikaisesti. Vuonna 2007 toteutetut iskut ovat olleet yksittäisiä iskuja, joista toinen varsin kömpelösti toteutettu, kun nuori mies räjäytti itsensä kohteena olleen bussin ulkopuolella kuskin suljettua ovet terroristin nenän edestä. Näin ollen terroristi itse oli ainoa kuolonuhri tapauksessa.

Tilastossa ei näy syyskuussa vuonna 2003 tapahtunutta kahden juutalaisen liikemiehen murhaa, joiden epäiltiin olleen terroristien toteuttama linkitettyinä juutalaisyhteisön kohteisiin Casablancan pommi-iskuissa. Tapauksen luokittelu terrori-iskuksi riippuu lähteestä, eikä sen uutisointi myöskään viittaa varsinaiseen terrori-iskuun. Teon motiiviksi todetaan useassa lähteessä ryöstön yritys ja ainoa viite terrorismista on Marokon poliisiviranomaisten arvio, jonka mukaan teot toteutti islamistiset militantit¹⁹⁰.

Tilastossa ei myöskään näy muun muassa vuonna 2007 tapahtunutta terroristien toteuttamaa itsemurhaa, jossa maan turvallisuusviranomaiset jahtasivat ja ampuivat 3 GICM:n terroriepäiltyä ja neljäs räjäytti itsensä pakomatkan päätteeksi tappaen yhden poliisin. 2000-luvulla maan turvallisuusviranomaiset ovat olleet varsin aktiivisia yhteenotoissaan terroriepäiltyjen kanssa ja niissä pidätyksissä tapahtuneet väkivaltaisuuDET ovat järjestään yleisen epäjärjestyksen, rikollisuuden ja väkivaltaisuuDEN piirissä, eikä niitä voi tai tule laskea suunnitelluiksi terrori-iskuiksi. Samoin tilastossa ei näy terroristien toteuttamia rikoksia, joita ei myöskään luokitella terrori-iskuiksi. Sama toteamus pätee Algerian tilastoon. Marokossa ei tarkasteltavana ajanjaksona raportoitu terroristien toteuttamia kidnappauksia.

4.2.4 Casablancan pommi-iskut

16.5.2003 räjähti viidessä eri kohteessa ympäri Casablancaa paikallisten kertoman mukaan 7 erillistä räjähdystä¹⁹¹. Yksi räjähdyksistä toteutettiin itsemurhapommituksena laukaisemalla vyötärön ympäri vyötetty itse tehty pommi. Loput iskuista toteutettiin autopommeilla kuitenkin siten, että terroristit ajoivat takseilla kohteisiin, jossa ne räjäytettiin. Iskuissa kuoli

¹⁹⁰ Tremlett, Giles: Islamists target Morocco jews, The Guardian, 15.9.2003. Tällä viitataan Salafia Jihadia -järjestöön, joka on tässä tutkimuksessa esitetty nimellä al-Sirat al-Mustaqim -järjestö.

¹⁹¹ Prodger, Matt, BBC News, 17.5.2003, uutislähetys nähtävissä videotiedostona osoitteessa: http://news.bbc.co.uk/media/video/39231000/rm/_39231181_bomb03_prodger_vi.ram, viitattu 28.12.2008

yhteensä 12 terroristia 14:sta. Pommit räjähtivät Casa de España –nimisen ravintolan, Hotelli Farahin, juutalaisten hautausmaan, juutalaisomisteisen italialaisravintolan sekä Israeli Alliance Circle klubin luona. Hotelli Farahin isku oli viidestä iskusta ensimmäinen. Kahdesta itsemurhapommittajasta toinen joutui hotellin ulko-ovella turvamiehen pysäyttämäksi. Puukotettuaan turvamiehen pommittaja laukaisi räjähteensä hotellin sisällä. Kohteella olleen toisen pommittajan räjähdde ei lauennut, jonka seurauksena mies jäi Marokon turvallisuusviranomaisten kiinni ottamaksi. Suurin tuho aiheutui espanjalaisessa ravintolassa, jossa 3 pommittajaa onnistui laukaisemaan räjähteensä. Kahdelta pommittajalta estettiin pääsy italialaisravintolaan, jolloin he laukaisivat kantamansa pommit kadulla ravintolan edessä. Israelilaisklubin edessä räjähtänyt pommi laukaistiin autossa. Kohde oli kuitenkin suljettu sapatiksi, mikä vähensi uhrimäärää merkittävästi. Juutalaisten hautausmaalla toteutettu isku oli joko epäonnistuneen yrityksen jälkeinen hätälaukaisu jonkin matkan päässä pääkohteesta tai sitten iskun toteuttaja oli erehtynyt sijainnistaan ja laukaissut tarkoituksella räjähteensä luullen olleensa oikeassa kohteessa.¹⁹²

Casablancan iskut tapahtuivat noin kaksi kuukautta USA:n Irakin operaation alettua. Lupa iskujen toteuttamiseen saatiin ilmeisesti islamistisen vastarinnan ja terrorismin kansainväliseltä vaikuttajalta al Qaedaankin liitettyltä Abu Musab Al Zarqawilta¹⁹³. Marokon hallinto tuki USA:n operaatiota poliittisessa retoriikassaan sekä avusti CIA:ta Guantanamon marokkolaisvankien kuulusteluissa. Tämän lisäksi Marokon sisäinen tiedustelupalvelu DST¹⁹⁴ toimi yhteistyössä amerikkalaisagenttien kanssa kolmen sauditerroristiepäillyn kuulusteluissa vuonna 2002¹⁹⁵. Marokon aktiivinen rooli Yhdysvaltojen terrorismin vastaisen taistelun liittolaisena lisäsi varmasti osaltaan ääriliikkeiden halukkuutta toteuttaa näyttävä isku Marokon maaperällä.

Iskun toteuttaneet aktivistit olivat noin 20-24 -vuotiaita työttömiä, joiden tiedetään asuneen samassa naapurustossa 200,000 asukkaan Sidi Moumenissa Casablancan lähistöllä. Nuorukaisista koottiin Salafia Jihadia -ryhmä, jolla ei ollut aikaisempia siteitä ääriliikkeisiin ja ääri-islamistiseen toimintaan. Tämä teki heidän toiminnastaan vaikeammin ennakoitavaa ja tunnistettavaa. Iskujen tekijät rekrytoitiin vuoden 2002 loppupuolella, minkä perusteella heidän koulutuksensa on täytynyt olla täsmällistä ja tehokasta. Noin kuuden kuukauden

¹⁹² Vertaa Venzke, Ben: Morocco Casablanca Bombings, IntelCenter, 17.5.2003 & Connors, Tim: “Analysis: May 16, 2003 Suicide Bombings in Casablanca, Morocco”, The Center for Policing Terrorism, tammikuu 2006, s.1

¹⁹³ Connors, 2006, s.2

¹⁹⁴ DST on lyhenne sanoista: Direction de Surveillance du Territoires

¹⁹⁵ El-Khawas, 2007, s.82

aikana miehet koulutettiin rakentamaan pommeja triasetonitriperoksidi -räjähteestä (TATP)¹⁹⁶, jonka valmistukseen käytettävistä aineista löytyi viitteitä iskun tekijöiden asunnoista. Samassa yhteydessä löydettiin tee-se-itse -videoita, joissa opetetaan tekemään räjähteitä TATP:sta. Videoiden arvellaan olevan niin sanottua al-Qaida -perua Afghanistanista. Ryhmän värväsi ja koulutti Afghanistanin sodan veteraani Karim Mejatti, jonka uskotaan toimineen myös muiden vastaavanlaisten pienempien ryhmien värvääjänä yhdessä muiden Afghanistanin veteraanien kanssa.¹⁹⁷

Casablancan pommi-iskujen voidaan sanoa alkaneen uuden aallon terrorismin maailmassa¹⁹⁸. On kuitenkin huomattava, että Casablancan pommi-isku seurasi Saudi-Arabiassa tapahtunutta pommi-iskua, jossa kuoli yli 30 ja haavoittui yli 200. Iskun kohteena oli aidattu luksusalue Riadissa, johon terroristit ajoivat henkilöautoilla tulittaen samalla käsiasein ennen kuin laukaisivat pommit¹⁹⁹. ”Uuden aallon terrorismi” -määritelmä voidaan kuitenkin olettaa juontavan keinovalikoiman ”taloudellistumisesta” ja kohteiden valinnasta, eikä niinkään terroristeiksi rekrytoitavista yksilöistä ja heidän taustoistaan. Tästä on viitteenä Casablancan terrori-iskun kustannukset suhteessa esimerkiksi globaalin terrorismin merkkipaaluksi viitattuun New Yorkin terrori-iskuun. Casablancassa saavutettiin 44 uhria noin 4,000 dollarin kustannuksilla, kun taas New Yorkin iskussa kustannukset olivat noin 500,000 dollaria ja uhrilukumäärä noin 3,000. Casablancan iskujen kustannukset per uhri oli siis vain noin 90 dollaria, kun taas New Yorkin iskuissa sama luku on yli 150 dollaria. Iskujen näyttävyyttä ja media-arvoa on vaikea mitata rahassa, mutta niiden aiheuttamat responsit ja vastatoimet puolestaan ovat mitattavissa.

Casablancan iskujen kohteena olivat juutalaisten ja länsimaalaisten suosimat kohteet. Joidenkin arvioiden mukaan italialaisravintolan lähellä ollut Belgian konsulaatti olisi ollut iskun varsinainen kohde, mutta tukea tämänkaltaisille väitteille ei ole löydetty. Kohteiden valinnan perusteena ei enää ole sota Yhdysvaltoja vastaan, vaan Casablancan iskun kohteet olivat nimenomaan Yhdysvaltojen liittolaisia. Iskut toteutettiin illalla, jolloin ihmisten voidaan olettaa olevan liikkeellä ja niiden kohteet olivat viranomaisten taholta vartioimattomia. Tästä voidaan vetää johtopäätös, että iskujen kohteena oli nimenomaan

¹⁹⁶ Triasetonitriperoksidi on herkästi syttyvä aloiteräjähde, joka on varsin herkkä iskuille, kitkalle ja lämmölle. Aine koostuu asetonista, vetyperoksidista ja esimerkiksi suolahaposta. Se on erittäin epävakaa ja itse valmistettaessa kukin räjähde-erä on ominaisuuksiltaan ja herkkyydeltään erilainen.

¹⁹⁷ Franck, Meyer, Rotella & Stack, The New Face of Al Qaeda: Al Qaeda Seen as Wider Threat, LA Times, 26.9.2003.

¹⁹⁸ Nordberg, 2007, s.

¹⁹⁹ Gardner, Frank, BBC News, 14.5.2003, löytyy videotiedostona osoitteessa:

http://news.bbc.co.uk/media/video/39220000/rm/_39220401_alqaeda22_gardner_vi.ram, viitattu 31.1.2009

siviiliyhteisö ja sen tarkoitus oli luonteeltaan perinteisen terrorikäsityksen mukainen – pelon ja epävarmuuden ilmapiirin luominen, jonka päämääränä on 2000-luvulla ollut paikallisen hallinnon ja kaikkien asianosaisten länsivaltojen painostaminen Irakin ja Afghanistanin sotiin liittyen. Iskun toteuttaneiden miesten motiivit ovat saattaneet olla yksityis- ja henkilökohtaisemmat ja jopa pelkkää uskonnollisen marttyyriuden tavoittelua suuremman poliittisen agendan sijaan.

4.3 Marokon hallinnon poliittiset toimet 2000-luvulla

Tässä luvussa esitellään eri medioista kootut Marokon hallituksen tekemät terrorismin vastaiset toimet sekä yleistä elintasoja ja elinoloja vahvistaneet toimet sikäli, kun niillä on merkitystä ihmisten käyttäytymiseen suhteessa valtiovaltaan.

Marokon poliittiset toimet ovat seuraamusta kahdesta yksittäisestä tapahtumasta, jotka osin linkittyvät toisiinsa. Yhtäältä Marokon ulkopoliittikka joutui koetukselle Yhdysvaltojen ja sen liittolaisten painostuksesta, sekä tapahtumista Lähi-idässä ja varsinkin Irakissa, ja johti erinäisten poliittisten päätösten sarjaan, joka herätti maassa toimivat islamistit. Nämä edellä mainitut päätökset vaikuttivat omalta osaltaan radikaalien islamistien toimiin ja lopulta pommi-iskuihin Casablancassa. Toisaalta Marokon sisäpoliittista sietokykyä punnittiin vahvalla poliittista reformia puoltaneella painostuksella kunnes ikään kuin kaiken summana päädyttiin yhteen viime vuosien tuhoisimmista terrori-iskuista. Marokon viimeaikaiset sisäpoliittiset toimet ovat suoria vastauksia näihin terrori-iskuihin, jotka saivat kansan ja sen poliittisen johdon valheellisessa turvallisuuden tunteessaan havahtumaan todellisuuteen. Voidaan siis sanoa, että pitkin 2000-lukua nämä kaksi politiikan linjaa ovat kulkeneet jollain oudolla tavalla käsi kädessä ja muodostaneet tapahtumien ketjun, joka avaa nykypäivän Marokkoa ja sen poliittista kenttää uudella tavalla.

Marokon responsi Yhdysvaltojen kansainväliseen terrorismin vastaiseen politiikkaan oli aktiivisempaa kuin esimerkiksi naapurimaa Algerian. Tämä selittyy osin kuningas Muhammed VI:n halulla osoittaa maailmalle reformista politiikkaansa. Marokko oli muiden Maghreb-maiden tukemassa globaalia terrorismin vastaista sotaa sanoin, mutta kuten edellisessä kappaleessa kuitenkin todettiin, vain pääosin osana sen ulkopoliittista retoriikkaa.

Kaksi viikkoa Casablancan tapahtumien jälkeen Marokon hallitus hyväksyi terrorismin vastaisen lain, joka säätelee useita rikosnimikkeitä ja aktiviteetteja yleisen terrorismin

määritelmän alaisiksi. Lain kohdan 2.218 mukaan suullisesti, kirjallisesti tai muutoin visuaalisesti julkilausuttu uhkaus terroristisesta teosta on rangaistavissa kahden vuoden vankeustuomiolla. Lain kohdan piiriin lasketaan muun muassa uskonnolliset saarnat, julisteet ja erilaiset myytävät tuotteet. Aktiivisesta osallistumisesta terroristisiin toimiin voidaan yksilölle tuomita 10 - 20 vuotta vankeutta. Aktiivisesta osallisuudesta terroristiseen toimeen, joka aiheuttaa vakavan vahingon tai vamman toiselle ihmiselle, on säädetty elinikäinen vankeustuomio ja toimeen, joka johtaa toisen ihmisen kuolemaan, voidaan soveltaa kuolemanrangaistusta. Tuomiot lasketaan puoleen, mikäli syytetty antautuu vapaaehtoisesti ja esittää todisteita tai todistaa terroriepäiltyjä vastaan. Laki tuntuu ajavan samanlaista tarkoituspäätöstä kuin Algerian sovituslaki kuitenkin sillä erotuksella, että Marokossa syytetyn joutuvat edesvastuuseen teoistaan vielä antautumisen jälkeen ja tekojen sovitus ei ole tapauskohtaisesti lakijärjestelmän mielivaltaisessa hallinnassa. Siihen kuuluu myös terroriepäiltyjen varojen ja muun omaisuuden takavarikoiminen silloin kun niitä katsotaan käytetyn terroristisiin toimiin.

Marokon terrorismin vastainen laki on perusosiltaan hyvin samanhenkinen kuin Yhdysvaltojen PATRIOT Act, joka säädettiin heti 9/11 iskujen jälkeen²⁰⁰. Jopa lain vastaanotto on ollut samankaltaista kuin Yhdysvalloissa. Ihmisoikeusjärjestöt ovat olleet huolissaan lain suomasta mahdollisuudesta loukata yksityisyyden suojaa²⁰¹. Järjestöt viittaavat jo olemassa olleisiin lakeihin riittävinä, mutta silti yksityisyyden suojan takaavina. Lain viimeisten muutosehdotusten myötä ihmisoikeusjärjestöt ovat olleet huolissaan syytettyjen oikeudesta tasapuoliseen oikeudenkäyntiin. Vastakkaisena näkemyksenä entiset hallinnon edustajat, ministerit ja parlamentaarikot ovat puoltaneet lakia oikeudenmukaisena ja vedonneet sen tuomiin konkreettisiin tuloksiin vuosien 2003 - 2007 aikana.

Marokossa on suoritettu poliittisia pidätyksiä pitkin 2000-lukua. Pidätykset ovat kiihtyneet vuoden 2003 jälkeen Casablancan terrori-iskujen seurauksena. Vuoden 2007 tapahtumat ovat osa näiden pidätysten sarjaa, jossa käytännössä ehkäistiin ennalta mahdolliset laajamittaiset GICM:n toteuttamat terrori-iskut Casablancassa. Vuonna 2008 Marokossa kiellettiin kaksi puoluetta, joiden toiminta katsottiin perustuvan laittomasti uskonnolliselle, etniselle tai kielelliselle perustalle. Tätä ennen vuonna 2006 poliittisen liikkeen JSA:n jäsenistä pidätettiin useita satoja terrorismiepäilyjen vuoksi. Samalla sen asema poliittisena liikkeenä kiistettiin ja kiellettiin. Tällaiset radikaalit toimet ovat seurausta jo luvun alussakin esitetyn uuden

²⁰⁰ Vertaa USA PATRIOT Act, H.R. 3162, <http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/z?c107:H.R.3162.ENR:>, viitattu 26.12.2008

²⁰¹ Human Rights Watch: Morocco: Humans rights at crossroads, IV. HUMAN RIGHTS AFTER THE CASABLANCA BOMBINGS, Lokakuu 2004

suvaitsevamman islamin tulkinnan reformista, jolla pyritään ehkäisemään ennalta ääriliikkeiden järjestymistä laajaan väkivaltaan kykeneviksi organisaatioiksi. Laajamittaisten pidätysten aktiivinen mainostaminen ja jälkiraportointi nostavat esiin epäilyksiä muun muassa ihmisoikeusrikkomuksista ja ylipäänsä siitä, kuinka suuri osa pidätyksistä voidaan laskea tehokkaaksi terrorismin vastaiseksi toiminnaksi ja kuinka suuri osa on niin sanottua poliittista voimannäyttöä, jolla pyritään takaamaan kansainvälisen tuen jatkuvuus ja ennalta ehkäisemään islamististen järjestöjen kannatuksen kasvua. Samoin useiden islamististen poliitikkojen pidätys, osana Belliraj -liikkeen hajottamista, voidaan nähdä enemmänkin merkinä opposition vastaisesta politiikasta terrorismin vastaisen taistelun nimikkeen ja lainsäädännön suojissa²⁰². On kuitenkin todettava, että esimerkiksi vuoden 2007 tapahtumat ovat selkeä osoitus viranomaisten tehokkuudesta ja kyvystä torjua terrorismia Marokossa. Tämän tehokkuuden edellytyksenä on kuitenkin riittävä lainsäädäntö ja viranomaisten toimivaltuus terrorismin vastaisessa toiminnassa.

Marokon uskonnollisen reformin mullistavin uudistus on ollut naisten uskonnollisen ohjauksen ammattikunnan muodostaminen. Edellä mainittu joukko naisten uskonnollisen kasvatuksen ohjaajia ja osaajia tunnetaan arabiankielisellä nimellä Murshidates²⁰³. Uuden lain mukaan vuosittain koulutetaan 150 imaamia sekä 50 Murshidatesia, joiden koulutuksen edellytyksenä on sosiaalisen psykologian, viestinnän ja ulkomaisten kielten perustuntemus. Uusi kirkollinen koulutus ei vaadi Koraanin osaamista ulkoa, eikä kiistatonta nuhteettomuutta ja moraalista ulkokuvaa koulutettaviltaan. Se ei mahdollista naisten toimimista perinteisten uskonnollisten menojen suorittajana. Tämä on kuitenkin askel modernimpaan suuntaan, eikä ole syytä epäillä, etteivätkö fundamentalistisimmat islamistit olisi huolissaan lain suomista mahdollisuuksista ja vaikutuksista tulevaisuuteen. Huolimatta modernista lähestymisestä islamin tulkintaan, Marokko ei poikkea muista Maghrebin muslimimaista uskonnon ja sen syvimpien oppien harjoittamisen suhteen. Laki on varmasti liberaalissa maailmassa tervetullut uudistus, mutta se ei ainakaan vähennä islamistien epäluottamusta islamin maallistumiseen Marokossa. Lain motiivi herättää useita kysymyksiä. Onko se suora vastalause fundamentalistiselle islamin tulkinnalle? Vai voisiko se olla suunniteltu ohjaamaan nuoria uskossaan epävarmoja ja epätietoisia yksilöitä pois ajautumasta radikaalien ääriliikkeiden rekrytoimaksi?

²⁰² Hamzawy, 2008, s.6

²⁰³ Nimitys Murshidates viittaa naissukupuolen edustajaan

Marokon uskonnollisen perusta ja islamististen asioiden ministeriö²⁰⁴ on antanut suuntaviivoja imaamien saarnoille julkaisemalla erinäisiä artikkeleita maan uskonnollisissa lehdissä. Muun muassa 2005 Nasrat al-A'ima wa al-Khutaba -lehdessä julkaistussa julistuksessa todettiin suuremman Jihadin olevan mielen taistelua sisäistä mielihalua ja paheita vastaan, kun taas pienempi Jihad liittyy päivittäisiin julkisiin asioihin valtion sisällä. Jälkimmäinen todettiin olevan kuninkaan, ylimmän uskonnollisen auktoriteetin, ja hänen asiantuntijoidensa murhe ja se tulisi jättää sellaiseksi. Tällöin seurakuntien tehtäväksi jäisi yksilöiden auttaminen eettisissä ja moraalisisissa kysymyksissä sen sijaan, että niiden sisällä alettaisiin ajaa kansallisia asioita tai ohjaamaan islamin tulkintaa harhateille ministeriön tulkinnan vastaisesti. Maltillisemmän islamin opin sanomaa on myös pyritty lähettämään satelliittikanavilla, jolla on pyritty saamaan kontakti sellaisiin ihmisiin, jotka ovat perinteisen seurakunnan vaikutuspiirin ulkopuolella. Vuonna 2005 perustetun fatwa-neuvoston seurauksena kaikki valtion hallinnon ulkopuoliset fatwa-julistukset ovat kiellettyjä ja lainvastaisia, samoin niihin liittyvät mielipiteet ja niiden julkituominen.

Vaikuttaa siltä, että Marokon uskonnollinen reformi on tähdännyt nimenomaan estämään nuorten harhautuminen väkivallan tielle sekä vähentämään yleistä turhautumista. Pyrkimys on ollut jalo, mutta se on saattanut syventää kuilua maltillisempien sekä radikaalien välillä, jolloin jäljellä olevat aktiiviset islamistit saattavat harkita iskujen suorittamista myös oman uskonnollisen yhteisön sisällä. Marokon islamilaisen kulttuurin reformia on perusteltu uskonnollisen eliitin taholta eräänlaisen suufilaisen filosofian tavoittamisella ja ylläpitämisellä, johon kuuluvat muun muassa suvaitsevaisuuden ja kärsivällisyyden toteuttaminen, mitä tulee suhtautumiseen toisinajatteleviin sekä muiden uskontojen edustajiin²⁰⁵.

Toukokuussa 2005 Marokon kuningas käynnisti uuden Kansallisen Aloitteen Inhimilliseksi Kehitykseksi²⁰⁶ (NIHD). Sen tarkoitus on ollut edistää maan paikallisoloja köyhyystilanteen parantamiseksi. Köyhyiden on katsottu olevan yksi tärkeimmistä syistä terrorismille. Näkemys ei ole yksinomaan Marokon hallinnon, sillä samankaltainen oletus on useimmissa muslimivaltioissa sekä länsimaissa. Elinolojen parantamiseksi Marokossa on toimeenpantu useita heikkotasoisten asuinrakennusten parannus- sekä uusien vähävaraisille tarkoitettujen

²⁰⁴ Ministeriöstä käytetään englanninkielisissä julkaisuissa nimitystä *the Habous*.

²⁰⁵ Touahri, Sarah: New measures to reform religious sector in Morocco, Magharebia, 3.10.2008, http://www.magharebia.com/cocoon/awi/xhtml1/en_GB/features/awi/features/2008/10/03/feature-02, viitattu 4.1.2009

²⁰⁶ Tutkijan suomennos. http://www.map.ma/eng/sections/royal_activities/speech_of_hm_the_kin/view, viitattu 3.1.2009, käytetään myös ranskankielistä akronyymiä INDH

asuinrakennusten rakentamishankkeita. Tavoitteena edellä mainituilla on ollut slummiutumisen estäminen sekä yleinen köyhyyden ehkäisy. Vuonna 2006 saavutettu tavoite tuottaa 100,000 uutta asuntoa vuodessa on vaatinut suunnattomasti rahaa ja valtiollisten resurssien kohdentamista projektiin, joka ei varsinaisesti edes kuulu kuninkaan NIHD-hankkeeseen. Tarve toimia köyhyyden ja elinolojen parantamiseksi on ollut pitkään osana Marokon poliittista retoriikkaa, mutta vuoden 2003 pommi-iskujen jälkeen se sai uutta tuulta alleen. Valtaosa uudistuksista on tapahtunut nopeassa syklistä vuodesta 2003 alkaen. Se, mihin Marokon hallitus ei ole pystynyt, on asuntomarkkinoiden ja kiinteistökaupan länsimaisen kulttuurin luominen. Tähän ovat vaikuttaneet useat eri tavat tulkita lakeja omistajuudesta sekä perintäoikeudesta. Tulkinnat ovat vaihtelevia ja niissä näkyy muuallakin Maghrebin alueella vaikuttava eri kulttuurien tuoma käsitys lainopista, jossa kohtaavat vanha heimokulttuuri sekä eurooppalaiset ja islamilaiset lait. Tässä kohtaa Marokon toimet yhteiskunnallisesti tuotetun ja tuetun asuntokannan rakentamiseen on varsin perusteltua. Kun luodaan mahdollisuus halpaan edes välttävät kriteerit täyttävään asumiseen, poistetaan tarve ylläpitää vapaiden asuntomarkkinoiden kulttuuria. Tämä ei kuitenkaan sulje pois suomalaisillekin tuttua tapaa toteuttaa kiinteistökauppaa ja -välitystä.

Pääsääntöisesti puhuttaessa islamilaisista valtioista on ymmärrettävä, että politiikka ja uskonto kävelevät rinta rinnan päivittäisessä elämässä ja niiden keskinäinen vuorovaikutus muodostaa tärkeän dialogin, joka sanelee kaiken politiikan ja uskonnon ympärillä tapahtuvan kulun. Islamilaisia valtioita on kuitenkin monenlaisia, joista Marokko on vain yksi esimerkki. Kuten luvussa 3 jo todettiin, Algerian uskonnollinen vaikutus politiikkaan tulee maan poliittisen, taloudellisen ja uskonnollisen eliitin taholta. Tämä eliitti muodostuu vähäisin osin kansan myötävaikutuksella ja pääosin poliittisella ja sotilaallisella vaikutuksella, jonka perusta on maan poliittisessä historiassa. Marokossa ylintä uskonnollista ja poliittista valtaa edustaa kuningas, jonka painava sana siunaa tai tuomitsee jokaisen lain, ajatuksen tai toimen, jota maassa tehdään. Näin ollen uskonnon ja politiikan vuorovaikutuksen luonne ja sävy on persoonasidonnainen. Kuninkaan päätökset toimeenpanee uskonnollinen eliitti, joka muodostuu uskonoppineista ja poliitikoista. Kuninkaan roolia ei kuitenkaan tulisi nähdä maan hallintoa ja demokraattista järjestelmää heikentävänä tekijänä, vaan sitä ohjaavana ja visioivana lähteenä. Kuningasta ja hänen hallintoaan on kuitenkin syytetty maallistumisesta sekä maassa harjoitettavan islamin uskon ohjaamisesta väääräoppisuuteen.²⁰⁷

²⁰⁷ Kuningas Muhammed VI:n asema uskonnollisena johtajana juontaa juurensa sunnalaiseen käsitykseen kalifiudesta (Amir al-Mu'minin). Katso Hämeen-Anttila, 2004, s.104-105 & 180

Kun suoritetaan vertailua Algerian ja Marokon välillä eri julkaisujen kesken, voidaan todeta, että syytökset islamilaisuuden maallistumisesta ovat samansuuntaisia molemmissa maissa. Vertailtaessa terrori-iskujen määrää ja laatua näiden kahden valtion välillä, on nähtävissä suuri poikkeama, joka herättää kysymyksen näiden kahden maan sisäisten toimintakulttuurien eroista. Tutkittaessa julkaistua aineistoa molempien maiden poliittisten toimien osalta koskien demokratiaa ja poliittista vaikuttamista, voidaan havaita lievähkö kypsyysero poliittisessa ajattelussa ja toimintakulttuurissa Marokon eduksi. Huomioitavaa kuitenkin on, että huolimatta kansan varsinaisesta tahdosta, kuninkaalla on pää-, ulko- ja sisäministerin nimitysoikeus. Tästä huolimatta pääsääntöisesti pääministeriksi hallitusvastuuseen valittu henkilö on kunnioittanut kansan tahtoa muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta ja muodostanut hallituksen äänestystuloksen mukaisesti.²⁰⁸ Tällainen poliittinen toimintakulttuuri on ollut vallassa Marokossa koko 1900-luvun lopun ja 2000-luvun alun. Tämä antaa aivan uudenlaisen merkityksen poliittiselle vastuulle ja sille, mikä on vaalien merkitys osana yksittäisen kansalaisen mahdollisuutta vaikuttaa poliittisesti. Ei kuitenkaan pidä olla naiivi ja ajatella, että Marokon poliittinen järjestelmä on täysin katseen kestävä ja vertailukelpoinen länsimaisen mittapuun mukaan, mutta tässä tapauksessa vertailu täytyykin suorittaa Maghrebien alueen muiden valtioiden kesken sekä suhteessa historialliseen Marokkoon.

Marokon uskonnollinen reformi sekä jossain määrin uskottava poliittinen vapaus ovat kuitenkin riippuvaisia sananvapaudesta. Kuten muuallakin islamilaisessa maailmassa, Marokossa käsite sananvapaus on kaksijakoinen. Yhtäältä on olemassa kuninkaan ja valtiovallan näkemys sananvapaudesta ja toisaalta vastakohtana edelliselle on kansan ja yhteiskunnan päinvastainen näkemys. Jälkimmäinen ei ole sitä, mitä länsimaisessa kulttuurissa on totuttu käsittämään. Kuten luvussa 4.1.3 todettiin, Marokossa on myönnetty suhteellinen sananvapaus, joka rajoittaa lähinnä keskustelua monarkian asemasta. Marokossa on kuitenkin pidätetty toimittajia 2000-luvulla liittyen maan uskonnollisesta asemasta sekä monarkiaa kyseenalaistaviin kirjoituksiin²⁰⁹. Viimeisin sananvapauteen liittyvä oikeustoimi on vuodelta 2007, jolloin kaksi toimittajaa joutui syytteeseen kirjoituksestaan uskonnollisista vitseistä. Tämän kaltaisen toiminnan on pelätty heikentävän yksilön mahdollisuutta vaikuttaa yhteiskunnallisesti²¹⁰. Kysymys sananvapaudesta on oleellinen Marokon osalta juuri

²⁰⁸ Tällä viitataan esimerkiksi vuoden 2007 parlamenttivaaleihin, joissa toiseksi tullut PJD –puolue jätettiin oppositioon. Katso luku 4.2.2 Muut merkittävät poliittiset toimijat

²⁰⁹ Hopsu, Janne: Sananvapauden tiellä, Kehitys/Utveckling 3/2004,

<http://formin.fi/public/?contentid=45368&contentlan=1&culture=fi-FI>, viitattu 2.2.2009

²¹⁰ BBC: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/6265425.stm>, viitattu 20.1.2009

näennäisen poliittisen vapauden vuoksi. Marokon mediaa on syytetty valtaapitävien puolueiden suosimisesta²¹¹.²¹²

Sananvapauden riistäminen kansalaisilta voi lisätä näiden turhautumista valtiovaltaa kohtaan. Se voi provosoida lehdistöä kirjoittamaan rohkeammin sekä kannustaa uskonnollisia yhteisöjä saarnaamaan valtiovaltaa vastaan painostuksesta huolimatta. Pahimmillaan sensuuri ja sananvapauden kyseenalaistaminen voivat tuhota Marokossa jo aikaansaadut uudistukset ja lisätä ääriliikkeiden kannatusta ja halua käyttää väkivaltaa oman äänen julkituomiseksi.

Marokon uudistukset tuleekin nähdä kokonaisuutena, jossa jokainen osatekijä vaikuttaa kaikkeen. Lähestymistapa on holistinen ja se näyttää tehoavan. Ei kuitenkaan pidä unohtaa maan ja koko Maghrebien alueen poliittista historiaa. Islamin asema on ja tulee olemaan vahva ja suuret näkemyserot johtavat väistämättä törmäyskurssille isoistakin uudistuksista huolimatta. Tässä tapauksessa jokainen askel tuntuisi kuitenkin olevan askel eteenpäin, mikä ei yksittäisistä tappioista huolimatta ole huono asia. Täytyy muistaa, että Marokon reformi ei ole pelkästään uskonnollinen tai taloudellinen, vaan sen mukana muun muassa marokkolaisten luku- ja kirjoitustaitoa pyritään parantamaan. Luku- ja kirjoitustaidon parantaminen tuo mukanaan yleissivistystä, jolla taas on edellytykset kehittää tervettä kriittistä ajattelua, joka ei yleisesti ottaen ole radikaalien ääriliikkeiden rekrytoinnin kannalta niiden edun mukaista. Marokossa toteutettava reformi tulee siis kaikin puolin olla aina yhteiskunnallinen, jotta se voi saavuttaa ennaltaehkäisevän vaikutuksen terroristiseen toimintaan. Toistaiseksi tilastot eivät ainakaan kiistä edellä mainittua.

4.3.1 Länsi-Saharan kysymys

Länsi-Saharan konfliktin taustaan vaikuttavat tekijät ovat monisyiset. Ne juontavat juurensa jo koloniaalisiin aikoihin 1800-luvulle, jolloin alue julistettiin Espanjan protektoraatiksi. Vuonna 1973 muodostettiin Polisario Front -niminen järjestö toimimaan Länsi-Saharan johtavana nationalistisena liikkeenä. Se aloitti sotilaalliset toimet Espanjan siirtomaajoukkoja vastaan jo vuonna 1974. Seuraavana vuonna Espanja lupasi vetäytyä Länsi-Saharasta ja tällä mahdollistaa maan itsenäistymisen vuoteen 1976 mennessä.

²¹¹ Hamzawy, 2008, s.6

²¹² Katso muun muassa International Press Instituten julkaisut vuosilta 2004-2007, http://www.freemedia.at/cms/ipi/freedom_detail.html?country=/KW0001/KW0004/KW0099/, viitattu 4.1.2009

Vuonna 1975 Marokko ja Mauritania toistivat jo aiemmin esittämänsä vaatimukset Länsi-Saharan alueesta ja marokkolaiset marssivat niin sanotussa ”rauhanmarssissa” rajan yli jo lokakuussa 1975. Tätä seurasi välittömästi Marokon armeijan siirtyminen alueelle ja Espanjan vetäytyminen alueelta. Samalla myös Mauritania miehitti eteläisen osan Länsi-Saharaa. Espanjan äkillinen suunnan muutos johtui Marokon ja varsinkin Yhdysvaltojen painostuksesta. Yhdysvallat pelkäsi, että Espanjan vastahakoisuus myöntyä Marokon vaatimuksiin voisi lopulta johtaa Kuningas Hassan II:n syrjäyttämiseen vallasta, joka oli Yhdysvaltojen voimakas ja aktiivinen liittolainen. Yhdistyneet Kansakunnat julisti pian tapahtumien jälkeen Espanjan Saharan²¹³ oikeuden itsehallintoon ja se vaati Marokkoa vetämään joukkonsa alueelta. Aloite tuli YK:n turvallisuusneuvostolta, joka vaati myös kansanäänestyksen järjestämistä ja taistelujen välitöntä lopettamista. Äänestyksessä Ranskan ja Yhdysvaltojen vastustus johti luopumiseen painostuskeinojen käytöstä Marokkoa vastaan konfliktin ratkaisemiseksi.²¹⁴

Vuosien 1975 ja 1976 aikana toteutettujen laajamittaisten sotilastoimien aikana suuri osa Länsi-Saharan asukkaista joutui lähtemään pakoon rajan yli Algeriaan. Lopulliset arviot yhä tänäkin päivänä maanpaossa elävistä nousee noin 150,000 henkilöön. Suurin osa heistä asuu erilaisissa pakolaisleireissä, joita YK tukee. Länsi-Saharan kansan vapautusarmeijan (SPLA) sissit jatkoivat taisteluja Marokon armeijaa vastaan. Vuonna 1976 Polisario julisti Saharan demokraattisen arabitasavallan itsenäiseksi. Se sai laajan tuen ja tunnustuksen kansainväliseltä yhteisöltä ja kansainvälinen tuomioistuin (ICJ) tunnusti myös Länsi-Saharan oikeuden itsehallintoon.²¹⁵

Vuonna 1979 Mauritania luopui vaatimuksistaan Länsi-Saharan alueeseen ja vetäytyi joukkoineen maan eteläosasta lyötynä pois. Marokko käytti tilanteen hyväkseen ja miehitti välittömästi Mauritanian hallussa olleen eteläisen kolmanneksen. Vuoteen 1981 mennessä Polisarion toteuttaman voimakkaan vastarinnan ansiosta Marokon hallitsema maa-alue oli supistunut useiden tappioiden myötä noin 15%:iin. Polisario sai tuona aikana mittavasti materiaalista apua Algerialta ja se aloitti sotilaallisten iskujen toteuttamisen aina Marokon maaperällä asti. Ranska ja Yhdysvallat riensivät auttamaan Marokkoa, jonka ne näkivät tärkeänä liittolaisenaan. Varsinkin Yhdysvaltojen tuki vastakapinan toteuttamisessa käänsi sodan taas Marokon eduksi. Sen oli kuitenkin muutettava strategiaansa ja se alkoi 1980-

²¹³ Nimitys on Espanjan siirtomaavallan aikainen

²¹⁴ Zunes, Stephen: *Encyclopedia of Modern Ethnic Conflicts: Western Sahara, Ethnic Conflict and the Twentieth Century's Last Colonial War*, toimittanut Rudolph, Joseph R. Jr, Greenwood Press, Westport 2003, s.330

²¹⁵ *Ibid.*, s.331

luvulla rakennuttaa maan kahtia jakavaa muuria. Sen haltuun jäi noin kaksi kolmasosaa maan pinta-alasta. Muurin ja sen varrelle rakennettujen tarkastuspisteiden ja vartiopaikkojen tarkoitus oli kiistää Polisarion suhteellisen vapaa liikkuvuus alueella ja haitata sen kykyä suorittaa aktiivista vastarintaa marokkolaisjoukkoja vastaan. Sota kääntyikin pian näännetyssodaksi.²¹⁶

Vuonna 1991 julistettiin YK:n valvoma aselepo osapuolten välille ja maassa suunniteltiin kansanäänestystä. Marokko oli tähän mennessä ehtinyt lähettää tuhansia uudisasukkaita valloitetulle alueelle. Näiden toimien seurauksena Länsi-Saharan asukkaiden katsotaan olevan vähemmistö omassa maassaan. Yritykset toteuttaa kansanäänestys epäonnistui osapuolten kiistellessä kysymyksestä äänioikeudesta. Vuoden 1997 Houstonin sopimus on rauhoittanut tilanteen toistaiseksi, mutta tästä huolimatta Marokko ei ole myöntynyt YK:n erityislähettilään James Bakerin laatiman rauhansuunnitelman ehtoihin, joka takasi molemmille osapuolille mahdollisuuden yksipuoliseen sopimuksesta luopumiseen²¹⁷.

4.3.1.1 Marokon hallinnon toimet konfliktiin liittyen

Heti konfliktin alkuhetkistä lähtien Marokon hallinto on toteuttanut offensiivista ulkopoliittikkaa omien oikeuksiensa ja näkemyksiensä esiintuomiseksi kansainvälisessä keskustelussa. Sen on ollut helppo toimia näin, sillä Ranskan ja Yhdysvaltojen tarjoama tuki on osoittautunut korvaamattomaksi voimavaraksi ja taustavoimaksi sen ajamalle asialle. Se on ajanut asiaansa muun muassa Afrikan Unionissa ja YK:n turvallisuusneuvostossa.

Marokko on pyrkinyt toteuttamaan varsin röyhkeää asuttamisstrategiaa – filosofiaa, jonka alkujuuret ovat Israelin toimissa sen siirtokunta-alueillaan. Tämän strategian pääasiallinen pyrkimys on ollut muodostaa tilanne, josta on mahdoton palata lähtötilanteeseen ja näin pakottaa kansainvälinen yhteisö suosimaan sen pyrkimyksiä neuvoteltaessa konfliktin lopullisesta ratkaisusta. Tässä se on käyttänyt apuna Israelilaisia siirtokunta-asiantuntijoita²¹⁸. Niin sanotun Marokon muurin turvin se pystyi luomaan tilanteen, jossa se pystyi siirtämään yhä enemmän uudisasukkaita Länsi-Saharan alueelle ilman merkittävää Polisarion vastarintaa. Marokkolaisesta näkökulmasta se uskoo kehittävänsä Länsi-Saharan aluetta lähettämällä sinne koulutettua väkeä. Konfliktin seurauksena muun muassa Al Aioun pikkukaupungiksi luonnehdittu yhteisö on kasvanut 100,000 asukkaan kaupungiksi, jossa on runsaasti modernin

²¹⁶ Zunes, 2003, s.331-332

²¹⁷ Olsson, Claes: Länsi-Sahara, viimeinen siirtomaa, Suomen Rauhanpuolustajat, Vantaa 2004, s.49

²¹⁸ Ibid., s.49

maailman infrastruktuurin piirteitä. Näihin piirteisiin voidaan lukea moderni satama, stadion, moderni sairaala. Tämä on kuitenkin vain vahvan sotilaallisen infrastruktuurin kätkemistä edistyneen siviili-infrastruktuurin kulissin taakse. Marokon kansalaisille on suotu erinäisiä etuja, kuten verovapaus ja asumistuki.²¹⁹

Marokko on kaatanut jo kaksi yritystä toteuttaa kansanäänestys vallitsevan tilanteen ratkaisemiseksi Länsi-Saharan alueella. Molemmissa tapauksissa osapuolia on hiertänyt kiista äänestäjälueteloista, joihin Marokko on pyrkinyt vaikuttamaan omaa asemaa suosivasti alkuperäisen sopimuksen vastaisesti ja liittää siihen lisää äänioikeutettuja ryhmiä varmistaakseen oman menestyksenä kansanäänestyksessä. Äänestäjälueetot oli listattu suunnitelmassa, joka pohjautui espanjalaisten suorittamaan väestölaskentaan alueella vuonna 1974²²⁰. Viimeisin yhteinen konfliktin ratkaisemiseksi neuvoteltu Bakerin laatima rauhansuunnitelma kaatui lopulta Marokon hallituksen hylättyä sen virallisesti vuonna 2003.

Länsi-Saharan konflikti on ongelmallinen, koska se ei pohjautu Marokon pyrkimykseen saada haltuunsa alueen luonnonvarat, vaan sen perusta on marokkolaisessa käsityksessä sen geopoliittisesta historiasta. Marokkolaiset näkevät alueen osana suur-Marokkoa, johon sille on perusteltu oikeus. Kyseinen ajatus kuuluu osana muun muassa valtaa pitävän Istiqlâl -puolueen ideologiaan. Vaikka tämä oletamus on kumottu Haagin kansainvälisen tuomioistuimen vuonna 1975 julkaisemassa selvityksessä²²¹, on asiaan vaikea nähdä pikaista molempia osapuolia tyydyttävää konfliktia varsinkin, kun Istiqlâl -puolue on maan suurin puolue ja hallitusvastuussa.

Marokon itsepintainen politiikka Länsi-Saharan osalta on tullut sille kalliiksi. Sotilaallisten tappioiden lisäksi konfliktiin liittyvät kulut ovat mittavat, mutta niistä huolimatta kansan yleinen suhtautuminen konfliktiin tukee Marokon ulkopoliittista linjaa. Marokon ja Algerian välit ovat tulehtuneet konfliktin vuoksi. Siitä huolimatta, että Algerian aktiivinen tuki Polisariolle on laantunut pääosin enää poliittisen retoriikan tasolle, Boumediennen hallituksen toimet Algeriassa ovat hiertyneet syväälle marokkolaisten mieliin. Marokon ja Algerian välisessä dialogissa on pieniä viitteitä elpymisestä. Marokko kuitenkin katsoo, että Algeria suojelee Polisario-myönteisiä aktivisteja pakolaisleireillä Marokon rajan tuntumassa ja molemmat osapuolet syyttävät toisiaan aseiden, ihmisten ja huumeiden salakuljetuksesta.

²¹⁹ Zunes, 2003, s.333

²²⁰ Olsson, 2004, s.50

²²¹ ICJ Publications 1975, nro:t 404, 410 & 414

Länsi-Saharan konfliktin pitkittymisestä on kuitenkin runsaasti viitteitä. Marokon Kuningas Muhammed VI sanoi virkaanastujaispuheessaan:

”Ratkaisu löytyy ainoastaan, jos Marokon ylivalta säilyy Saharan maakunnissa.”²²²

Vuonna 2001 Marokko käynnisti öljyn etsinnän Länsi-Saharan rannikolla yhteistyössä ranskalaisen ja yhdysvaltalaisen öljy-yhtiön kanssa. Edellä mainitun lisäksi Marokko on hyödyntänyt koko konfliktin ajan muun muassa alueen fosfaattikaivoksia. Se alkaa olla yhä enemmän kiinnostunut alueen luonnonvaroista, joka saattaa johtaa siihen, että Marokko kokee itsensä entistä sitoutuneemmaksi pitämään Länsi-Saharan kaikin keinoin hallinnassaan. Kaikki 2000-luvulla käydyt neuvottelut Polisarion kanssa ovat epäonnistuneet. Molemmat osapuolet pitävät kiinni omista vaatimuksistaan – Marokko tarjouksestaan myöntää alueellinen autonomia ja Polisario kansanäänestyksen järjestämisestä Länsi-Saharan itsenäisyydestä.²²³

4.3.1.2 Konfliktin vaikutus Marokon sisäiseen terrorismiin vastaiseen taisteluun

Länsi-Saharan konfliktin pitkittymisen saattaa lisätä uuden sotilaallisen vastarinnan vaaraa. AQIM:n aktiivinen pyrkimys vaikuttaa myös Algerian ulkopuolella voi lopulta johtaa sen yrittämään kannatuksen lisäämistä Länsi-Saharan pakolaisten keskuudessa. Turhautuneet Polisarion jäsenet ja maanpaossa elävät nationalistit voivat olla hyvä pohja rekrytoinnille. Tämän lisäksi Marokossa toimivat kansalliset ääri-islamistit saattavat yrittää tavoitella uutta kannatuspohjaa oman maansa sekularistiseksi katsomansa hallituksen vastustajissa.

Algerian ja Marokon eteläosissa tapahtuva rikollisuus saattaa luoda edellytyksiä pienempien järjestöjen aseistautumiselle. Varsinkin aseiden salakuljetuksen estäminen voi muodostua molempien maiden Länsi-Saharaan liittyvän terrorismin vastaisen sodan onnistumisen kulmakiveksi. On kuitenkin huomattava, että Polisario ei ole turvautunut terroristiseen toimintaan oman asiansa edistämiseksi, eikä sen toiminnassa ole viitteitä halukkuudesta muuttaa toimintatapojaan rikolliseen suuntaan. Aloitteen on siis tultava ulkopuolelta ja se saattaa koskettaa vain yksittäisiä aktiiveja.

²²² Olsson, 2004, s.51

²²³ Lisätietoa Marokon ja Polisarion välisen keskustelun sävystä voi katsoa: Inside Story: Western Sahara, al-Jazeera english, 2.5.2007, kaksiosainen videoleike on katsottavissa osoitteessa: <http://www.youtube.com/watch?v=Hb0oeN-ra84>, viitattu 1.2.2009

Länsi-Saharaan liittyvä terrorismi on tällä hetkellä enemmänkin Marokon hallituksen hyväksymää ja sen turvallisuusorganisaation toteuttamaa.²²⁴ Kidutusraportteja löytyy eri ihmisoikeusorganisaatioiden sivustoilta sekä kansainvälisestä lehdistöstä. Marokon sisäisistä asioista raportoivat internet-julkaisut eivät asiasta mainitse. Viimeaikaiset raportit ihmisoikeusrikkomuksista ja kansainvälisen yhteisön kyvyttömyys toimia asian ratkaisemiseksi saattaa lopulta johtaa uuteen sotaan Marokon ja Polisariion välillä. Uuden sodan yksi ilmenemismuoto saattaa olla sissisota ja siihen saattaa liittyä terroristista toimintaa sekä muiden ulkopuolisten organisaatioiden tukevia toimia Marokon hallintoa vastaan. Varsinkin Yhdysvaltojen näkyvä tuki Marokolle saattaa toimia ääri-islamistisille liikkeille tarvittavana katalyyttinä, mikäli tilanne kärjistyy lopullisesti uudeksi aseelliseksi konfliktiksi.²²⁵

²²⁴ Amnesty International: "Morocco/Western Sahara Torture in the "anti-terrorism" campaign - the case of Témara detention centre", 24.6.2004, dokumentti luettavissa osoitteessa: <http://www.amnesty.org/en/library/info/MDE29/004/2004>, viitattu 1.2.2009

²²⁵ Katso lisää Jane's Terrorism & Security Monitor, Africa section, 14.8.2001

5 JATKOTUTKIMUS JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkielman tavoitteena on ollut selvittää kahden tutkimuskohteeksi valitun valtion poliittisen hallinnon suhtautumista islamistiseen terrorismiin ja niiden toimia sen vastaisessa taistelussa. Asioiden yleisluontoisen selvittämisen sijaan on pyritty löytämään rationaalinen selitys eri tapahtumien motiiveille ja perusteille. Tutkimuskohteet valittiin niiden valtiomuodon, maantieteellisen sijainnin ja poliittisen historian perusteella. Koska kysymyksessä on ollut strategian perustutkimus, voidaan lähtökohtaisesti todeta, että tutkimuskohteiksi olisi voitu valita mitkä tahansa kaksi valtiota Maghrebin alueelta. Perehtymättä varsinaisiin johtopäätöksiin on syytä esittää, että tämän tutkimuksen rajaus itsessään on jo peruste jatkotutkimukselle muiden Maghrebin valtioiden osalta.

Tässä luvussa vedetään yhteen analyysiluvuissa esitetyt pääasialliset johtopäätökset sekä pyritään pohdinnan ja päätelmien kautta vastaamaan johdannossa esitettyihin tutkimuskysymyksiin, joiden perusteella haluttiin selvittää eri islamistiset ja poliittiset toimijat, niiden tavoitteet ja arvot, niiden sosiologiset ja poliittiset perusteet toiminnalleen, havaittavaa kansainvälisen terrorismin tunnusmerkistöä, poliittisten hallintojen toimintaympäristön määritelmiä, hallintojen suoria ja epäsuoria toimia sekä tunnistettavia motiiveja ja niiden perusteita liittyen islamistiseen terrorismiin.

Tutkimuskohteena Maghrebin maat olivat haastavia. Aihetta on tutkittu kovin vähän suhteessa esimerkiksi siihen, mitä alueella on kahden viimeisen vuosikymmenen aikana tapahtunut ja millaisena toimintaympäristönä muun muassa YK, NATO ja EU alueen näkevät. On vähättelevää sanoa, että Maghrebin alueen tutkimus ei ole yhtä ajankohtaista kuin esimerkiksi Levantin alueeseen liittyvä tutkimus. Tämän lisäksi on todettava, että Marokko on suomalaisten suosima matkakohde ja täten yksi Suomen kansalaisia koskeva turvallisuusintressi. Samanlaisena yksityiskohtana voidaan eritellä Suomen vievän metsäteollisuuden tuotteita Algeriaan. Vaikka valtioiden välinen ulkomaankauppa ei ole kummankaan talouden kannalta avainasemassa, on kuitenkin syytä huomioida, että myös Suomella on intressejä alueen suhteen. Tämä väite on riippumaton omasta maantieteellisestä sijainnistamme. Välillisesti voidaan myös todeta, että naapurivaltiomme Venäjän intressit Maghrebin alueen suhteen ovat myös suuret muun muassa kattavan maakaasuputkiston osalta. Tällöin ei voida sivuuttaa sitä tosiasiaa, että laajemman konfliktin seuraukset saattavat välillisesti heijastua EU:n ja Venäjän kautta myös Suomeen. On kuitenkin huomattava, että

tällaisten välillisten seuraamusten laajuus ei välttämättä ole kovin suuri mahdollisten tapahtumien muussa mittakaavassa.

Maghreb on alueena mielenkiintoinen. Sen talous on kehittynyt viime vuosina nousujohteisesti muun muassa bruttokansantuotteella mitattuna. Alue on kuitenkin eurooppalaisessa mittapuussa taloudellisesti jäljessä. Siirtomaavallan aikaiset juuret antavat Euroopan valtioille mahdollisuuden hyötyä Maghrebista vanhalle mantereelle siirtyvän työvoiman osalta, mutta samalla yhä lisääntyvä kansalaisten liikkuvuus ja sen asteittainen vapautuminen muodostaa myös uhkatekijän kansainvälisen rikollisuuden suhteen. Maghrebien kulttuurinen moninaisuus on sen rikkaus ja samalla heikkous. Eurooppalais-, arabi- ja berberiperäisen kulttuurin sekoitus on luonut Maghrebien alueelle identiteetin, joka on tunnistettavissa aivan omanlaisekseen. Toisaalta taas se ylläpitää laajalle maantieteelliselle alueelle rajoittuvan Maghrebien poliittisen yhtenäisyyden hajanaisuutta. Tämä on este alueen demokratisoitumiselle ja yrityksille toteuttaa laaja-alaista poliittista reformia. Tällöin yksittäisen kansalaisen poliittisen vaikuttamisen mahdollisuudet heikkenevät, josta voi olla seurauksena turhautumista ja äärimmilleen vietyä jopa poliittista väkivaltaa. Osoituksena Maghrebien poliittisesta hajanaisuudesta on Union de Maghreb Arabien hiipuminen vähäpätöiseksi taustavaikuttajaksi, jonka suuria julistuksia haikaillaan nykypäivän puheissa. Suurimmat kiistat alueella ovat edelleen yksittäisten valtioiden toimiin liittyviä. Pitkittynyt Länsi-Saharan konflikti ja siihen liittyvät juonenkäännteet ovat omiaan vähentämään poliittisen yhteyden mahdollisuutta.

Algerian sisäinen poliittinen hajanaisuus on vastaavanlainen kuin koko Maghrebien alueella. Tällöin on havaittavissa eräänlaisen algerialaisen identiteetin diversiteetti. Voidaan jopa väittää, että sellaista ei ole. Valtio edustaa yhtä toimijaa, jonka vastavoimana ovat erilaiset järjestöt ja puolueet, joiden toimijoina ovat yksittäiset kansalaiset. Valtion toimet ovat pääsääntöisesti itkeskeskeisiä. Näyttäisi siltä, että Algerialaiseen poliittiseen kulttuuriin liittyy voimakkaasti Morgenthauin mukainen pyrkimys kasvattaa sen valta-asemaa. Tämä tapahtuu yksittäisen kansalaisen kustannuksella, jolloin vaihtoehtojen vähetessä ainoan vastavoiman hallinnon toimille muodostaa järjestökenttä, joka sekin on hajanainen. Valtion ylläpitämä mittava turvallisuuskoneisto tekee yksittäisen kansalaisen turvallisuuden riippuvaiseksi valtion turvallisuudesta. Tällöin valtion turvallisuus voi helposti mennä kansalaisen turvallisuuden edelle. Tilanne on hankala ja voi muodostaa poliittista turhautumista, joka näkyy äärimmilleen vietyä jopa väkivaltana valtakoneistoa kohtaan. Algerian tapauksessa poliittinen turhautuminen ei katso yhteiskunnallista asemaa, vaan se on statusriippumaton.

Arviot köyhyyden ja sosiaalisen aseman heikkouden vaikutuksista islamistiseen terrorismiin eivät saa tukea lähteistä. Sen sijaan esiin nousee toinen ongelma – kysymys poliittisesta vastuusta. Algerian tapauksessa voidaankin esittää kysymys, miten määritetään valtaa ylläpitävän hallinnon poliittinen vastuu ja miltä osin se toteutuu yksittäisen kansalaisen näkökulmasta.

Algeriassa toimii useita poliittisia puolueita, jotka kuitenkin voidaan katsoa niin sanotusti passiivisiksi puolueiksi. Tämä perustuu niiden haluttomuuteen ottaa osaa kansallisiin vaaleihin. Algeriassa onkin nähtävissä eräänlainen haluttomuus demokratisoitumiseen, joka juontuu valtaa pitävän eliitin sitoutumisesta oman valta-aseman ylläpitämiseen kaikin keinoin. Äärimmäisin viite tästä on 1990-luvun tapahtumat, jotka lopulta johtivat mittaviin veritekoihin ja pahimpien arvioiden mukaan yli 200,000 ihmisen kuolemaan. Samoin voidaan todeta hallinnon pyrkivän tiukkaan kontrolliin kansalaisistaan. Tällä pyritään saavuttamaan eräänlainen yllätyksettömyys vallan jatkuvuuden suhteen. Valtaa pitävän eliitin voidaan olettaa toimivan varsinkin silloin, kun se kokee oman valta-asemansa uhatuksi.

Tarkasteltaessa 1990-luvun alkupuolella alkanutta poliittisen väkivallan kierrettä tapahtumaketjuna ja analysoitaessa siihen liittyviä kausaalisuuksia nähdään, että väkivalta on Algeriassa poliittinen toimi – eräänlainen poliittinen instrumentti, jolla pyritään ensisijaisesti maan poliittisten olojen tasapainottamiseen. Tällöin voidaan olettaa, että poliittisesti aktiiviset kansalaiset eivät välttämättä halua näyttävää väkivaltaista vallankumousta, vaan mahdollisuuden päättää omista poliittisista auktoriteeteistaan ja saattaa vastuuseen maan johto silloin, kun siihen on aihetta. Terrorismi on siis itsessään instrumentti, eikä instituution elinehto. Tällaiseen ongelmaan voisi ratkaisuna olla terrorismin kiistäminen toimintaympäristön toissijaisten tekijöiden ainoana poliittisena instrumenttina. Tämä voidaan toteuttaa tarjoamalla mahdollisuus käyttää muita keinoja toteuttaa tasa-arvoista politiikkaa. Länsimaalaisesta näkökulmasta katsottuna tämä voisi tarkoittaa muun muassa poliittisen reformin kautta vahvistuvaa demokratisoitumista, sekä poliittisen vastuun kulttuurin luomista. Algerian hallinnon toimissa on kuitenkin vain vähänlaisesti viitteitä edellä mainitusta. Ratkaisuna terrorismiin on tarjottu muun muassa kansallista sovinnon elettä, jonka perusteella terrorismiin syyllistyneet voidaan armahtaa tietyin ehdoin tai näiden tuomiota voidaan alentaa, mikäli vaaditut perusteet täyttyvät. Kansallinen sovitus onkin ollut näennäisen toimiva tapa taistella islamistista terrorismia vastaan, mutta sillä on ollut myös kääntöpuolensa. Sovituksen piiriin kuuluu myös valtion hallintoa edustaneet väkivaltaisuuksiin syyllistyneet tahot. Tilanne ei siis parannu, kun hallintoa edustavat tahot

eivät ole enää poliittisesti vastuussa teoistaan. Tämä on omiaan lisäämään poliittista turhautumista maassa.

Sen lisäksi, että hyvä tarkoitus on sisältänyt konkreettisia porsaanreikiä valtaapitävälle eliitille, on se pakottanut terrorismia hyväkseen käyttäneet organisaatiot muuttamaan toimintatapojaan. Yhä supistuva islamististen aktivistien kenttä on muuttanut näitä perinteisesti terrorismia instrumenttina käyttäneitä järjestöjä organisationaalisen terrorismin toimijoiksi. Terrorismista on tullut niiden elinehto, jota ilman ne eivät pysty jatkamaan toimintaansa. Tähän liittyy voimakas ideologinen radikalisoituminen, joka näkyy mediassa muun muassa kärkevinä kommenteinä sekä offensiivisena julistamisena. Tätä aatetta voimakkaimmin 2000-luvulla edustanut al-Qaeda on tuonut Algerian islamistisille toimijoille uusia toimintatapoja kansainvälisen terrorismin muodossa.

GSPC:n identiteetin muuttuminen AQIM:ksi on suora esimerkki ja seuraus edellisessä kappaleessa mainitusta. Tämä kuuluu myös eurooppalaisen turvallisuusintressin piiriin. GIA:n perinteitä kantanut GSPC on ollut poliittinen liike, jonka poliittisena ideologiana on ollut islamismi ja islamin tulkinta poliittisena välineenä. Tällöin järjestö voidaan laskea poliittiseksi vaikuttajaksi, joka on käyttänyt terrorismia oman politiikkansa instrumenttina. Imagon vaihdoksen myötä on nähtävissä merkkejä, että entisen GSPC:n toiminta al-Qaida in the Maghreb -järjestönä on saanut uuden ulottuvuuden toimintaansa, joka on hyvin samankaltainen kuin FLN:n alkuperäinen kansannousua ja kannatusta tavoitellut väkivallan käyttö. AQIM:n terroristinen ideologia saattaa siis olla instrumentaalisen ja organisationaalisen terrorismin, siten kuten tässä tutkimuksessa se on luokiteltu, välimuoto, jossa se hakee edelleen omaa paikkaansa globaalin al-Qaidan ja nationalistisen GSPC:n väliltä. On kuitenkin varmaa, että sen harjoittama terrorismi on osin elinehto järjestölle sen pyrkiessä lisäämään kannatustaan sekä näkyvyyttään kansallisessa ja kansainvälisessä mediassa. Tällöin on mahdollista, että pisteessä, jossa järjestön johto katsoo olevansa selkään seinää vasten, se saattaa turvautua äärimmäisiinkin vaihtoehtoihin oman olemassaolonsa varmistamiseksi. Tällöin voi kyseeseen tulla uudet näyttävät kansainväliset terrori-iskut Maghrebien alueen ulkopuolella ja todennäköisesti Euroopan maaperällä. Tämä on rationaalisesti päätellen ainoa tapa silloin, kun järjestön omaan ideologiaan ei mahdu muiden kuin väkivallan keinojen käyttö vaikuttimena.

Algerian hallituksen vaihtoehdot ovat vähissä. Kansainvälistyvän terrorismin estämiseksi tulee olla kansainvälistä yhteistyötä ja tässä tapauksessa yksi Maghrebien alueen terrorismin

vastaisista toimijoista on tässäkin tutkimuksessa esitelty Marokko. Algerian ja Marokon välit ovat tulehtuneet Länsi-Saharan kiistan vuoksi, eikä tilanne näytä ainakaan lähitulevaisuudessa ratkeavan. Algeria toimii siis suhteellisen itsenäisesti yhä laaja-alaistuvan terrorismiuhan edessä. 2000-luvulla on ollut paljon viitteitä terroristisen ajattelun suuntautumisesta kustannustehokkuuteen. Hinta-laatu -tyyppinen ajattelu voi viitata yhä pienenevän radikaalien aktivistien kentän toimintatapojen raaistumiseen ja yksittäisten iskujen voimankäytön lisääntymiseen. Algeria on kuitenkin saanut huomattavasti tukea länsivalloilta terrorismin vastaisessa taistelussaan. Tämä voi johtua maan suurista raakaöljy- ja maakaasuvarannoista, jotka luonnollisesti ovat muun muassa Yhdysvaltojen intresseissä. Tämän vuoksi Algerian hallinnon voidaan katsoa ylläpitävän terrorismin vastaisen taistelun imagoa toteuttamalla laajoja ja näyttäviä operaatioita edellä mainitun imagon nimissä. Tällöin valtion hallinnon näkökulmasta hinta-laatu -suhde voi muodostua edulliseksi riippuen siitä, mitä hyötyä esimerkiksi Yhdysvallat tarjoaa Algerialle tulevaisuudessa.

Marokon tilanne on erilainen, mutta se sisältää vastaavanlaisia elementtejä Algerian kanssa. Marokossa ei ole tunnistettavaa poliittisen väkivallan kulttuuria kuten Algeriassa. Kuitenkin viime vuosien näyttävimmät terroriteot pois lukien 9/11 ovat tapahtuneet Marokossa tai marokkolaisten toteuttamina. Demokratisoituminen on ollut Marokossa huomattavan kehittynyt verrattuna muihin lähialueen valtioihin. Tästä huolimatta maan poliittinen aktiivisuus on sen geopolittisesta hajanaisuuden vuoksi samanlaisessa taantumassa kuin Algeriassa. Poliittinen ylivalta on kuninkaan hallussa, joten tämä voi omilla nimityksillään toteuttaa poliittisen vastuun kulttuuria niin halutessaan. Tilanne on kuitenkin erikoinen, sillä kuningas on yksilö, joka edustaa valtiota. Tällöin kuitenkin valtiota kohtaan esitetty kritiikki voidaan tulkita joko suorana kritiikkinä yksilöä kohtaan tai suorana kritiikkinä yksilöä ja valtiota kohtaan. Marokossa poliittisen vastuun viiva on vedetty sananvapauden kohdalle.

Siitä huolimatta, että tämä tutkimus ei ole vertailu kahden tapausesimerkin välillä, on kuitenkin luonnollista suorittaa pienimuotoista vertailua ja siihen liittyvää arviointia tiettyjen osatekijöiden suhteen. Molemmilla mailla on käytössään mittava turvallisuusviranomaisten verkosto, jota ne ovat hyödyntäneet näyttävästi terrorististen toimijoiden eliminoimisessa ja pidättämisessä. Marokon osalta tulokset ovat jopa toivoa herättäviä. Maan turvallisuusviranomaisten kyky toimeenpanna ennaltaehkäiseviä operaatioita on tilastojen valossa kiistaton. Marokko on vastaavanlaisessa asemassa Algerian kanssa ja se nähdään esimerkiksi Yhdysvaltojen toimesta pitkäaikaisena kumppanina terrorismin vastaisessa toiminnassa. Molemmilla on siis perustellut intressit osoittaa tehokkuutta kansainvälisesti.

Marokon valtion sisäinen toimintaympäristö toimijoineen on yksipuolisempi kuin Algerian. Pääasialliset toimijat ovat poliittisia puolueita, jotka eivät ainakaan todistettavasti turvaudu terrorismiin poliittisena keinona. Pääosa maan aktiivisista terroristijärjestöistä on hajotettu ja niiden kannattajat ja johtajat ovat vankilassa. Marokon toimintaympäristön voidaan siis katsoa olevan yksilökeskeistä, jossa korostuu takfiristinen ajattelu. Tällöin toiminta perustuu ideologialle, jonka ympärille rekrytoidaan tarvittavat toimijat. Tästä huolimatta olisi naivia sulkea pois mahdollisuus organisoidummasta lähestymistavasta. Muun muassa AQIM:n voidaan olettaa olevan luontaisen kiinnostunut Marokosta toimintaympäristönä.

Terrorististen toimijoiden huomio on kiinnittynyt yhä enemmän turvallisuusviranomaisiin. Oletusarvoisesti turvallisuusviranomaisten käsissä on välillisesti yhtä paljon niin sanottua poliittista voimaa kuin itse valtaa pitävillä poliitikoilla. Tällöin turvallisuusviranomaisten rekrytointi olisi enemmän kuin kannattavaa terroristien näkökulmasta. Tämä pätee kumpaankin tutkimuskohteena olleeseen valtioon. Kahdessa kolmesta viimeisestä terrorismiskussa Marokossa viranomaiset onnistuivat soluttautumaan terroristijärjestöön, mikä viittaa siihen, että islamistit pyrkivät värväämään riveihinsä juuri turvallisuusalan henkilöitä. Tällaisen toimintakulttuurin juuret saattavat olla vuoden 1989 Sudanissa, jossa upseerien ja islamistien liitto onnistui kaappaamaan vallan. Lisäksi on myös huomattava, että itsenäisyyden jälkeisenä aikana vain sotaväki on ollut todellinen uhka Marokon valtiovalle.

Toinen huomattava asia liittyen Marokkoon ja sen alueella toimiviin tai toimineisiin terroristijärjestöihin on niiden lisääntynyt kansainvälisyys. Muun muassa Belliraj's Organization onnistui luomaan yhtä lailla laillisia kuin laittomiakin linkkejä Belgiasta Marokkoon. Tämä mahdollisti tarvittavien resurssien kohdentamisen terroristiseen toimintaan. Marokkolaista alkuperää olleet toimijat ovat laajemminkin hyödyntäneet liberaalia poliittista ilmapiiriä Euroopassa. Tällä ne ovat saavuttaneet mahdollisuuden rahoittaa toimintaansa sekä rekrytoida uusia kannattajia ja levittää propagandaa. Yhteistyö ei ole myöskään pelkästään järjestön sisäistä, vaan kansainvälinen ja kansallinen yhteistyö ulottuu myös ideologisten rajojen yli. Vaikuttaa siltä, että ainoana esteenä yhteistyölle nähdään haluttomuus käyttää väkivaltaa Marokon valtiovalan suistamiseen vallasta. Kuten Algeriassakin, Marokossa tapahtuva islamistinen aktiivisuus ja radikalismi eivät ole suoranaisesti sidoksissa köyhyyteen. Päinvastoin on nähtävissä, että terroristijärjestöillä on erikoinen kiinnostus yhteiskunnallisen eliitin värväämiseksi. Tämä ei kuitenkaan poista köyhyyden merkitystä terrorismiin liittyvissä kysymyksissä, mutta se kiistää köyhyyden

ehdottomuuden suurimpana vaikuttimena. Marokon tapauksessa voidaankin viitata samaan ongelmaan, joka jo aikaisemmin todettiin toimivan islamistisen terrorismin katalyyttinä Algeriassa – poliittiseen vapauteen. Poliittisen vapauden puute Marokossa ilmenee kuitenkin eri tavalla – kysymyksenä sananvapaudesta. Tällöin voidaan olettaa, että sama ongelman ydin – tässä tapauksessa poliittinen vapaus, joka esimerkkitapauksissa kulminoituu eri tavalla, voi kanavoitua tulevaisuudessa aina uudestaan eri epäkohtien kautta ja ilmetä esimerkiksi poliittisen väkivallan muodossa maan yhteiskunnallisesta kehityksestä riippumatta. Ongelma on siis pohjimmiltaan poliittinen ja annetussa kontekstissa vahvasti valtiosidonnainen.

Marokon terrorismin vastainen laki on osoittautunut kiistellyksi. Sen voidaan katsoa mahdollistavan ihmisoikeusloukkaukset ja riistää yksilön vapauksia mielivaltaisesti. On kuitenkin todettava, että se on osoittautunut yhtä lailla mahdollisuudeksi toimia konkreettisesti ja tehokkaasti terroristeja vastaan. Toistaiseksi sen voidaan katsoa saaneen aikaan enemmän hyötyä kuin haittaa, mutta tämänkin tulkinta perustuu lähteille, joiden puolueettomuus voidaan tietyssä mielessä kyseenalaistaa niiden voimakkaan sitoutumisen valtion kontrolliin vuoksi. Marokon hallinnon toimet terrorismia vastaan ovat kuitenkin menestys. Se kestää myös vertailun vastaavanlaisiin pyrkimyksiin Algeriassa.

Länsi-Saharan kysymys ei ole Marokon kohdalla kriittinen. Vaikka tilanne on tällaisenaan kestävä, se ei aiheuta välitöntä vaaraa Marokolle terrorismin suhteen. Polisario ei ole turvautunut terrorismiin tähän asti, eikä sen tule olettaa turvautuvan siihen jatkossakaan. Länsi-Saharan kiista on kuitenkin osoitus Marokon jääräpäisyydestä oman historiallisen identiteettinsä palauttamisesta. Konfliktin seurauksia ovat tulehtuneet välit Algerian kanssa sekä ulkovaltojen ja instituutioiden jatkuva painostus tilanteen korjaamiseksi. Vaikka Polisario ei nähdä harjoittavan terrorismia omissa nimissään, saattaa sen turhautuneimmat kannattajat liittyä muiden kansainvälisten toimijoiden riveihin. Viitteet tällaisesta saattaisivat vaikuttaa negatiivisesti Marokon suhteisiin esimerkiksi Yhdysvaltoihin ja Eurooppaan.

Tarkasteltaessa saavutettuja tutkimustuloksia verraten alkuperäisiin hypoteeseihin voidaan todeta, että ne pääsääntöisesti pitävät paikkansa. Algeria ja Marokko ovat molemmat voimakkaasti toteuttaneet terrorismin vastaista toimintaa ja täten todistaneet pyrkimyksensä vähentää islamistista terrorismia Maghrebien alueella. Molemmat tutkimuskohteet ovat demonstroineet kykyä ja tehokkuutta toimia terrorismia vastaan alueillaan. Tällaisella toiminnalla niiden voidaan katsoa saavuttaneen suotuisamman aseman kansainvälisessä tarkastelussa sekä ulkovaltojen luottamuksen niiden kykyyn ja vaikutusvaltaan liittyen

terrorismin. On kuitenkin huomattava, että molempien valtioiden hallinnot eivät ole pelkästään käyttäneet terrorismin vastaisen taistelun tuomaa positiivista julkisuuskuvaa oman valta-asemansa vahvistamiseen, vaan molemmissa tapauksissa voidaan todeta terrorismin vastaisen taistelun keinojen olleen osatekijöinä valta-aseman ylläpitämiseen. Tällä viitataan muun muassa molempien valtioiden toteuttamiin useisiin poliittisiin pidätyksiin. Tutkittavat valtiot suhtautuvat siis käsitteeseen valta omistushaluisesti ja tällöin niiden voi olettaa toimivan vaihtelevilla motiiveilla terrorismia vastaan. Tällöin ei voida tehdä eroa sille, mikä motiiveista on määräävin. Haluan kuitenkin tuoda esiin kaksi mahdollista motiivia: kansalaisturvallisuus ja status quo. Jälkimmäinen sopii oletusarvoisesti lähdemateriaalin tarjoamaan kuvaan molemmista valtioista. Mikäli tämä on totta, on mahdollista, että status quon ylläpitäminen toteutuu kansalaisturvallisuuden kustannuksella. Tutkittaessa molempien tapauksien toimintaympäristöä on havaittavissa, että islamistiset järjestöt toimivat pääsääntöisesti nationalistisesti, jos vastakohtana on separatismi tai islamismi. Kuitenkin Algerian tapauksessa GSPC:n liittolaisuus al-Qaedan kanssa on johtanut kansainvälisen terrorismin ilmenemiseen. Mikäli AQIM tunnustaa al-Qaedan ideologiaa, on huomattava, että siihen kuuluu vahvasti islamistisen kalifaatin perustaminen, jolloin ei voida puhua enää algerialaisesta nationalistisesta tai islamistista Algeriaa tavoittelevasta järjestöstä. Tässä tutkimuksessa käytetyssä lähdeaineistossa viitattiin vain osin tutkimuskohteiden yhteiskunnallisiin ja sosiologisiin edellytyksiin terrorismille, joten sen perusteella viimeistä hypoteesia, Maghrebien alueen soveltuvuudesta terrorismille suotaisaksi kasvualustaksi, ei voida yksioikoisesti verifioida eikä falsifioida. Lähdeaineiston antama kuva on pääosin länsimaista terrorismin tulkintaa korostava ja näin ollen ilmiötä ei ole voitu tarkastella riittävän kriittisesti koko hypoteesin ollessa tässä tutkimuskontekstissa liian laaja. Maghrebien alueen soveltuvuutta terroristisen toiminnan kasvualustaksi ei siis voida, tässä valossa, kiistää eikä vahvistaa valittujen tutkimuskohteiden kautta, sillä ne edustavat vain osaa Maghrebista kokonaisuutena.

Uudet tarkentuneet tutkimushypoteesit ovat siis seuraavat: Maghrebien alueen valtioiden pyrkimys on pääasiallisesti 1) vähentää terrorismin uhkaa alueellaan, 2) osoittaa kansainvälisesti tehokkuutta ja suorituskykyä terrorismin vastaisessa toiminnassa ja siten lisätä omaa vaikutusvaltaa suhteessa muihin valtioihin (demonstraatio) ja 3) käyttää pääsääntöisesti myös terrorismin vastaisen taistelun keinoja oman valta-asemansa säilyttämiseen (status quo). Alueen terroristijärjestöt ovat luonteeltaan poliittisia ja niiden pyrkimys ja intressit ovat muuttuneet 2000-luvulla. Terroristijärjestöjen toiminnassa on

havaittavissa viitteitä kansainvälistymisestä, jolloin niiden voidaan katsoa muodostavan myös laajemman uhkan Maghrebin alueella tai sen lähialueilla.

Edellä mainitut muutokset tuovat lisäperusteita jatkotutkimukselle. Maghrebin alueen islamistinen terrorismi on väistämätön osa eurooppalaista turvallisuusintressiä. Tästä syystä aihealueen tutkimus voidaan laajentaa tutkimaan muun muassa Euroopan Unionin muuttuneita turvallisuusintressejä Maghrebin suhteen 2000-luvulla. Näkökulma on suomalaisen strategian tutkimuksen kannalta perusteltu, sillä Suomella voidaan lähtökohtaisesti katsoa olevan osin yhtenevät turvallisuusintressit Euroopan Unionin kanssa.

LÄHTEET

Kirjallisuus

Alasuutari, Pertti: Laadullinen tutkimus, Tampere 1999, 3. painos

Archer & Popovic: The Trans-Saharan Counter-Terrorism Initiative, FIIA 2007

Bremberg Heijl, Niklas: Clash of expectations? EU, Spain and Maghreb in the Mediterranean security region(s), Department of Security and Strategic Studies SNDC, Stockholm 2006

Burke, Jason: Al-Qaeda casting a shadow of terror, I.B Tauris & Co Ltd, London 2003a

Burke, Jason: Al-Qaeda; The True Story of Radical Islam, London: Penguin 2003b

Buzan, Barry: The timeless wisdom of realism, Cambridge 1996

Chebatoris, Matthew: Islamist Infiltration of the Moroccan Armed Forces, Terrorism Monitor, Vol. 5, Issue 3, 15.2.2007

Collier, Paul & Sambanis, Nicholas (toim): Understanding Civil War, vol 1 Africa, The World Bank 2005

Cordes, Jenkins & Kellen: A Conceptual Framework for Analyzing Terrorist Groups, RAND 1985

Crenshaw, Martha: Theories of Terrorism: Instrumental and Organizational Approaches, London 1988

Davis, John (toim): Africa and the War on Terrorism, Ashgate Publishing Limited 2007

Eickelman & Piscatori: Muslim Politics, Princeton University Press 1996

El-Khawas, Mohamed A.: North African Responses to Bush's War on Terror, Ashgate Publishing Limited 2007

Francis, David J.: Civil Militia, Ashgate 2005

Gellner, E.: Nations and Nationalism, Blackwell, Oxford 1983, kappale 1

Grieco, Joseph: Anarchy and the limits of cooperation: a realist critique of the newest liberal institutionalism, International Organization 42 1988

Gunaratna, Rohan: Inside Al Qaeda, Hurst & Company, London 2002

Haddam, Anwar N.: An islamist vision for Algeria, Vol. III, No 3, The Middle East Quarterly 1996

Hamzawy, Amr: Party for Justice and Development in Morocco, Participation and its Contents, Carnegie Papers, Nro 93, heinäkuu 2008

Harju-Seppänen, Mika: ”Kiinan ulkopolitiikka, puolustuspolitiikka sekä sotilasstrategia”, MPKK StratL Julkaisusarja 2, Tutkimuselosteita No 33

Hastings, A.: The Construction of Nationhood: Ethnicity, Religion and Nationalism, Cambridge University Press, Cambridge UK 1997

Hechter, Michael, Containing Nationalism, Oxford and New York, Oxford University Press, 2000

Hobbes, Thomas: Leviathan, Lontoo 1987

Hoffman, Bruce: Inside Terrorism, Indigo 1998

Hoffmann, Stanley: The State of War. Essays on the Theory and Practice of International Politics, Lontoo 1965

Hughes, Matthew & Johnson, Gaynor: *Fanaticism and Conflict*, Milton Park / New York 2005

Huntington, Samuel: *The clash of civilizations: Remaking of world order*, 1996, suomentanut Kimmo Pietiläinen: *Kulttuurien kamppailu ja uusi maailmanjärjestys*, Helsinki, Terra cognita, 2003

Hämeen-Anttila: *Islamin käsikirja*, Otava 2004, 5. Painos

Hämeen-Anttila: *Islamin monimuotoisuus*, Gaudeamus 1999

Isiksal, Hüseyin: *Security, Globalization, and Problems within Euro-Mediterranean Partnership in the post Cold War Era*, *Journal of Economic and Social Research*, vol 4

Juergensmeyer, Mark: *Terror in the Mind of God*, Berkeley, Los Angeles 2001

Kalpakian, Jack: *Building the Human Bomb: The Case of the 16 May 2003 Attacks in Casablanca*, *Studies in Conflict and Terrorism*, Vol. 28, 2005

Kegley Jr, Charles W. (toim): *Controversies in International Relations Theory*, New York 1995

Kramer, Martin: *Arab Nationalism: Mistaken identity*, Daedalus 1993

Kultainen sivistyssanakirja, Gummerus, Jyväskylä 2005

Lapidus, Ira M.: *A History of Islamic Societies*, Cambridge University Press 2002, 2nd edition

Linjakumpu, Aini: *Poliittinen Islam*, Suomen Rauhantutkimusyhdistys, Helsinki 1999

Lintonen, Raimo: *Johdatus kansainvälisen politiikan tutkimukseen*, MPKK: *Strategian tutkimuksia*, julkaisusarja 1, Helsinki 1996

Makarenko, Tamara: *Takfiri presence in Europe*, *Jane's Intelligence Review*, 1.2.2005

Miller, D.: Community and Citizenship, Oxford University Press, Oxford 1992

Milton-Edwards, Beverley: Islam & Politics in the Contemporary World, Polity Press UK 2004

Miščević, Nenad: Nationalism and Beyond: Introducing Moral Debate about Values, Central European University Press, Budapest 2001

Morgenthau, Hans J. Politics among Nations, New York 1978

Mutalib & Hashmi (toim): Islam, Muslims and the Modern State; case-studies of muslims in thirteen countries, St. Martins Press 1994

Mäkelä, Klaus: Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta, Gaudeamus, Helsinki 1990

Nielsen, K.: Cosmopolitanism, Universalism and Particularism in the age of Nationalism and Multiculturalism, Philosophical Exchange 1998-1999

Nordberg, Erkki: Islamistinen terrorismi ja sen vastainen puolustus, Art House Oy, Helsinki 2007

Olsson, Claes: Länsi-Sahara, viimeinen siirtomaa, Suomen Rauhanpuolustajat, Vantaa 2004

Puistola, Juha-Antero & Herrala, Janne: Terrorismi Euroopassa, Tammi 2006

Rapoport, David C. (toim): Inside Terrorist Organizations, London 1988

Rekkedal, Nils Marius: Nykyaikainen sotataito, sotilaallinen voima muutoksessa, Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki 2006

Rapoport, David & Alexander, Yonah: The Rationalization of terrorism, University Publications of America inc. 1982

- Rhein, Eberhard: Europe and the Mediterranean: A Newly Emerging Geopolitical Area?, European Foreign Affairs Review 1996, Vol 1, Issue 1
- Rogerson, Barnaby: Matkaopas historiaan – Pohjois-Afrikka, UNIPress Ab 2006
- Schmid, Alex P., Jongman, Albert: Political Terrorism. A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories and Literature, New Brunswick 1988
- Sivonen & Heikka (toim): Kansainvälisen järjestelmän toimijoiden ennakointia vuoteen 2030, Puolustusministeriö, Helsinki 2007
- Smith, Booth, Zalewski (toim): International Theory: Positivism & beyond, Cambridge University Press, 1996
- Spencer, Claire: The Maghreb in the 1990's; political and economic developments in Algeria, Morocco and Tunisia, Brassey's, London 1993
- Stepanova, Ekaterina: Terrorism in asymmetrical conflict; ideological and structural aspects, SIPRI Research Report nro 23, Oxford University Press 2008
- Stout, Chris E.: Psychology of terrorism, coping with the continuing threat, Praeger Publishers, Westport 2004
- Taheri, Amir: Holy Terror; Inside the world of Islamic terrorism, Adler&Adler 1987
- Tuomi, Osmo: Uusi Geopolitiikka, Ulkopoliittisen Instituutin julkaisuja nro 4, Gaudeamus, Tampere 1996
- Visuri, Pekka: Turvallisuuspolitiikka ja strategia, WSOY, Juva 1997
- Walton, Dale: Geopolitics and the Great Powers in the Twenty-first Century; Multipolarity and the revolution in strategic perspective, Routledge 2007
- Waltz, Kenneth: Realist Thought and Neorealist Theory, New York 1995

Waltz, Kenneth: Theory of International Politics, Reading 1979

Zunes, Stephen: Encyclopedia of Modern Ethnic Conflicts: Western Sahara, Ethnic Conflict and the Twentieth Century's Last Colonial War", toimittanut Rudolph, Joseph R. Jr, Greenwood Press, Westport 2003

Lehtiartikkelit

Aouad, al-Azizi, Belaoali, Benani: Who are the Terrorists?, Nichane 21.4.2007

Franck, Meyer, Rotella & Stack, "The New Face of Al Qaeda: Al Qaeda Seen as Wider Threat", LA Times, 26.9.2003

Jadali, Said: What has taken place is only a dream, Al-Ahdath al-Maghribiya,, 21.2.2008

Jameh, Said: Algerians decry tactics of latest terrorist attacks, Magharebia 12.9.2007

Jokinen, Christian: Islamismi enemmän politiikkaa kuin uskontoa, Turun Sanomat 2002

Mansour, Ans: I corresponded with the King and there is no role for the intelligence services in my arrest, Mohammed al-Fezazin haastattelu, *Al-Ayam*, nro 207, 17.12.2005

Marouz & al-Saadouni: Yusuf al-Khadouri – the investigators' guide to the explosives lab in Moulay Rachid, *Al-Ayam*, 17.3.2007

Rotella, Sebastian: Morocco's unlikely group of terrorism suspects, LA Times, 27.2.2008

Slackman, Michael: Algerian Voters Said to Approve President's Postwar Plan, New York Times, julkaistu 1.10.2005

Souad Mekhennet, Michael Moss, Eric Schmitt, Elaine Sciolino, Margot Williams, "A Threat Renewed: Ragtag Insurgency Gains a Lifeline From Al Qaeda", New York Times 1.6.2008

Thorne, John: Extremist Islam May Be Rising in Morocco, Washington Post, 29.9.2006

Tremlett, Giles: Islamists target Morocco jews, The Guardian, 15.9.2003

Tuntematon kirjoittaja: Growing popularity of Islamists worries Morocco, Mail & Guardian, 13.6.2006

Internet-julkaisut

Al-Jazeera English: verkkoarkistosta, <http://english.aljazeera.net>, hakusanat: Maghreb, Algeria, Morocco, Western Sahara, terrorism, al-Qaeda, islamis* sekä edellä mainittujen yhdistelmät.

Amnesty International: Morocco/Western Sahara

Torture in the "anti-terrorism" campaign - the case of Témara detention centre, 24.6.2004, dokumentti luettavissa osoitteessa: <http://www.amnesty.org/en/library/info/MDE29/004/2004>

BBC: verkkoarkistosta, <http://www.bbc.co.uk>, hakusanat: Maghreb, Algeria, Morocco, Western Sahara, terrorism, al-Qaeda, islamis* sekä edellä mainittujen yhdistelmät.

BBC News: Algerian group backs al-Qaeda, julkaistu 23.10.2003, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/3207363.stm>

BBC News: Governing party wins Algerian poll, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/2018301.stm, julkaistu 1.6.2002

BBC: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/6265425.stm>

Burgat & Geze: Islamist political parties and movements in Algeria, which prospects for the European Union?, Algerian Watch, huhtikuu 2007, http://www.algeria-watch.org/en/analyses/burgat_geze.htm

Carroll, Jill Is Al Qaeda's influence spreading to Morocco?, Christian Science Monitor, 6.4.2007, <http://www.csmonitor.com/2007/0406/p06s01-woaf.html?page=1>

CFR 2008, <http://www.cfr.org//publication/9154/>, Council on Foreign Relations, Lauren Vriens: Armed Islamic Group (Algeria, Islamists) (a.k.a. GIA, Groupe Islamique Armé, or al-Jama'ah al-Islamiyah al-Musallaha), päivitetty 27.6.2008

CIA World Factbook: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/index.html>

Eurooppa-neuvoston puitepäätös 2002,
http://europa.eu.int/eur-lex/pri/fi/oj/dat/2002/1_164/1_16420020622fi00030007.pdf

Euroopan Unioni, SCAD, http://europa.eu/scadplus/scad_fi.htm

Financial Times: verkkoarkistosta, <http://www.ft.com>, hakusanat: Maghreb, Algeria, Morocco, Western Sahara, terrorism, al-Qaeda, islamis* sekä edellä mainittujen yhdistelmät.

FLN: Proclamation of the Algerian National Front, Libertation Front, (FLN), marraskuussa 1954”, <http://historicaltextarchive.com/sections.php?op=viewarticle&artid=10>

Global Jihad: http://www.globaljihad.net/view_page.asp?id=390

GlobalSecurity.com: Algerian National Liberation (1954-1962),
<http://www.globalsecurity.org/military/world/war/algeria.htm>

Guardian: verkkoarkistosta, <http://www.guardian.co.uk>, hakusanat: Maghreb, Algeria, Morocco, Western Sahara, terrorism, al-Qaeda, islamis* sekä edellä mainittujen yhdistelmät.

Hamzawy, Amr: Interview with Khalid al-Hariry, MP, USFP, Carnegie Endowment for international peace,
<http://www.carnegieendowment.org/publications/index.cfm?fa=view&id=20870>

Hasanov, Vasa: Terrorists in power,
<http://www.kavkazcenter.com/eng/content/2005/04/16/3710.shtml>, 2005

Hopsu, Janne: Sananvapauden tiellä, Kehitys/Utveckling 3/2004,
<http://formin.fi/public/?contentid=45368&contentlan=1&culture=fi-FI>

HS: <http://www.hs.fi>, hakusanat: Maghreb, Pohjois-Afrikka, terrorismi, al-Qaeda, islamis*

IS: <http://www.ilta-sanomat.fi>, hakusanat: Maghreb, Pohjois-Afrikka, terrorismi, al-Qaeda, islamis*

Magharebia: <http://www.magharebia.com>, hakusanat: Maghreb, Algeria, Morocco, Western Sahara, terrorism, al-Qaeda, islamis* sekä edellä mainittujen yhdistelmät.

Maghreb Arabe Presse: Fourth woman arrested part of investigation into Ansar al-Mahdi' terror cell, Minister, 31.8.2006,

http://www.map.ma/eng/sections/imp_general/fourth_woman_arreste/view

Maghreb Arabe Presse: Measures to fight terrorism conform to the law, 25.8.2006,

http://www.map.ma/eng/sections/imp_politics/measures_to_fight_te/view

Maghreb Arabe Presse: Royal speech of HM the King announcing the launching of the National Initiative for Human Development,

http://www.map.ma/eng/sections/royal_activities/speech_of_hm_the_kin/view

Maghreb Arabe Presse: Royal speech to Euromed Summit, 28.11.2005,

http://www.map.ma/eng/sections/speeches/full_text_of_royal_s_2/view

Maroc, <http://www.maroc.ma/NR/exeres/7D6033A4-D95C-40B6-9E10-47B2E42B39DD.htm>

MIPT 2008, <http://www.terrorisminfo.mipt.org/incidentcalendar.asp>, Memorial Institute for the Prevention of Terrorism

MTV3: <http://www.mtv3.fi>, hakusanat: Maghreb, Pohjois-Afrikka, terrorismi, al-Qaeda, islamis*

New York Times: verkkoarkistosta, <http://www.nytimes.com>, hakusanat: Maghreb, Algeria, Morocco, Western Sahara, terrorism, al-Qaeda, islamis* sekä edellä mainittujen yhdistelmät.

Reuters: verkkoarkistosta, <http://www.reuters.com>, hakusanat: Maghreb, Algeria, Morocco, Western Sahara, terrorism, al-Qaeda, islamis* sekä edellä mainittujen yhdistelmät.

Reuters India: Algeria scraps 3 mln SIM cards in security push,
<http://in.reuters.com/article/worldNews/idINIndia-33844920080531>

RND: <http://www.rnd-dz.com/index.php>

SIPRI: <http://www.sipri.org>

Stanford Encyclopedia of Philosophy, <http://plato.stanford.edu/entries/nationalism>

Touahri, Sarah: New measures to reform religious sector in Morocco, Magharebia, 3.10.2008
http://www.magharebia.com/cocoon/awi/xhtml1/en_GB/features/awi/features/2008/10/03/feature-02

Union de Maghreb Arabe (UMA): <http://www.maghrebarabe.org/fr/uma.cfm>

UMA: http://www.maghrebarabe.org/images/traite_de_marrakech.pdf

UN: A Global Strategy for Fighting Terrorism, <http://www.un.org/sg/sgstats.asp>, 2005

UN: Security Council Counter-Terrorism Committee: <http://www.un.org/sc/ctc/>

UN: Terrorism, <http://www.un.org/terrorism>, hakusanat: Maghreb, Algeria, Morocco, Western Sahara, terrorism, al-Qaeda, islamis* sekä edellä mainittujen yhdistelmät.

USA PATRIOT Act, H.R. 3162, <http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/z?c107:H.R.3162.ENR>

US Federal Criminal Code: Ch. 113B of Part I of Title 18,
http://caselaw.lp.findlaw.com/cascode/uscodes/18/parts/i/chapters/113b/sections/section_2331.html

YLE: <http://www.yle.fi>, hakusanat: Maghreb, Pohjois-Afrikka, terrorismi, al-Qaeda, islamis*

Viranomaisjulkaisut

Connors, Tim: Analysis: May 16, 2003 Suicide Bombings in Casablanca, Morocco, The Center for Policing Terrorism, tammikuu 2006

CRS: U.S. Democracy Promotion Policy in the Middle East: The Islamist Dilemma, Washington DC 15.6.2006

Dagne, Ted: Africa and the War on Terrorism, CRS Report for Congress, julkaistu 17.1.2002

Europol Report, TE-SAT, 2008

Euroopan unionin asiakirjarekisteristä: <http://www.consilium.europa.eu>, hakusanat: Maghreb, Algeria, Marokko, Länsi-Sahara, terrorismi, al-Qaeda, islamis* sekä edellä mainittujen yhdistelmät, lähteiksi valitut asiakirjat: 14490/07, 16493/07, 1/08, 7134/08, 7204/08, 9417/08, 13653/08, 14146/1&2/08, 14294/2/08, 14865/08, 15912/08, 15983/08

Human Rights Watch: Morocco: Humans rights at crossroads, IV. HUMAN RIGHTS AFTER THE CASABLANCA BOMBINGS”, Lokakuu 2004

ICJ Publications 1975, nro:t 404, 410 & 414

International Press Institututen julkaisut vuosilta 2004-2007,
http://www.freemedia.at/cms/ipi/freedom_detail.html?country=/KW0001/KW0004/KW0099/

Jane's Terrorism & Security Monitor, Africa section, 14.8.2001

Mellah, Salima 2004, Comité Justice pour l'Algerie: Les massacres en Algérie, 1992-2004, julkaistu toukokuussa 2004

OSAC: Algeria 2007 Crime & Security report, julkaistu 20.6.2007

USDSOCC, Patterns of global terrorism 2000: Liite B: Background information on terrorist groups, United States Department of State Publication Office of the Coordinator for Counterterrorism, Julkaistu huhtikuussa 2001

USDSOCC 2003, Country Reports on Terrorism 2002, United States Department of State
Publication Office of the Coordinator for Counterterrorism, Released April 2003

USDSOCC 2004, Country Reports on Terrorism 2003, United States Department of State
Publication Office of the Coordinator for Counterterrorism, Released April 2004

USDSOCC 2005, Country Reports on Terrorism 2004, United States Department of State
Publication Office of the Coordinator for Counterterrorism, Released April 2005

USDSOCC 2006, Country Reports on Terrorism 2005, United States Department of State
Publication Office of the Coordinator for Counterterrorism, Released April 2006

USDSOCC 2007, Country Reports on Terrorism 2006, United States Department of State
Publication Office of the Coordinator for Counterterrorism, Released April 2007

USDSOCC 2008, Country Reports on Terrorism 2007, United States Department of State
Publication Office of the Coordinator for Counterterrorism, Released April 2008

Venzke, Ben: Morocco Casablanca Bombings, IntelCenter, 17.5.2003

Muut

Kaavakuva

Union de Maghreb Arabe: "Valeur des exportations des pays de l'UMA (f.o.b)",
http://www.maghrebarabe.org/admin_files/f_o_b1.pdf

Karttakuva

http://mabryonline.org/blogs/howard/archives/general_information/index.html

Muistiinpanot Christian Jokisen luentosarjasta "Lähi-idän 'ismit' tarkastelussa", 9.12 –
10.12.2008

Muistiinpanot liittyen MPKK:n sotahistorian laitoksen nykyaikaisen sotataidon kurssiin
keväältä 2008 ja strategian laitoksen eriytyvien opintojen opetusmateriaaliin syksyltä 2008

Sanakirja

<http://www.knowledgerush.com/kr/encyclopedia/>

The World Factbook: North Africa Pipelines map - Crude Oil (petroleum) pipelines - Natural Gas pipelines - Products pipelines,

http://www.theodora.com/pipelines/north_africa_oil_gas_products_pipelines_map.html

Tietosanakirja

http://www.speedylook.com/Party_of_Istiqlal.html

Tietosanakirja

http://www.start.umd.edu/data/tops/terrorist_organization_profile.asp?id=4477

Videoleike

Gardner, Frank, BBC News, 14.5.2003,

http://news.bbc.co.uk/media/video/39220000/rm/_39220401_alqaeda22_gardner_vi.ram

Videoleike

Inside Story: Morocco gets tough on Islamists, al-Jazeera English, 25.2.2008,

http://www.youtube.com/watch?v=3cZMmHsD8Qs&feature=channel_page

Videoleike

Inside Story Western Sahara, al-Jazeera english, 2.5.2007,

<http://www.youtube.com/watch?v=Hb0oeN-ra84>

Videoleike

Prodger, Matt, BBC News, 17.5.2003, uutislähetys

http://news.bbc.co.uk/media/video/39231000/rm/_39231181_bomb03_prodger_vi.ram

Videoleike

mms://aljamaa-tv.com/aljamaa/Video/Ouathaiki/Justice_Spirituality_Movement_En.wmv